

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ
: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

**PUBLIC PARTICIPATION ON TEMPLE FACILITIES ESTABLISHING
: A CASE STUDY OF PHRAINTHARACHA MUNICIPALITY
BANG PA-IN DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE**

พระสมุห์เอก ชินวิโส (เจยประทุม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ
: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระสมุห์เอก ชินวิโส (เจยประทุม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**PUBLIC PARTICIPATION ON TEMPLE FACILITIES ESTABLISHING
: A CASE STUDY OF PHRAINTHARACHA MUNICIPALITY
BANG PA-IN DISTRICT, AYUTTHAYA PROVINCE**

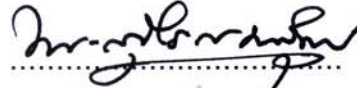
PHRASAMU EK JINAVAMSO (CHOEIPRATHUM)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
B.E. 2011

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระครูปริยัติกิตติธารัง, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุภกิจ ไส่ทัด)

กรรมการ

(อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, ดร.)

กรรมการ

(พระมหาบุญเลิศ อินุทปญโญ, ผศ.)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, ดร. ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเลิศ อินุทปญโญ, ผศ. กรรมการ

อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ
: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- ผู้วิจัย** : พระสมุห์เอก ชินวิโส (เจยประทุม)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
: อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, ป.ธ.๕, พธ.บ., M.S.W., Ph.D.
: พระมหาบุญเลิศ อินุทปัญโญ ผศ.,ป.ธ.๗, พธ.บ., ศศ.ม, รป.ม.
: อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ป.ธ.๗, พ.ม., พธ.บ., ศศ.บ.,
PGDLS, M.Lib.Sc, พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ :กรณีศึกษา วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (๑) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (๒) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการตามสถานภาพส่วนบุคคล และ (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๗,๐๐๖ คน โดยใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จากการเปิดตารางของยามาเน่ ๓๗๘ คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลและ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูล สถานภาพส่วนบุคคลหรือตัวแปรต้น การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่า มีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีการของเซฟเฟ (Seheffe's Method) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน ๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๙๑ มีสถานภาพสมรสแล้ว จำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖๕ มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔๕ มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙๖ และมีรายได้ ๗,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ จากผลของการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านสภาพแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙ ในด้านรูปแบบ,พิธีการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ ในด้านความเชื่อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ ส่วนในด้านความต้องการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามสถานภาพ อายุ การศึกษา รายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนเพศของประชาชนต่างกัน การมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

- Thesis Title** : Public Participation on Temple Facilities Establishing: A Case Study of Phraintharacha Municipality, Bang Pa-In District, Phranakhon Si Ayutthaya Province
- Researcher** : Phrasamu Ek Jinavamso (Choeiprathum)
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Management)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Phramaha Som Kalyano, Pali V, B.A., M.S.W., Ph.D.
  - : Assistant Professor Phramaha Boonlert Inthapanyo, Pali VII, B.A., M.A, M.P.A
  - : Dr.Songvit Kaeosri, Pali VII, Dip. Ed., B.A. (B.Bsm), B.A. (Inf. Sc.), M.Lib.Sc, Ph.D. (Buddhist Studirs)
- Date of Graduation** : February 8, 2012

ABSTRACT

The objectives of this research are: (1) to study of temple participation spectrum on public facilities establishing: a case study of Phraintharacha Municipality, Bang pa-in District, Phranakhon Si Ayutthaya Province, (2) to compare the public participation on public facilities establishing according to personal factors, and (3) to study of problems, obstructions and suggestions on public participation on public facilities establishing. The survey research was used in this study. The questionnaire was used to collect data from 7,006 local people in those province and 378 respondents were being sampling by Yamane's table. The research instruments were the questionnaire concerning with personal factors and public participation on public facilities establishing.

Social science research computer program was used to analyze the data. The statistics used to analyze were frequency, means of percentage, arithmetic mean, standard deviation and to describe the personal factors or independent variable. One-way ANOVA and Scheffe's Method were applied for data analysis and the significant level was set at 0.05.

The findings of this research are as follows:

Most of respondents were 200 (52.91%) female people, the 199 (52.65 %) people were married, 134 (35.45 %) people were at the age between 20-30 years old, the 238 (62.96%) people education levels were bachelor degree graduated and 126 (33.33%) people have 7,000-10,000 Baht income. The results of this research are summarized as below.

1. The overview of public participation on temple facilities establishing at Phraintharacha Municipality, Bang pa-in District, Phranakhon Si Ayutthaya Province was at high level which average 3.67 with environmental participation at high level (3.59), ritual participation at high level (3.67), creed participation at high level (3.63), participation requirement at high level (3.74).

2. The result of comparing public participation on temple facilities establishing identified by using personal factors showed that public opinions were different according to marital status, age, education and income at 0.05 statistic significant differences. The hypothesis was accepted. The difference of gender showed no difference in temple facilities establishing then the hypothesis was rejected.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบไปด้วย อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D. พระมหาบุญเลิศ อินุทปญโญ ผศ. และ อาจารย์ ดร. ทรงวิทย์ แก้วศรี ที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา

ขอเจริญพรขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต และคณะกรรมการบริหารหลักสูตรทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่าง ๆ และได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยแนะนำปรึกษา จนทำให้งานวิจัยดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. คณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D. พระมหาบุญเลิศ อินุทปญโญ ผศ. อาจารย์ ดร. ทรงวิทย์ แก้วศรี อาจารย์ ดร.สุภกิจ โสทัต ที่ได้ให้ข้อแนะนำ แก้ไขปรับปรุง วิทยานิพนธ์นี้ เป็นอย่างดียิ่ง และขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง หัวหน้าภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ผศ.ดร. ภัทรพล ใจเย็น รักษาการหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ อาจารย์ ผดุง วรรณทอง อาจารย์ประจำ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อาจารย์ ดร.ทิวาทิพย์ เทียมชัยภูมิ อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม และให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ สมบูรณ์ครบถ้วน

ขอเจริญพรขอบคุณ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลพระอินทราชา และ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเชียงรากน้อยที่ช่วยเหลือให้ความอนุเคราะห์ ในการเก็บข้อมูล เพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณอาจารย์ไพศาล แสงจันทร์ ที่ได้ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ และให้ความช่วยเหลือในเรื่องของสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในครั้งนี้ พร้อมทั้งได้ให้กำลังใจ ขอเจริญพรขอบคุณ ครอบครัว ปีประทุม ที่อุปฐากบารุงแต่ ผู้วิจัยเสมอมา

(๖)

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระครูประทีปนิติธรรม เจ้าอาวาสวัดธรรมนาวา ที่ได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้วิจัยได้รับการศึกษาเพิ่มองค์ความรู้ คุณค่าและประโยชน์อันใด อันจะพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอขอบน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติสนิทมิตรสหายทั้งหลาย รวมทั้งพุทธศาสนิกชนชาววัดธรรมนาวา และผู้มีคุณูปการทุกท่าน

พระสมุห์เอก ชินวโส (เจยประทุม)

๒๖ มกราคม ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๗)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภูมิ	(๑๓)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๔)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๔
๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๑๓
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณูปการ	๒๓
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน	๖๑
๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลตำบลพระอินทราชา	๖๘
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๒
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๘๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๔

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	๘๗
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๙๐
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง สาธารณูปการ แบ่งเป็น ๔ ด้าน	๙๑
๔.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ	๙๘
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างสาธารณูปการ	๑๒๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๗
บรรณานุกรม	๑๓๙
ภาคผนวก	๑๔๖
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๔๗
ภาคผนวก ข ผลหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)	๑๕๓
ภาคผนวก ค ผลหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (ALPHA)	๑๕๗
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๖๑
ภาคผนวก จ แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	๑๖๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๑

สารบัญญัตราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๘๔
๔.๑	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล	๙๐
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างสาธารณูปการ	๙๑
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างสาธารณูปการ ด้านสภาพแวดล้อม	๙๒
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างสาธารณูปการ ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๙๓
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างสาธารณูปการ ด้านความเชื่อ	๙๕
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างสาธารณูปการ ด้านความต้องการ	๙๖
๔.๗	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการตามเพศ	๙๘
๔.๘	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการตามสถานภาพ	๙๙
๔.๙	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม	๑๐๐
๔.๑๐	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ ด้านสภาพแวดล้อม	๑๐๑
๔.๑๑	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๑๐๒
๔.๑๒	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ ด้านความเชื่อ	๑๐๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๓	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพด้านความต้องการ	๑๐๔
๔.๑๔	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการจำแนกตามอายุ	๑๐๕
๔.๑๕	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๐๖
๔.๑๖	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านสภาพแวดล้อม	๑๐๗
๔.๑๗	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๑๐๘
๔.๑๘	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านความเชื่อ	๑๐๙
๔.๑๙	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ ด้านความต้องการ	๑๑๐
๔.๒๐	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการจำแนกตามการศึกษา	๑๑๑
๔.๒๑	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา โดยภาพรวม	๑๑๒
๔.๒๒	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านสภาพแวดล้อม	๑๑๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๓	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๑๑๔
๔.๒๔	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านความเชื่อ	๑๑๕
๔.๒๕	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านความต้องการ	๑๑๖
๔.๒๖	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการจำแนกตามรายได้	๑๑๗
๔.๒๗	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้ โดยภาพรวม	๑๑๘
๔.๒๘	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้ ด้านสภาพแวดล้อม	๑๑๙
๔.๒๙	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้ ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๑๒๐
๔.๓๐	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้ ด้านความเชื่อ	๑๒๑
๔.๓๑	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้ ด้านความต้องการ	๑๒๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๓๒	สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	๑๒๓
๔.๓๓	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของการสร้างสาธารณูปการใน พระพุทธศาสนา	๑๒๕
๔.๓๔	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ความต้องการมีส่วนร่วมใน งานด้านการสร้างสาธารณูปการ	๑๒๖
๔.๓๕	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนางาน ด้านสาธารณูปการ	๑๒๗

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย) =	พระวินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี.	(ไทย) =	พระวินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย) =	พระวินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย) =	พระวินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป.	(ไทย) =	พระวินัยปิฎก	บริวาร	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

อง.ปญจก.	(ไทย) =	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ม.ม	(ไทย) =	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณฑาสกั	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๗/๑๑๗. หมายความว่า ระบุถึง พระวินัยปิฎก จุฬวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๗ ข้อที่ ๓๐๗ หน้าที่ ๑๑๗ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดทางพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน หรือจะเรียกได้ว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จากอดีตวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้ เป็นสถานศึกษาอบรมให้มีความรู้ด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนไทย และศิลปกรรมแขนงต่างๆ วัดจึงเป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง รวมทั้งสถานที่บำเพ็ญบุญ บำเพ็ญกุศล ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และเป็นสถานที่สงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ประชาชน

ที่กล่าวว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้น หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในวัดนั้น จะเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนนั้น ๆ และสมาชิกในชุมชนนั้น ช่วยกันดูแลพัฒนาวัดให้เป็นระเบียบ และให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง การจัดระเบียบหรือวางผังวัดให้ดูสวยงาม ก็โดยการแบ่งอาณาบริเวณของวัดออกเป็น ๓ เขต คือ เขตพุทธาวาส หมายถึง เขตที่มีการปลูกสร้างอาคารที่สำคัญดังต่อไปนี้ ได้แก่ อุโบสถ วิหาร เจดีย์ สถูป ศาลาการเปรียญ และสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นแดนที่สงบเรียบร้อย เขตสังฆาวาส หมายถึง เขตที่อยู่อาศัยและจำพรรษาของพระภิกษุ อาคารที่พระภิกษุจำเป็นต้องใช้สอย ได้แก่ โรงครัว หอฉัน โรงเก็บพัสดุ โรงไฟฟ้า โรงประปา ศาลารับแขก เขตสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง บริเวณที่ทางวัดกันไว้เพื่อสงเคราะห์แก่ประชาชน เช่น เป็นที่ตั้งโรงเรียน สถานพยาบาล สมาคมทางศาสนา โรงเรียนปริยัติธรรม ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์^๑

การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการ

---

^๑ สุภาพ สุบุญจันทร์, โครงการเมรุปลอดมลพิษ, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐.

จัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถาน คือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้^๒

ถาวรวัตถุด้านศาสนสถาน การก่อสร้างศาสนสถานของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนั้น ได้รับการอุปถัมภ์จากองค์ผู้ที่ทรงเป็นประมุขของชาติและจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป วัดของพระพุทธศาสนาจำนวนไม่น้อยที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และพุทธเจดีย์พุทธสถานจำนวนมากที่พระมหากษัตริย์ทรงบูรณปฏิสังขรณ์ การบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาในด้านนี้ ได้ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นแผ่นดินที่มี “ถาวรวัตถุ”^๓ ซึ่งได้กลายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติไทยมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การส่งเสริมพระพุทธศาสนาในด้านสาธารณูปการนี้ ไม่ได้เป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยเป็นอย่างมากอีกด้วย เพราะพุทธสถานต่าง ๆ ภายในวัด ทางพระพุทธศาสนานั้น ได้อำนวยประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์แก่ประชาชนทุกระดับชั้นและในเกือบทุกด้านมาโดยตลอด

จากการสำรวจ ของทางกรมศาสนา ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้สำรวจวัดต่าง ๆ ที่วราชอาณาจักร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ วัดธรรมนาวา สังกัดมหานิกาย มีเนื้อที่ ๑๖ ไร่ ซึ่งพื้นที่วัดนั้นตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาประกอบไปด้วยหมู่บ้าน ๒ หมู่ คือ หมู่ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ ของตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัดในเขตเทศบาลเพียงวัดเดียว คือวัดธรรมนาวา การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลแห่งนี้จึงมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากเพราะเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่การสร้างงานสาธารณูปการของวัดจึงได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมาก ในอดีต มีอาคารเสนาสนะ ๑ หลัง กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๘ เมตร โครงสร้างเป็นคอนกรีต ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๑ หลัง มีหอสวดมนต์ หอระฆังและสุสาน ปุชณียวัตถุ พระประธานในอุโบสถ และพระพุทธรูปต่าง ๆ จำนวน ๓๐ องค์^๔ ที่ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาได้มีการร่วมสร้างสาธารณูปการต่าง ๆ ไว้ ซึ่งในปัจจุบันนี้ วัดธรรมนาวา ได้มีการก่อสร้างและการพัฒนาวัด ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ เพิ่มขึ้นไว้อีกมากมาย จากที่ประชาชนในเขตเทศบาลได้ให้ความสำคัญโดยการมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการต่าง ๆ เช่น อุโบสถ ศาลาการเปรียญ ศาลาสวดพระอภิธรรม มณฑป

^๒ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระสังฆาธิการที่พึงประสงค์, เอกสารโครงการอบรมบุคลากรคณะสงฆ์ ภาค ๒ รุ่นที่ ๒, ๒๕๔๖ (อัคราเนา).

^๓ ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์, พุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์, (กรุงเทพฯมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๒), หน้า ๔๙.

^๔ คล้าย หอมกลิ่น, ประวัติวัดธรรมนาวา, (พระนครศรีอยุธยา : อักษรไทยการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

กุฏิสงฆ์ ฌาปนสถาน ห้องน้ำ ตลอดถึง สิ่งต่าง ๆ ในงานดำเนินงานสาธารณูปการของวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อวัดอาจเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตามล้วนแต่ยังประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาให้ถาวรวัฒนายิ่งขึ้นไป

จากความเป็นมาและ ปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการในงานพระพุทธศาสนา ซึ่งจะได้รู้ผลของการกระทำ และคติความเชื่อต่าง ๆ ของประชาชน จึงเป็นเรื่องที่สมควรมีการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์วิจัย เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเกี่ยวกับงานด้านสาธารณูปการของพระพุทธศาสนา และ ของพุทธศาสนิกชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา ทางด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการและความคิดเห็นทัศนคติแนวทางการส่งเสริม และความเข้าใจ และนำผลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทาง บูรณาการและการพัฒนา งานพระพุทธศาสนา ทางด้านการบริหารงานสาธารณูปการ ของวัด อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาค้นคว้าต่อยอดความรู้ทางด้านวิจัยนี้ต่อไปอีกด้วย

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ โดยศึกษาจาก ปัจจัยต่าง ๆ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านรูปแบบ,พิธีการ ปัจจัยด้านความเชื่อ ปัจจัยด้านความต้องการ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีประชากรทั้งหมด จำนวน ๗,๐๐๖ คน^๕

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๔ ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลา ๑๑ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษา วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐาน ที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

สมมติฐาน ที่ ๒ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

สมมติฐาน ที่ ๓ ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

---

^๕ เทศบาลตำบลพระอินทราชา, “ข้อมูลพื้นฐาน”, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ [๑๔ มิ.ย.๒๕๕๔].<http://praintaracha.go.th/default.php?modules=news&data=detail&id=>

สมมติฐาน ที่ ๔ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัณมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

สมมติฐาน ที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัณมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างงานสาธารณูปการ ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม,ด้านรูปแบบพิธีการ,ด้านความเชื่อ,ด้านความต้องการของวัด เช่น การมีส่วนร่วมทั้งทางด้านแรงงานความคิดและการร่วมบริจาคทรัพย์

ด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกของวัด อันประกอบด้วย บุคคล สถานที่ ความสะอาด อาคาร สิ่งปลูกสร้าง การคมนาคม และบริบทต่างๆ ในงานสาธารณูปการภายในวัด

ด้านรูปแบบพิธีการ หมายถึง พิธีกรรม รูปแบบพิธีกรรม สถาปัตยกรรม ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งทางวัดจัดขึ้นเป็นขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมหรือพิธีการต่างๆ

ด้านความเชื่อ หมายถึง คติความเชื่อของประชาชนกับผลที่จะได้รับหรือผลตอบแทนที่จะพึงได้จาก การมีส่วนร่วมทั้งทางด้านแรงงานความคิดและการร่วมบริจาคทรัพย์ ในการสร้างงานสาธารณูปการของวัด

ด้านความต้องการ หมายถึง ความต้องการของประชาชนที่ต้องการทั้งก่อนและหลังการมีส่วนร่วมในการสร้างงานสาธารณูปการทั้งทางด้านแรงงานความคิดและการร่วมบริจาคทรัพย์

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา นับถือพระพุทธศาสนา ทุกเพศ วัย ที่มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการวัด ทั้งทางด้านแรงงานความคิดและการร่วมบริจาคทรัพย์

สาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด จัดเป็นระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ซึ่งประกอบไปด้วยการก่อสร้างตัวอาคาร สถานที่ การบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและสิ่งก่อสร้างต่างๆ ภายในวัด รวมถึงศาสนวัตถุและศาสนสถาน การศาสนสมบัติของวัด และกิจการอื่น ๆ อันเกี่ยวกับวัด

เทศบาล หมายถึง เทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ :
กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง
สาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอ
บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบความคิดและแนวทางในการศึกษาและวิจัยดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณูปการ
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน
- ๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลตำบลพระอินทราชา
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวน เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

เออร์วิน (Erwin) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา^๑

ไวท์ (White) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ๓ มิติ คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละใน

---

^๑ Earwin William, **Participation Management : Concept Theory and Implementation**, (Atlanta G : Georgia state University, 1976), p.130.

การพัฒนาลงมือปฏิบัติการ ตามที่ได้ตัดสินใจ และ มิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน^๒

รีดเดอร์ (Reeder) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคมซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม^๓

นิติกุมิ แสงประดับ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล โดยจะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นบ่อยครั้งเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและความผูกพันในการดำเนินกิจกรรม ทฤษฎีการมีส่วนร่วมเกี่ยวพันกับการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่าง ๆ เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนได้แสดงออกถึงการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ เพื่อให้โครงการที่กำหนดขึ้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด^๔

ไพฑูรย์ ผิวผาง กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับร่วมกันมีจุดสำคัญอยู่ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่เป็นไปได้ลักษณะแบบสมัครใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง แต่คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการเริ่มต้นและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เป็นการจำลองแบบหรือการนำ มาสวมใส่ในจุดใดจุดหนึ่ง^๕

ไพศาล แสงจันทร์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ด้วยการสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้^๖

^๒ White Alastair T., **Why Community Participation? : a Discussion of the Argument Go, Community Participation : Current Issue and Lesson Learned.** (United Nations Children' s Fund, 1982), p.18.

^๓ Reeder Willam W., **Some Aspects of the Informel Social Participation of Families in New Yok State.** (Ph. D. Dissertation, Cornell Universcity, 1974), p.39.

^๔ นิติกุมิ แสงประดับ, บัณฑิตการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัยสนามชัย, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^๕ ไพฑูรย์ ผิวผาง, บัณฑิตที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลเปือยน้อย, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

^๖ ไพศาล แสงจันทร์, บัณฑิตที่มีผลต่อการเข้าร่วมพิธีกรรมและการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

อำพล ลឹมคำ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนไม่ว่าจะโดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนได้ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และแบ่งปันผลประโยชน์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยวิธีการของเขาเองในชุมชน^๗

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเริ่มมาจากความศรัทธาและความสมัครใจในการที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยได้แสดงความคิดเห็น และสิทธิเสรีภาพในการร่วมคิดร่วมทำ เกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมกระทำ โดยการยอมรับ กฎและกติกาของสังคมชุมชนนั้น ๆ

๒.๑.๒ ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน มีผู้เสนอลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ **อภิัญญา กังสนารักษ์** ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
๒. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
๓. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้^๘

ม.ร.ว.อดิน รพีพัฒน์ ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ภาคสนาม ในประเทศไทยว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้นน่าจะมี ๔ ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและค้นหาสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเอง ได้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์เพราะจะขาดความเข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น

^๗ อำพล ลឹมคำ, ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำคลองยัน, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

^๘ อภิัญญา กังสนารักษ์, รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนต่อไปที่ขาดไม่ได้ หากเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาต้องการแต่ผลงานพัฒนาให้เสร็จสิ้นโดยฉับไว ก็จะดำเนินการวางแผนงานด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนจะช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหาของตนเองและสามารถวางแผนได้ด้วยตนเองในที่สุด

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ชุมชนที่มีทรัพยากรที่สามารถลงทุนและปฏิบัติงานได้ เพราะจากประสบการณ์การทำงานในชนบทอย่างน้อยก็มีแรงงานเป็นของตนเองเป็นขั้นต่ำสุดที่จะเข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชุมชนรู้จักคิด ตัดสินใจให้กับตัวเองในการดำเนินงาน และจะระมัดระวังรักษากิจกรรมที่ทำขึ้น เพราะจะมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต่างไปจากสภาพที่การลงทุน และการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากปัจจัยภายนอกจะมีอะไรเสียหายก็ไม่เดือดร้อนมากนัก

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญอย่างยิ่งอีกเหมือนกันเพราะถ้าหากการติดตามและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่เป็นการดำเนินการ โดยบุคคลภายนอกชุมชนก็ไม่สามารถทราบว่าการที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่าการประเมินที่เที่ยงธรรมที่สุดน่าจะมาจากบุคคลภายนอกที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าคิดถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคน การคำนึงถึงแต่ความเที่ยงธรรมอาจจะไร้ประโยชน์ การผสมผสานระหว่างคนภายนอกกับชุมชนน่าจะเกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์มากกว่า^๔

อิระวัชร จันทรประเสริฐ ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ
๒. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่ม ขบวนการ มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน
๓. การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการ ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี โดยเน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิคความเร็ว การกระจายอำนาจสู่ประชาชน
๔. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบัน ให้ความสำคัญในแง่การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคม

---

^๔ ว่าที่ร้อยตรีธีระยุทธ สุดเสมอใจ, "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน", วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

๕. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบายเน้นเรื่อง การยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบทางสังคม แล้วนำมากำหนดนโยบายและแผนงานระดับชาติ^{๑๐}

จากลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ เกิดจากปัจจัยหลักใหญ่ ๆ ๓ ประการ ดังนี้

๑. จะต้องมีผู้นำ ที่มีความคิดริเริ่ม ในการกระทำการสิ่งต่าง ๆ ปลูกฝังสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในการที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

๒. มีโครงการที่ชัดเจนโปร่งใส ตรงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ที่วางแผนและนโยบายเอาไว้

๓. ลักษณะงานและโครงการที่เป็นประโยชน์ ต่อบุคคลและกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนร่วมกันกระทำ

๒.๑.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เวเบอร์ (Weber) ได้ทำการศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Humen action) ได้ให้คำจำกัดความการกระทำว่า เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่บุคคลผู้กระทำทางสังคม มี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมในอันที่จะบรรลุจุดหมาย ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผลการกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

๒. การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม (Valuable) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อที่จะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิต มีความสมบูรณ์พร้อมเป็นการกระทำที่มุ่งด้านจริยธรรม ศาสนา และศีลธรรม เพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบ ในชีวิตทางสังคม

๓. การกระทำตามประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล

๔. การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา (Affective) เป็นการกระทำที่คำนึงถึงอารมณ์และความผูกพันทางจิตใจ ระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ^{๑๑}

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องใน ๔ มิติ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร

๒. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้อัดฉีดใจ

๓. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

^{๑๐} อีระวัชร จันทระประเสริฐ, การมีส่วนร่วมของประชาชน ในงานพระราชทานเพลิงศพนางสมศรี จันทระประเสริฐ,(กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘๓.

^{๑๑} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, การกระทำของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. ๒๕๒๓), หน้า ๖๓.

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค^{๑๒}

สุตารักษ์ จักรพิสุทธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นจาก เป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุนความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
๒. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
๓. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
๔. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความเสน่หา

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งการเร้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม^{๑๓}

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นจึงได้ประมวลแนวความคิดมาใช้ในการกำหนดตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ โดยกำหนดให้ตัวแปรทางด้านประชากร ตัวแปรทางสถานภาพและอายุ การศึกษารายได้ของครอบครัวเป็นตัวแปรอิสระ หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

---

^{๑๒} Cohen , J.M. and Uphoff , N.T. **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**, (Rural Development Committee Center for International Studies , Cornell University , 1981), p.6.

^{๑๓} สุชาติ จักรพิสุทธ์. “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔, (มิถุนายน – สิงหาคม) : ๑๘-๒๓

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็น ภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ประการ ดังนี้

๑. การปกครอง
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ประการ ดังกล่าว บางประการ มีการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายอาศรมสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่^{๑๔}

๒.๒.๑ การปกครอง

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ) ได้กล่าวว่า การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตการปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า “การปกครอง” แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่^{๑๕}

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า งานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามเป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวว่า การบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือ

^{๑๔} กองแผนงานกรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๑.

^{๑๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโณ), **เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

พำนักอยู่ในวัด ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๑๖}

พระพุทธวรญาณ (กิตติ กิตติทินุณหามหาเถร) กล่าวว่า งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลายและเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างไร งานอื่นๆ ก็จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^{๑๗}

ทั้งนี้บทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการปกครองนั้นยังได้มีการตั้งความคาดหวังถึงการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการไว้ว่า

(๑) รัฐและมหาเถรสมาคม ควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

(๒) สถาบันผลิตพระสังฆาธิการ ควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต

(๓) วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงเอาศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

(๔) มหาเถรสมาคม ควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน

(๕) พระสงฆ์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

(๖) ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ ควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชน และศาสนิกชนในแต่ละ

^{๑๖} พระราชบัญญัติ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๐.

^{๑๗} พระพุทธวรญาณ (กิตติ กิตติทินุณหามหาเถร), ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๖ - ๗๗.

บทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนดำเนินงานประมาณ ความก้าวหน้าด้าน สมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์แก่หมู่คณะสงฆ์^{๑๕}

๒.๒.๒ การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี”

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) ได้กล่าวถึงการจัดการการศาสนศึกษา ดังกล่าวว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๑๖}

พระปลัดเกียรติกศักดิ์ ตนฺตติโร (สินทวิวรรกุล) ที่ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำ ได้คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วย

^{๑๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการเสวนาเรื่องบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย, พ.ศ. ๒๕๔๓, (อัสสัมชัญ).

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

ธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้อาจจะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์^{๒๐}

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบว่าองค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษา ที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้น แผนกที่ประสบปัญหา มาก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน และมีอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรงเพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ ด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ

(๑) พระสงฆ์ ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติ เพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์

(๒) พระสงฆ์ ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ เป็นต้น

(๓) ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรปรับประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัย แต่คงไว้ซึ่งหลักศาสนธรรม

๒.๒.๓ การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

^{๒๐} พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนฺตโร (สินทวิวรกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติตั้งแต่วัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ อีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมาก จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ แต่โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษา เพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา^{๒๑}

การจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

๒.๒.๔ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความเป็นมาอย่างยาวนาน นับแต่องค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้า ทรงประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ ถือว่าเป็นการสืบศาสนาทายาทเป็นครั้งแรก และทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักษ์ปวัตตสูตรเป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน หลังจากนั้นทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรม ด้วยพระพุทธดำรัส ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่พวกทวยเทพและมนุษย์ อย่าไป

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

โดยทางเดียวกันสองรูป จึงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จึงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^{๒๒}

นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การประกาศพระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยายไปทั่วชมพูทวีป ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาเจริญมั่นคงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงเป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจักต้องกระทำ โดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุญฺโญ), กำหนดหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้

๑. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
๒. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง^{๒๓}

พระมหาสมทรง สิรินุโร (สุขสบาย) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ทั้งมีหน่วย อบรม อ.ป.ต.(หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น
๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตน
๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม
๔. ไม่เห็นแก่ความง่ายตีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน
๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดี ต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่ศาสนามีคำ ที่ใช้ อยู่ ๒ คำ คือ คำ ว่า “เผยแผร์” และ “เผยแผ่” คำว่า เผยแผร์ เป็นลักษณะของมิชชันนารี

^{๒๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๒๓} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุญฺโญ), **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๘-๑๕๕.

คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมา นับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำ ว่า เผยแผ่ หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน”^{๒๔}

ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน มีทั้งแบบ ประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสม กับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือ หน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และประเพณีไทย ได้แก่การเทศนาอบรมสั่ง สอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การ บรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือ โดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียง แผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ หรือลงใน หนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ตออกเผยแผ่

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษา เป็นประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบลหน่วยสงเคราะห์ พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวินาศิตย เป็นต้น

๒.๒.๕ การสาธารณูปการ

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวถึง การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่าเป็น “ค่านาม” หมายถึง “การ ก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์” สำหรับ สาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การ ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัด ราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

^{๒๔} พระมหาสมทรง สิรินุโร (สุขสบาย), บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕.

๓. กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔. การศาสนสมบัติของวัด^{๒๕}

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยได้สรุปว่า มีลักษณะของการกระทำการ
สาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำ ด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

๒. การกระทำ ด้วยเอกสารรายงาน

๓. การกระทำ โดยการจัดประโยชน์

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของ
การคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วน
ทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการ และส่งเสริมการ
สาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการ
ปฏิบัติ ต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควร
แก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน

๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรม
ท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ – จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทาน
วิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

พระราชรัตนมูณี (ชยวัฒน์ ปญญาสิริ) ได้กล่าวเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และพระ
ศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ ๓ เรื่อง คือ

๑) การบูรณะและพัฒนาวัด

๒) การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓) การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่า การบริหารงานสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสงบสุข (สัปปายะ) ๔ อย่าง คือ^{๒๖}

(๑) อาวาสสัปปายะ ได้แก่ เป็นที่อยู่สบาย หมายถึง ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นรมณีสถาน เป็นศูนย์กลางการบริหารชุมชน ฯลฯ

(๒) อาหารสัปปายะ ได้แก่ มีอาหารเป็นที่สบาย หมายถึง การจัดสวัสดิการด้านอาหาร ซึ่งเป็นภาระของเจ้าอาวาสที่เกี่ยวข้องกับงานฝ่ายสาธารณูปการ ฯลฯ

(๓) บุคคลสัปปายะ ได้แก่ บุคคลเป็นที่สบาย หมายถึง การจัดที่อยู่ของบุคคลภายในวัด ให้อยู่เป็นสัดส่วน ชัดเจนไม่ปะปนกัน มีระเบียบในการอยู่ร่วมกัน ฯลฯ

(๔) ธรรมสัปปายะ ได้แก่ ธรรมเป็นที่สบาย หมายถึง จุดมุ่งหมายหลักของวัด คือ สถานที่ปฏิบัติธรรม ควรจัดบริเวณวัดให้ร่มรื่น สดชื่น น่าอยู่ นำปฏิบัติธรรม

จะเห็นได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสังฆาธิการและเห็นผลงานของพระสังฆาธิการได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

๒.๒.๖ การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือแก่บุคคล หรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์ โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

^{๒๖} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺณาสิริ), การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙-๑๒.

๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล^{๒๗}

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริม ไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่ง เจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำหนดในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์นี้ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการ การสาธารณสุขสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่า เป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

จากหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้สรุปว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ดังนี้

๑. การปกครอง เป็นไปเพื่อความเรียบร้อยแห่งพระภิกษุสามเณร

๒. การศาสนศึกษา เป็นไปเพื่อการนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใส

๓. การศึกษาสงเคราะห์ เป็นไปเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้อันเป็นกำลังของพระศาสนาในอนาคต

๔. การเผยแผ่ เป็นไปเพื่อความผูกพันระหว่างคณะสงฆ์กับประชาชนทั่วไป

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

๕. การสาธารณูปการ เป็นไปเพื่อสร้างแบบอย่างอันเรียบร้อยดั่งงามแก่ประชาชนทั่วไป

๖. การสาธารณสงเคราะห์ เป็นไปเพื่อการประสานระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรของรัฐ อันจะทำให้ความร่วมมือกันเป็นไปด้วยดี

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสาธารณูปการ

ความหมาย

คำว่า^{๒๔} “สาธารณูปการ” นั้นเกิดจากการนำคำว่า “สาธารณ” กับคำว่า “อุปการ” มาเข้าสนธิกัน คำว่า “อุปการ” พจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “น. ความช่วยเหลือเกื้อกูล, ความอุดหนุน, คู่กับปฏิการ = การสนองคุณ, การตอบแทนคุณ. ก. ช่วยเหลือเกื้อกูล, อุดหนุน.” แต่คำนี้เรามิได้ใช้หมายถึง “ความช่วยเหลือเกื้อกูลหรือความอุดหนุนเพื่อประชาชนทั่วไป” ตามรูปศัพท์ เพราะคำว่า “สาธารณูปการ” นี้ เป็นศัพท์ทางศาสนาที่พระท่านใช้ของท่านอยู่ ท่านใช้หมายถึง “การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์” ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ มาตรา ๓๓ ได้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็น “องค์กร” ต่าง ๆ ซึ่งเปรียบด้วย “กระทรวง” ของทางฝ่ายบ้านเมือง คือ

๑. องค์กรปกครอง
๒. องค์กรศึกษา
๓. องค์กรเผยแผ่
๔. องค์กรสาธารณูปการ

เมื่อคำว่า “สาธารณูปการ” เป็นศัพท์เฉพาะที่ทางคณะสงฆ์ท่านบัญญัติใช้ของท่าน ให้หมายถึง “การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ วัตถุอารามแล้ว ก็อย่าได้นำคำของท่านมาใช้ให้ผิดวัตถุประสงค์เลย คำว่า “สาธารณูปโภค” ของเราก็ครอบคลุมไปได้มากพออยู่แล้ว.

สาธารณูปการ ในคำวัดหมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด เช่น โบสถ์ ศาลา กุฏิ

สาธารณูปการ โดยรวมหมายถึงการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด รมรื่น สะดวกสบาย การทำถนนทำให้สบายตาแก่ผู้พบเห็นด้วย

^{๒๔} จ้างรงค์ ทองประเสริฐ, ภาษาไทยไชยาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๒๘),

สาธารณูปการ เป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งจำเป็น รักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัด

การบริหารงานด้านสาธารณูปการ

หน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือ วัด คนไทยได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใดเมื่อรวมกันขึ้นก็เป็นชุมชนก็เกิดความต้องการมีวัดมีพระสงฆ์ไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตามประเพณี และเป็นที่บวชเรียนศึกษาของกุลบุตรจึงได้ช่วยกันสร้างวัดของตนหรือของชุมชนนั้นขึ้นดังกล่ามาแล้ว เมื่อสร้างวัดเสร็จแล้วก็จะอาราธนาพระสงฆ์มาอยู่ประจำเป็นผู้นำทางศาสนาของชุมชนและเป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดของประชาชนเกิดเป็นกิจการของวัดและของคณะสงฆ์ขึ้น การที่พระสงฆ์รับหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาและจัดการวัดนี้ ถือเป็น การช่วยเหลือประชาชนและกิจการอื่นๆของวัดก็ล้วนเป็นกิจการที่เป็นการช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นหรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดว่า การสาธารณูปการ มาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ข้อแรกว่า ๑ บำรุงรักษาวัดจัดการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารณูปการจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ตามกฎหมายในปัจจุบันด้วยประการฉะนี้

ในพหุบุพการสูตร(มีข้อความอันเกี่ยวกับสาธารณูปการตอนหนึ่ง) ว่าภิกษุเจ้าอาวาสที่เป็นผู้มีอุปการะมากต้องประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ คือ^{๒๙} เป็นผู้มีศีลขลุขลุ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่หักพัง เมื่อภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เข้ามาแล้วมีภิกษุจากแคว้นต่างๆ ย่อมเข้าไปบอกคฤหัสถ์ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย มีภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่เข้ามาแล้วมีภิกษุจากแคว้นต่างๆขอเชิญท่านทั้งหลายทำบุญ เป็นสมัยทำบุญ เป็นผู้ได้ตามปรารถนาโดยไม่ยากไม่ลำบากซึ่งญาณ ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

ภาวะขององค์การสาธารณูปการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ เท่ากับเป็นองค์การรักษาพัสดุ เพื่อสนับสนุนองค์การปกครอง ศึกษาและเผยแผ่ของวัดหรือคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปโดยสะดวกสบายหรือเท่ากับเป็นภาวะของแม่บ้านหรือสมภารขององค์การทั้งหลายก็ได้ ตามระเบียบงานในหน้าที่กรรมการสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้แบ่งงานบริหารไว้สำหรับองค์การสาธารณูปการ ขอยกตัวอย่างชั้นจังหวัดดังนี้

ข้อ ๑๐ สาธารณูปการจังหวัดมีหน้าที่ดังนี้

(๑) ตรวจตราดูแลวัดในเขตจังหวัดของตน เห็นส่วนใดยังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยก็ควรแนะนำให้จัดทำให้เรียบร้อย

^{๒๙} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๔/๓๓๖.

(๒) แนะนำให้ทำให้แก้ไขสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามสุขลักษณะให้เป็นไปถูกต้องตามสุขลักษณะ

(๓) แนะนำให้สนใจที่จะทำสิ่งซึ่งไม่สามารถจะทำในทันทีในโอกาสที่สามารถ

(๔) ช่วยเหลือแนะนำ ควบคุม แผนแบบ แผนผังและการก่อสร้างของวัด ตามแบบสาธารณูปการ

(๕) ช่วยเหลือแนะนำในเรื่องบัญชีรับ-จ่ายเงินผลประโยชน์ของวัด หรือเงินการกุศลเป็นคราวๆให้เป็นไปโดยถูกต้อง

(๖) ต้องสอดส่องดูแลผลประโยชน์ของวัดอันเกิดจากที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ให้เป็นไปโดยเหมาะสมและตรวจที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่วัดร้าง ว่าควรจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างไรบ้าง

(๗) ช่วยเหลือแนะนำในการทำบัญชีครุภัณฑ์ วัสดุภัณฑ์ของวัดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน

(๘) ช่วยเหลือแนะนำในการที่จะจัดให้มีโฉนดของวัด ขึ้นไว้เป็นหลักฐาน

(๙) วัดใดจะมีงานเป็นการประจำปีก็ดี เป็นการพิเศษก็ดี ต้องสอดส่องกวาดขันอย่าให้มีการเล่นที่อุจาดลามกหรืออบายมุข เช่น การพนันเข้าแทรกแซงเป็นอันขาด

(๑๐) กิจการใดที่มีได้ระบุไว้ในที่นี้ ถ้ามีลักษณะเกี่ยวกับสาธารณูปการให้เป็นหน้าที่สาธารณูปการจังหวัดพึงปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่างานในหน้าที่ขององค์การสาธารณูปการ ก็คือเรื่องวัดและศาสนสมบัติของวัดเป็นส่วนใหญ่แม้ว่าระเบียบนี้จะถูกยกเลิกไปเพราะองค์การได้ถูกยกเลิกไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ก็ตามแต่เรื่องวัดและศาสนสมบัติของวัดหาได้ถูกยกเลิกไปด้วยไม่ จึงมีงานด้านสาธารณูปการให้ต้องศึกษาต้องปฏิบัติตลอดไปไม่ล้าสมัย

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ไม่ได้มีการจัดระเบียบบริหารคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่างๆ เช่นในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ แต่มีบทบัญญัติมาตรา ๑๘ ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยเพื่อการนี้ให้มีอำนาจตามกฎหมายมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับวางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย และพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ มหาเถรสมาคมได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๐๖) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ และได้แก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ.๒๕๑๕) และ (พ.ศ.๒๕๑๒) กำหนดการคณะสงฆ์และการพระศาสนาไว้ในกฎนี้ข้อ ๕ ว่า วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยจึงามวิธีดำเนินการ ศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาวิธีดำเนินการสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนาให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบในมหาเถรสมาคม และข้อ ๙ ข้อ ๑๓ ทวิ-ข้อ๑๗ ข้อ๒๑ แห่งกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับนี้กำหนดอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ในเขตภาคจังหวัดอำเภอ และตำบลของตน ข้อ(๒)ว่าควบคุมและส่งเสริม

การรักษาความเรียบร้อยตั้งงามการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

การบริหารงานด้านสาธารณูปการของเจ้าอาวาสหรือวัดตามพระธรรมวินัยควรให้เกิดความสุข (สัปปายะ) ๔ อย่างคือ^{๓๐}

๑. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นที่สบายคือทำให้วัดเป็นอารามเป็นรมณีสถาน เป็นที่รื่นรมย์เจริญตาสบายใจแก่ผู้พบเห็น ให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจจากการศึกษาวัดในสมัยพุทธกาลพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(ก) ที่ตั้งไม่ใกล้ และไม่ไกลจากชุมชนเกินไป
 (ข) มีการแบ่งเขตพุทธาวาส และสังฆาวาส
 (ค) มีต้นไม้ตามธรรมชาติอย่างสวนโมกขพลารามถ้าจะปลูกต้นไม้นิยมปลูกไม้ให้ร่มเงามากกว่าไม้ผล

(ง) มักตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมแก่การประพฤติธรรมเช่น ภูเขา ลำธารสวนป่า เหมาะเป็นต้น

๒. อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย ตามปกติเมื่อมีที่อยู่แล้วต้องคำนึงถึงการกิน การจัดสวัสดิการเรื่องในสมัยก่อนเป็นหน้าที่ของพระภิกษุแต่ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสการจัดสวัสดิการด้านอาหารจึงควรเป็นภาระของฝ่ายสาธารณูปการรวบรวมเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

(ก) การกำหนดเส้นทางโคจรบิณฑบาตควรแบ่งเป็นสายมีการจับสลากเปลี่ยนเวรกันทุก ๗ วันเพื่อเจริญศรัทธาของผู้ทำบุญและป้องกันการติดในตัวของบุคคล

(ข) มีการจัดฉันรวมกันเป็นที่แห่งเดียวเพื่อประโยชน์ คือทำให้เกิดความเป็นธรรมในอดิเรกภษาขจัดความขัดแย้งในการแสวงหาอุปัชฌายาก่อให้เกิดสามัคคีธรรมเป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ถวายแลสามารถแนะนำอบรมได้ง่ายในเวลาก่อนอาหารและหลังอาหาร

(ค) ควรมีเจ้าหน้าที่รับนิมนต์และทำหน้าที่แจกจ่ายรายการนิมนต์ให้ทั่วถึงโดยความเป็นธรรม

(ง) จัดตั้งมูลนิธิสงเคราะห์ สวัสดิการด้านอาหารในยามขาดแคลน

๓. บุคคลสัปปายะ บุคคลเป็นที่สบายบางแห่งไม่คำนึงถึงเรื่องของบุคคลที่อยู่ภายในวัดหรือบุคคลที่อยู่ในวัด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความเจริญ และความเสื่อมของศาสนาคณวัดแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือพระภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา (แม่ชี) และเด็กวัดวัดใดดีหรือไม่ดีดูได้จากบุคคล ๔ ประเภทนี้ โดยการจัดที่อยู่ของบุคคลแต่ละประเภทให้

^{๓๐} พระราชรัตนมุนี (ชยวัณห์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๙-๑๒.

เหมาะสมตามสถานภาพของแต่ละบุคคลไม่ให้ปะปนกันโดยเฉพาะถ้าในวัด มีแม่ชีไปถือศีลอยู่ประจำ ควรมีการแบ่งเขตกับพระภิกษุสามเณร อย่างเด่นชัด การติดต่อกันควรกำหนดสถานที่และเวลา ที่อยู่ของเด็กวัดควรสะอาดและมีระเบียบ มีการวางกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติพร้อมบทกำหนดโทษ และควรกำหนดวันให้มีการพัฒนาวัด ร่วมกันโบราณถือว่า อาวูที่นำกลั้ว คือ หอกข้างแคร่ คนที่เป็นอันตรายกับวัด และศาสนา คือคนที่ใกล้ชิดแต่ได้รับการปฏิบัติไม่ถูกวิธี

๔.ธรรมสัปปายะ ธรรมเป็นที่สบาย เป็นจุดมุ่งหมายหลักของวัด คือ สถานที่ประพฤติธรรม การจัดการใดๆ เรื่องสาธารณูปการ จึงไม่ควรลืมหิวใจ ถ้าลืมหิวใจ จะได้สิ่งไม่ ควรได้ สิ่งที่จะก่อให้เกิดธรรมสัปปายะ คือธรรมที่เป็นที่สบายนั้น คือบริเวณวัด รมรื่น สดชื่นมี ต้นไม้ปลูกหญ้าอย่างเป็นระเบียบ ถ้าจะจัดให้มีสระน้ำสวยๆ ไว้ในบริเวณได้ยิ่งดีโครงการต้นไม้ พุดได้ อย่างที่ทำตามวัดหลายแห่ง คือมีสุภาสิตสอนใจ ปรีศนาธรรม คติธรรม นำไปติดไว้ อย่างวัดพุทธธรรม จังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นการดีมาก

(ก) โครงการเสียงจากลานวัด มีการเปิดรายการ ธรรมเบาๆจากวิทยุ เทปบันทึกเสียงธรรมะเปิดเบา ๆ ให้ได้ยินได้ทั่วลานวัดในวันมีการทำบุญ หรือเสาร์-อาทิตย์ แทนเสียงเพลง

(ข) จัดสถานที่ฟังเทศน์เป็นพิเศษ สงบเยือกเย็นอากาศดี

(ค) ห้องสมุดธรรมะ ควรมีทุกวัด จัดหาหนังสือธรรม สารคดี ให้ผู้มาวัดได้อ่าน มีที่นั่งเป็นเอกเทศที่หนึ่งต่างหากจากที่ชุมชน

(ง) ช่วยกันรักษาศิลปะเดิมของวัดให้ถาวร

(จ) พิพิธภัณฑ์ของวัดควรจัดให้เป็นที่รวบรวมของเก่า จะจัดเป็นประเภท ตำรา ของใช้ตาลปัตร พัดยศ ย่าม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของของใช้ของพระภิกษุสามเณร

สรุปความมุ่งหมายของการสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมสร้างวัดให้ เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือสังคมผู้เป็นเจ้าของวัดนั้นให้วัฒนาสถาพรสืบต่อไป กิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาในด้านสาธารณูปการของวัดในปัจจุบันแบ่งได้ ๓ เรื่อง ดังนี้^{๓๑}

๑. การบูรณะและพัฒนาวัด

๒. การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

๓. การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

การบูรณะและพัฒนาวัด

การบูรณะและพัฒนาวัดวัดวาอารามเมื่อสร้างขึ้นแล้วจำเป็นต้องดูแลรักษาอยู่เสมอ เสนาสนะศาสนวัตถุใดที่ชำรุดทรุดโทรมก็บูรณซ่อมแซมให้คือคงสภาพเดิมสมควรอุปโลก

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

สร้างใหม่ก็ต้องรู้ เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่จะต้องยึดหลักอุปฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา มีมหาเถรคติว่า วัดอาศัสมถาร วัดสวयสมถารอาศัยวัด วัดเสื่อม เพราะเจ้าอาวาสหนึ่งดูตาย เนื่องจากขาดอุปฐานสัมปทา และอารักขาสัมปทานนั่นเอง

การดูแลรักษาและจัดการเกี่ยวกับที่ตั้งบริเวณวัด ที่ควรดำเนินการเป็นประจำดังนี้

๑. ที่ดินที่ตั้งวัด ควรจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินไว้เป็นหลักฐานลงทะเบียนไว้

๒. ป้ายชื่อวัด ก่อนที่จะเข้าไปในวัดไหน มักจะมองหาป้ายชื่อวัดก่อน แต่บางวัดก็ไม่เขียนชื่อป้ายวัดไว้ จึงควรทำเสียทุกๆ วัด ป้ายชื่อวัด ควรทำด้วยไม้กระดานหรือคอนกรีต ถ้าทำเสาคอนกรีตด้วยก็จะแข็งแรงทนทานดี ควรติดป้ายไว้ที่ศาลาหน้าวัด หากเป็นวัดที่อยู่ไกลจากถนนหลวงหรือห่างจากคลองใหญ่ ควรติดป้ายชื่อวัดไว้ที่ปากทางเข้าอีกป้ายหนึ่ง ควรระบุตำบล อำเภอ จังหวัดของวัดไว้ที่ป้ายวัดด้วย หนึ่งชื่อวัดนั้นทางวัดจะเปลี่ยนเอาเองตามความพอใจของเจ้าอาวาสหรือผู้บูรณปฏิสังขรณ์ไม่ได้ต้องเสนอขอเปลี่ยนผ่านเจ้าคณะตามลำดับจนถึงกรมการศาสนา ดำเนินการต่อไป

๓. เขตวัด อาณาเขตของวัดควรมีกำแพงหรือวัดถู่ยื่นบอกสัญลักษณ์ว่า เป็นเขตแดนของวัดวัดใดไม่มีกำลังทุนทรัพย์เพียงพอ ที่จะก่อกำแพงหรือทำรั้วถาวร จะปลูกไม้ยืนต้นหรือไม้ผล เช่น มะพร้าวเป็นต้นเป็นแนวเขตก็ได้

๔. แผนผังวัด วัดที่สร้างขึ้นใหม่ตามกฎกระทรวงย่อมมีปัญหาน้อยเพราะก่อนจะขออนุญาตสร้างวัด กฎกระทรวงกำหนดให้เสนอแผนที่แสดงเขตที่ตั้งวัด แผนผัง สิ่งก่อสร้างของวัดตามแผนผังแบบ ก. หรือ ข. หรือ ค. ส่งไปพร้อมกับคำขอแต่ส่วนมากทางวัดไม่ค่อยเก็บแผนผังดังกล่าวไว้ จึงควรนำแผนผังวัดติดกรอบไว้ที่กุฏิเจ้าอาวาสเพื่อประโยชน์ในการก่อสร้างเสนาสนะถาวรวัตถุและอื่นๆต่อไป

ส่วนที่สร้างมาก่อน ควรทำแผนผังวัดไว้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยป้องกันการโต้แย้งที่จะเกิดขึ้นว่า อะไรควรจะถูกสร้างใหม่จะสร้างที่ตรงไหนแผนผังวัดควรกำหนดการปลูกสร้างภายในวัดเป็น ๔ เขต คือ

๔.๑) เขตพุทธาวาส เป็นที่ตั้งอุโบสถ เจดีย์ วิหาร ศาลาการเปรียญและสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นแดนที่สงบเรียบร้อย

๔.๒) เขตสังฆาวาส เป็นที่ตั้งกุฏิ โรงครัว หอฉัน โรงเก็บพัสดุ ศาลารับแขก

๔.๓) เขตสาธารณสงเคราะห์ เป็นบริเวณที่กันเขตไว้เพื่อสงเคราะห์ประชาชน เป็นที่ตั้งโรงเรียน ภาษาไทย สุขศาลา สถานพยาบาล สมาคมทางศาสนา ห้องพัสดุ พิพิธภัณฑศาลาประชาชน สุสาน ฌาปนสถาน ศาลาบำเพ็ญบุญกุศล เป็นต้น

๔.๔) เขตจัดประโยชน์ วัดที่มีที่ดินเหลือ ควรจะจัดประโยชน์ หารายได้บำรุงวัด ก็ควรแบ่งเขตไว้ต่างหากจากเขตอื่นๆ ให้เป็นสัดส่วน

๕.บริเวณวัด ควรปลูกต้นไม้ผล ไม้ดอก ไม้ใบ ที่เกี่ยวกับการเรียนพุทธประวัติ หรือต้นไม้เป็นสัญลักษณ์ของชื่อวัดชื่อหมู่บ้านและควรมีป้ายบอกชื่อต้นไม้ที่ควรศึกษาด้วย เรื่องนี้มีคำสั่ง มหาเถรสมาคมว่าด้วยการปลูกต้นไม้ในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ พ.ศ.๒๕๒๐ ที่ต้องปฏิบัติ

๖.ลานวัด ควรปิดกวางให้สะอาดหรือทำเป็นสนามหญ้า ลาดปูน กำจัดขยะมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูลมีถึงรับรองเผาขยะตั้งไว้เป็นระยะ

การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะ

เป็นหน้าที่ของประชาชนเจ้าของวัดและพระภิกษุสามเณรที่พำนักประจำอยู่ ณ วัดนั้น เพื่อให้วัดเป็นที่พำนักอาศัยอย่างเหมาะสมของพระภิกษุสงฆ์ เป็นที่ประชาชนชาวบ้านจะไปทำบุญฟังเทศน์ สนทนาธรรมหาความสงบบำเพ็ญกุศลตามประเพณีและให้เป็นที่กุลบุตร ลูกหลานประชาชนชาวบ้านได้เข้าไปบวชเรียนศึกษาธรรมวินัย บำเพ็ญศาสนกิจเพื่อสืบและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยืนยงสืบไปชาวบ้านหรือประชาชนโดยรอบวัดซึ่งเป็นเจ้าของวัดนั้นจึงมีหน้าที่ช่วยกันอุปถัมภ์บำรุงบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ ในวัดนั้นเพื่อสร้างสรรควัดของตนหรือถิ่นให้มั่นคงเจริญรุ่งเรือง หมู่บ้านตำบลใดมีวัดประจำหมู่บ้าน ตำบลนั้นสะอาดสะอาดเสนาสนะนั้นแข็งแรงสวยงามเหมาะสม จะเป็นเครื่องแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและความร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นความดีความภาคภูมิใจของประชาชนแห่งหมู่บ้านตำบลนั้น พระภิกษุสามเณรในวัดช่วยกันดูแลรักษาให้สะอาดเรียบร้อย น่ายุ่ น่ายอาศัยชวนให้ชาวบ้านมาทำบุญมาหาความสุขความสงบในวัด วัดใดได้รับความอุปถัมภ์ บำรุงจากชาวบ้านเป็นอย่างดี สม่่าเสมอ พระภิกษุสามเณรในวัดช่วยกันดูแลรักษาเป็นอย่างดีอยู่เป็นประจำแล้วความจำเป็นในการบูรณปฏิสังขรณ์ก็มีน้อย เพราะวัดจะเจริญขึ้นไปตามลำดับ ไม่มีส่วนปรักหักพังให้บูรณะ

ความจำเป็นในการที่จะต้องมีการบูรณะวัด และเสนาสนะในวัดเกิดจากเหตุ ๓ ประการคือ

- ๑) ฤกษ์ชัยธรรมชาติ หรือมีผู้จงใจทำลาย
- ๒) ชาวบ้านและพระภิกษุสามเณรในวัดปล่อยปะละเลย ไม่เอาใจใส่ดูแลรักษา หรือซ่อมแซมสิ่งเสียหายเล็กน้อยให้คืดดี ปล่อยให้วันเสียหายมาก
- ๓) ชาวบ้านประสบความขาดแคลนจนไม่มีกำลังที่จะซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ ในวัดของตนได้

ในการขออนุญาตสร้างวัดตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๗) ออกตามความพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ได้กำหนดให้ผู้ขออนุญาตสร้างวัดแสดงแผนผัง สิ่งก่อสร้างของวัดตามความเหมาะสมของสภาพที่ดิน โดยอาศัยตัวอย่างแผนผัง ซึ่งให้ไว้เป็นหลักฐานท้ายกฎกระทรวงและเมื่อผู้ได้รับอนุญาตสร้างวัดได้สร้างเสนาสนะขึ้นเป็นหลักฐานพร้อมที่จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ได้แล้วจึงได้ขออนุญาตสร้างวัดได้เสนาสนะและสิ่งก่อสร้างในวัดที่สำคัญตามลำดับ คือ กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หรือวิหารอุโบสถ ศาลาโรงฉัน ศาลาพัก หอไตร

หรือห้องสมุด โรงเรียนปริยัติธรรมเจดีย์ รั้วหรือกำแพงอาคารปูชนียสถานต่างๆ และสิ่งสาธารณประโยชน์อื่นๆ

เสนาสนะที่จำเป็นต้องสร้างและบำรุงรักษาตลอดจนบูรณปฏิสังขรณ์ให้แข็งแรงปลอดภัยใช้การได้ดีอยู่ทุกโอกาสเพื่อให้วัดเป็นวัดที่สมบูรณ์ คือกุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญหรือวิหารและพระอุโบสถหรือที่เรียกกันทั่วไปว่าโบสถ์ กุฏิเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรมีวัดต้องมีพระภิกษุสามเณรๆ ต้องมีกุฏิ ศาลาการเปรียญหรือวิหารสำหรับเป็นที่คฤหัสถ์มาทำบุญบำเพ็ญกุศลร่วมกันเป็นที่พระได้สอนธรรมแก่ประชาชนจะเป็นวัดที่ได้ก็ตามต้องมีเสนาสนะ ๒ อย่างนี้ก่อนจึงจะเป็นวัดได้ และเพื่อให้วัดเป็นวัดโดยสมบูรณ์มีที่สำหรับพระสงฆ์ทำสังฆกรรมตามพระพุทธรูปบัญญัติจึงต้องมีโบสถ์หรืออุโบสถด้วย ปัจจุบันมีวัดที่สร้างและตั้งขึ้นใหม่หลายแห่ง ทำกุฏิคือที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรกับศาลาการเปรียญ ที่ทำบุญฟังเทศฟังธรรมของชาวบ้านอยู่ในอาคารเดียวกันซึ่งก็ไม่น่าจะขัดข้องอะไรเป็นการประหยัดเพราะค่าก่อสร้างและค่าวัสดุก่อสร้างในเวลานี้แพงมาก และก็มีวัดบางแห่งรวมเอาอุโบสถไว้ในอาคารเดียวกันกับกุฏิหรือศาลาการเปรียญด้วย ซึ่งไม่มีพระธรรมวินัยข้อใดห้ามไว้ แต่ในเวลาทำสังฆกรรมจะต้องระวังมาก ส่วนสิ่งก่อสร้างอื่นๆ อาจจะสร้างหรือมีผู้ก่อสร้างถวายด้วยศรัทธาไม่ได้ทำให้วัดสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์ไปได้

การบูรณปฏิสังขรณ์หรือปลูกสร้างเสนาสนะและศาสนวัตถุ เช่นพระอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญเป็นต้น ควรรักษาศิลปกรรมของไทยอันเป็นการแสดงออกและเป็นแหล่งฝากไว้ซึ่งวัฒนธรรมของธรรมชาติและของท้องถิ่นมีขนาดและจำนวนเท่าที่จำเป็นมิใช่ว่า วัดใหญ่จะต้องสร้างเสนาสนะหรือถาวรวัตถุใหญ่โตเสมอไปก่อนสร้างควรให้นายช่างเขียนแบบแปลนแผนผังให้เรียบร้อยก่อนเงินทุนอย่างน้อยควรมีอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งหรือ ๓ ใน ๔ ของราคาก่อสร้างหรือมีครบจำนวนแล้ว จึงเริ่มลงมือก่อสร้าง มิใช่ว่าสร้างไปหาทุนไปโบสถ์บางหลังใช้เวลาก่อสร้างสิ้นอายุของวัดของเจ้าอาวาสถึง ๓-๔ องค์กรจึงสำเร็จก็มี

สำหรับการบูรณปฏิสังขรณ์วัตถุที่เป็นศิลปะ ที่ควรอนุรักษ์ไว้เพราะเป็นของโบราณเจ้าอาวาสพึงสังวรไว้ด้วยว่า สวยงามกับสวยศิลปะมีความหมายให้ประโยชน์ต่างกัน ดังเช่นวัดที่จะบูรณศาลาวัตถุของวัดอันเป็นศิลปะและโบราณวัตถุมีชิ้นส่วนที่ลึกรักปิดทองไว้ช้านานแต่เกิดชำรุดเสียหายไปบางชิ้น เมื่อวัดจัดซ่อมแซม ก็ควรลงรักปิดทองเฉพาะส่วนที่ซ่อมใหม่ ถ้าลงรักปิดทองทั้งของเก่าและของใหม่ มองดูจะเห็นเป็นของใหม่ทั้งหมดหาดูของเก่าไม่ได้ทำให้คุณค่าศิลปวัตถุและโบราณวัตถุเสียไปจริงอยู่การลงรักปิดทองทั้งของเก่าดูสวยงามดี แต่ไม่สวยศิลปะการกระทำเช่นนี้เป็นที่ตำหนิตายของนักโบราณคดีทางวัดจึงควรรักษาศิลปวัตถุและโบราณวัตถุไว้ให้เป็นสมบัติของวัด เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติสืบไป

ในวัดจำนวนหนึ่งปัจจุบันมีศิลปะโบราณวัตถุสถาน อันมีคุณค่าทางศิลปะโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของชาติ เช่น อาคารเสนาสนะต่างๆ มีกุฏิ ศาลาการเปรียญ วิหาร และอุโบสถตลอดจนสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เช่น หอระฆังหอไตร พระสถูปเจดีย์ และปูชนียวัตถุต่างๆ

เช่น พระพุทธรูปเครื่องบรรจุพระบรมธาตุเป็นแบบอย่างสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมของไทย ในเสนาสนะและอาคารเหล่านั้นอาจมีลวดลายแกะสลักหรือภาพผนังที่เป็นภาพเขียนอันมีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์และวรรณคดีของชาติสูง สมควรที่ทางวัดพระภิกษุสามเณรและประชาชนจะได้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เมื่อคิดจะแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ในฐานะที่ปุชเนียสถานดังกล่าวได้รุ่งโรยเสื่อมโทรมลงด้วยกาลเวลาหรือด้วยประการประการหนึ่งก็ตามย่อมสมควรหรือไม่ที่จะคิดกระทำการโยกย้าย แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตามชอบใจของเราในปัจจุบันโดยที่ไม่เอื้อเพื่อต่อสภาพเดิมของโบราณสถานนั้นๆ ทำนองนี้ นอกจากจะเป็นการทำลายโบราณสถานหรือปุชเนียสถานโดยตรงแล้ว ยังเป็นการทำร้ายจิตใจของท่านผู้สร้างอุทิศไว้ในพระพุทธรูปศาสนานี้่อีกส่วนหนึ่งด้วย

การอนุรักษ์ศิลปะโบราณวัตถุสถานของวัดที่ควรปฏิบัติก็คือ การแจ้งให้กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการทราบเพื่อส่งเจ้าหน้าที่มาสำรวจและศึกษาเมื่อเห็นว่า สิ่งใดมีคุณค่าทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ทางกรมศิลปากรก็จะประกาศขึ้นทะเบียนเป็นศิลปะโบราณวัตถุสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง (วัด) โดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อเกิดการชำรุดหักพังหรือเสียหายไม่ว่าด้วยประการใดๆ ก็จะได้แจ้งให้กรมศิลปากรทราบ มาดูแลอนุรักษ์ หรือช่วยเหลือในการบูรณปฏิสังขรณ์ให้ถูกต้องตามหลักและกฎหมายได้

วัดเป็นของชุมชนหรือของสังคมในแต่ละท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมทางจิตใจและทางกิจกรรมของสังคมนั้นเป็นที่อุปการะคือ ช่วยเหลือเกื้อหนุน ประชาชนชาวบ้านของท้องถิ่นนั้นด้วยประการต่างๆ และเป็นที่พักพิงใจของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นนั้นด้วย วัดหนึ่งๆ มีประวัติการก่อสร้างเพื่อเป็นหลักฐานให้อนุชนรุ่นหลังจะได้ทราบหรือได้ศึกษาค้นคว้า วัดที่สร้างใหม่ พอจะค้นคว้าไม่ได้ยากแต่วัดที่สร้างมาช้านาน หากไม่มีผู้ใดเขียนประวัติไว้ควรเป็นหน้าที่เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันที่จะริเริ่มบันทึกสภาพของวัดในปัจจุบัน แล้วสืบสาวความเป็นมาของวัดในอดีตเท่าที่จะสืบได้ ประวัติของวัดควรให้มีหัวข้อ เรียงตามลำดับ คือ ตำบลที่ตั้งวัด-อาณาเขตของวัด-ผู้สร้างและปฏิสังขรณ์-ถาวรวัตถุในวัด-ปุชเนียวัตถุ-ที่ธรณีสงฆ์และที่กัลปนา-ความเจริญและความเสื่อมของวัดขนบธรรมเนียม ประเพณีของวัด-กิจกรรมภายในวัดเช่น งานปกครอง งานศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานศึกษาสงเคราะห์ งานสาธารณสงเคราะห์ -ลำดับเจ้าอาวาสและประวัติเจ้าอาวาส

กรมการศาสนาได้มีระเบียบว่าด้วย การทำทะเบียนวัดในพระพุทธรูปศาสนา พ.ศ.๒๕๐๘ เพื่อให้การคุ้มครองรักษาวัดในพระพุทธรูปศาสนาและการดำเนินงานด้านศาสนูปถัมภ์ ตลอดจนงานการเก็บรักษาเอกสารของแต่ละวัดเป็นไปอย่างรัดกุม ตามระเบียบนี้ได้ขอให้วัดต่างๆ มีแฟ้มประวัติของแต่ละวัด วัดละ ๒ แฟ้ม เพื่อเก็บไว้ที่กรมการศาสนา ๑ แฟ้ม และเก็บไว้ที่วัด ๑ แฟ้ม แต่เท่าที่ปฏิบัติอยู่ปรากฏว่าไม่ค่อยสมบูรณ์ เพราะทางวัดส่วนใหญ่ไม่ค่อยทราบ และทางกรมไม่มีหน้าที่โดยเฉพาะเรื่องนี้การทำประวัติวัดจึงไม่ค่อยทั่วถึงและเป็นปัจจุบัน

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

การจัดดูแลศาสนสมบัติวัด เป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง ศาสนสมบัติวัดก็คือสมบัติของพระศาสนา วัดจึงเป็นหน่วยงานที่ต้องมีความรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ต้องจัดการดูแลให้เรียบร้อยตามระเบียบปฏิบัติ และรักษาผลประโยชน์ของวัดของพระศาสนาให้ได้มากที่สุด การได้มาของศาสนสมบัติของแต่ละวัด ได้มาด้วยแรงศรัทธาเป็นส่วนมาก ดังนั้นจึงต้องบริหารจัดการดูแลให้เป็นประโยชน์แก่วัดแก่พระศาสนา และเป็นการฉลองศรัทธาของชาวบ้านด้วย^{๓๒}

การจัดดูแลศาสนสมบัติวัด มีหลายประการที่ต้องจัดการ เช่น

- ๑) การจัดทำบัญชีสังฆาริมทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดิน อาคารเสนาสนะต่างๆ
- ๒) การจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เช่น ตู้ โต๊ะ ตั่ง เก้าอี้ พระพุทธรูป เป็นต้น
- ๓) การจัดทำบัญชีการเงิน
- ๔) การรับ – การจ่ายเงินของวัด
- ๕) การแต่งตั้งไวยาวัจกรวัด มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามคำสั่งเป็นหนังสือ
- ๖) การเก็บรักษาเอกสารสิทธิ์ต่างๆ เช่น โฉนดที่ดิน ควรมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ดูแล
- ๗) การเก็บรักษาเงิน ควรฝากธนาคาร และต้องมีคณะกรรมการรับทราบด้วย
- ๘) การออกใบอนุโมทนาบัตร ควรออกให้ทุกครั้งที่มีผู้บริจาค เพื่อเป็นการรักษาศรัทธาและเป็นการตรวจสอบรายรับรายได้ด้วย
- ๙) การจัดทำแผนผังเขตจัดประโยชน์ ถ้าวัดมีธรณีสงฆ์แล้วดำเนินการจัดประโยชน์ ในที่ดินนั้น ควรทำแผนผังให้ชัดเจนเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบและการจัดประโยชน์
- ๑๐) การจัดประโยชน์วัด ภายในบริเวณถ้ามีที่ดินว่างเปล่า ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ก็สามารถกันเป็นที่จัดประโยชน์ได้ โดยทำขอบเขตให้ชัดเจน
- ๑๑) การปฏิบัติเกี่ยวกับหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินของวัด
- ๑๒) การดูแลรักษาโบราณสถาน - โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ
- ๑๓) การจัดพิพิธภัณฑสถานในวัด

ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นการจัดและดูแลศาสนสมบัติวัดทั้งสิ้น

^{๓๒} วัดบางโจลงโน, “ฝ่ายงานสาธารณูปการ”, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ [๑๔ ธ.ค.๒๕๕๔], <http://watbangchalhongnai.com/index.php?mo=3&art=244005>.

วัดในสมัยพุทธกาล

ในยุคต้นของพุทธกาลวัดในพระพุทธศาสนายังไม่มี พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลไม่ได้มีที่อยู่อาศัยประจำได้แต่จาริกไปเพื่อเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการยังประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มากตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุข ของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย”^{๓๓}

เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการดำรงเพศพรหมจรรย์ และเพื่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้มีวัดเกิดขึ้นเป็นที่พักอาศัย เพื่อป้องกันอุปสรรคจากธรรมชาติ คือความร้อน ความหนาว และสัตว์ร้ายเป็นต้น ซึ่งเป็นอุปสรรคทำให้การปฏิบัติธรรมไม่ก้าวหน้า และเพื่อให้ประชาชนผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ทำบุญบำรุงพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและพระสงฆ์เองก็จะได้สงเคราะห์อนุเคราะห์ประชาชนเหล่านั้นให้ได้รับประโยชน์ทั้งสาม คือประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์สูงสุด จึงทรงมีพุทธาอนุญาต เรื่องอาราม เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายสวนเวฬุวันซึ่งถือเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “หม่อมฉันถวายสวนเวฬุวันนั้นแต่พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขพระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าทรงรับอารามแล้วและชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสาร ทรงเห็นแจ้ง สมทานอาจหาญ ไร่เรียงด้วยธรรมมิกถา แล้วเสด็จลุก จากที่ประทับ เสร็จกลับ ต่อมา พระองค์ทรงทำธรรมมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้นแล้วทรงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตอาราม”^{๓๔}

ความหมายของวัด

คำว่า “วัด” ในพระพุทธศาสนา ตรงกับความหมายที่ใช้อยู่ในภาษาบาลีอีก ๓ คำ คือ

๑. อาราม โดยพยัญชนะแปลว่า “เป็นที่มาเรียนรมย์” โดยอรรถแปลว่า “สวน” เพราะในสมัยพุทธกาลนั้นพุทธศาสนิกชนนิยมถวายสวนให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์เช่นเวฬุวนารามเป็นสวนที่พระเจ้าพิมพิสารถวายให้เป็นที่ประทับแก่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์หรือเชตวนาราม สวนที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีถวายแก่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์เพื่อเป็นที่ประทับแก่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก เป็นต้น

๒. อาวาส โดยพยัญชนะแปลว่า “ที่อยู่” ซึ่งเป็นความหมายที่กว้าง แต่ถ้าจะจำกัดขอบเขตให้แคบลงว่า หมายถึงวัด ก็ต้องที่ศัพท์เป็นจำกัดความข้างหน้าว่า “ภิกษุณมวาโส” แปลว่า ที่อยู่ของภิกษุสงฆ์คือวัด โดยอรรถในอภิธานปิฎกาท่านแปลว่า เรือน เป็น ไวพจน์ของคำว่า “ฆร” เป็นต้น

^{๓๓} วิ.ม.(ไทย) ๔/๓๒/๓๒.

^{๓๔} วิ.ม.(ไทย) ๔/๖๓/๕๕.

๓. วิหาร โดยพยูชนะก็แปลว่า ที่อยู่คล้ายกับอาวาส แต่ตามพระวินัย เช่น ในมหัลลสิกขาบทต้นแห่งฆาทีเสสและในอนุศาสน์ท่านหมายเอาสิ่งปลูกสร้างเป็นหลังและสังเกตุในที่ทั่วไปดูเหมือนเป็นสิ่งก่อสร้างด้วยอิฐ ปูน คือเป็นพวกตึก แต่เพราะวิหารนั้นสร้างไว้ในที่อยู่ภิกษุทั้งหลายจึงพลอยเรียกว่า วิหาร ซึ่งเท่ากับคำว่า วัดในภาษาไทย^{๓๔}

นอกจากนี้ยังมีความหมายของคำว่า“วัด”ตามที่พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

๑. อาราม คือ ความยินดี, ความรื่นรมย์, ความเพลิดเพลิน, ที่สำราญ, สวนเป็นสวนสถานที่ รื่นรมณ์

๒. อาวาส คือ วัด, ผู้ครอบครอง เช่น ฆราวาส (ฆร+อาวาส) ผู้ครอบครองเรือน

๓. วิหาร คือ วัด, ที่อยู่ของพระสงฆ์, ที่ประดิษฐานพระพุทธรูป, คู่กับโบสถ์^{๓๕}

ความหมายทั้งหมดที่กล่าวมานี้มุ่งเอาความหมายทางด้านรูปธรรม เพื่อสะดวกในการสื่อสารให้เข้าใจกันได้ง่ายๆแต่ความจริงแล้ววัดมิได้มีบทบาทอยู่เพียงแค่นี้ที่อยู่ของพระสงฆ์เท่านั้นแต่วัดยังมีกิจกรรมต่างๆที่เป็นของพระสงฆ์ หรือเรียกว่า สังฆกรรม ตามพระวินัย เป็นที่ฝึกอบรมใน อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขาของพระสงฆ์ ผู้มุ่งบำเพ็ญคุณธรรมและขจัดกิเลส ยังมีกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อการสงเคราะห์อนุเคราะห์ศฤง์ด้วยความเมตตาและเสียสละ

ลักษณะของวัดในพระพุทธศาสนา ในระยะเริ่มต้นของพุทธกาลเป็นป่า หรือสวน ดังเช่น สวนไผ่ สวนของเจ้าเซต สวนมะม่วงของหมอชิวก เป็นต้น เพราะวัดเป็นสัญลักษณ์ของความสงบร่มเย็น สวนจึงเหมาะที่จะเป็นวัด เนื่องจากสวนเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ มีต้นไม้ร่มรื่น และสวนหรือป่าที่เหมาะสมจำเป็นต้องมีการคมนาคมสะดวก ไม่ไกลและไม่ใกล้ชุมชนจนเกินไป เพราะถ้าใกล้ชุมชนเกินไปก็ไม่มีความสะดวก ผลักพลาญด้วยผู้คน ไม่เหมาะแก่การปลีกใจเพื่อทำความเพียรทางจิต แต่ถ้าไกลเกินไปก็เป็นการลำบากในการเดินทางของชาวบ้านผู้มีประสงค์จะไปวัด ลักษณะของสวนเวฬุวัน และสวนเชตะวันจึงเป็นลักษณะของวัดที่เหมาะสมในพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากหมู่บ้านมีการคมนาคมสะดวก ชาวบ้านผู้มีจิตประสงค์ไปมาได้ง่าย กลางวันก็มีคนไม่พลุกพล่าน กลางคืนก็เงียบสงัด สงบร่มเย็น เย็นกายเย็นใจ เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมและง่ายต่อการที่พระสงฆ์จะสงเคราะห์ชาวบ้านในการตั้งมั่นในการทำความดี ชาวบ้านก็สะดวกในการ ใต้ถามปัญหาธรรมกับพระสงฆ์เพราะเดินทางไปได้สะดวก

^{๓๔} สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารี), ซีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ที่ระลึกในงานศพคุณแม่ไสว พุทธรักษา, ๒๕๒๘), หน้า ๑๐.

^{๓๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖) หน้า ๑๐๘๒.

ในการถวายสวนให้เป็นวัด ในพระพุทธศาสนาในครั้งแรก ก็ไม่มีสิ่งก่อสร้างอะไร ภายในสวน พระสงฆ์พักในป่า โคนไม้ หรือถ้ำที่มีอยู่ในบริเวณนั้น เป็นการอยู่กับธรรมชาติ เหมาะสำหรับความเพียร เพื่อยังกิเลสทั้งหลายให้สิ้นไป ในภัททาลิสุตระ ได้กล่าวถึงความหมาย และ คุณค่า แห่งการอยู่ป่าหรืออยู่กับธรรมชาติว่า

ดูกรภัททาลิ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในสิกขาในศาสนา ของพระศาสดาเธอมีความดำริอย่างว่า ถ้ายิ่งอะไร เราพึงเสพเสนาสนะอันสูงสุด คือป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ่ม ลอมฟาง บางทีเราพึงทำให้แจ่มซึ่งคุณวิเศษ คือ ความรู้ความเห็น ของพระอริยะผู้สามารถยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ ได้ดังนี้ เธอเสพเสนาสนะอัน สูงสุดคือป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกถ้ำ ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ่ม ลอมฟาง เมื่อเธอหลีกออก อยู่ด้วยประการฉะนี้แม้พระศาสดาดาก็ไม่ทรงติเตียนแม้เพื่อนสหพรหมจารี ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ ควรแล้วไม่ติเตียน แม้เทวดาก็ไม่ติเตียน แม้ตัวเองก็ติเตียนไม่ได้ ย่อมทำให้แจ่มซึ่งคุณวิเศษคือ ความรู้ความเห็นของพระอริยะผู้สามารถยิ่งกว่าธรรมดาของมนุษย์^{๓๗}

หลักฐานการสร้างวัดในสมัยพุทธกาล

ในการถวายที่ให้เป็นวัดในพระพุทธศาสนาในครั้งแรกก็ไม่มีสิ่งก่อสร้างอะไร พระสงฆ์พักอาศัยอยู่ในป่า โคนไม้ หรือถ้ำ เป็นการอยู่กับธรรมชาติเหมาะสำหรับทำความ เพียรเพื่อยังกิเลสทั้งหลายให้สิ้นไปหลักฐานที่แสดงว่าวัดหรืออารามในสมัยแรกไม่มีสิ่งก่อสร้าง คือ ข้อความที่ปรากฏในเสนาสนชั้นธกะ ปฐมภาณวารว่า โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหารอันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครรา ชคฤห์ ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคมิได้ทรงบัญญัติเสนาสนะแก่ภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลายนั้น ก็อยู่ในที่นั้นๆ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ่ม ลอมฟาง

สมัยนั้นราชคหเศรษฐีไปสวนแต่เช้าตรู่ ได้แลเห็นภิกษุเหล่านั้นเดินออกจากที่นั้นๆ เกิดความเลื่อมใสมีจักขุทอดลงสมบุรณ์ด้วยอิริยาบถ ครั้งแล้วก็มีจิตเลื่อมใส จึงเข้าไปหาภิกษุ เหล่านั้น เรียนถามว่า “ท่านเจ้าข้าหากข้าพเจ้าสร้างวิหารถวายพระคุณเจ้าพระคุณเจ้าจะอยู่ใน วิหารของข้าพเจ้าหรือ” ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า “ดูก่อนคหบดี พระผู้มีพระภาคยังมีได้ทรงอนุญาต วิหาร” เศรษฐีกล่าวว่า “ท่านเจ้าข้าถ้าเช่นนั้นพระคุณเจ้าจงทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าและแจ้ง แก่ข้าพเจ้า” ภิกษุเหล่านั้นรับคำของราชคหเศรษฐี แล้วเข้ามาเฝ้าพระผู้มีพระภาค บังคมหนึ่ง ณ ที่ควรส่วนหนึ่งทูลถามว่า “พระพุทธเจ้าข้าราชคหเศรษฐีประสงค์จะสร้างวิหารถวาย ข้าพระพุทธเจ้าจะพึงปฏิบัติอย่างไรพระพุทธเจ้าข้า”

^{๓๗} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๑๑๖-๑๖๗/๑๔๖.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำกรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้นแล้ว รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร ๑ เรือนมุงแถวเดียว ๑ เรือนชั้น ๑ เรือนโล้น ๑ ถ้ำ ๑”^{๓๘}

วัดในพระพุทธศาสนาจึงมีสิ่งก่อสร้างขึ้นเป็น ครั้งแรกและพระพุทธเจ้าให้ถวายเสนาสนะนี้แก่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาผู้อยู่ในทิศทั้ง ๔ มิให้มีการครอบครองเป็นเจ้าของเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในเสนาสนขันธกะ ปฐมภาณว่า “ดูก่อนคหบดี ถ้าเช่นนั้นเธอจงถวายวิหารเหล่านี้แก่สงฆ์จตุรทิศทั้งที่มาแล้วและยังไม่มีมา“ราชคหบดีทุรับพระพุทธดำรัสแล้วได้ถวายวิหารนั้นแก่พระสงฆ์จตุรทิศทั้งที่มาแล้วและยังไม่มีมา”^{๓๙}

แม้ในการถวายพระเชตะวัน ให้เป็นวัด ในพระพุทธศาสนา ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ก็สร้าง วิหาร ศาลา กุฏิ และเรือนไฟเป็นต้นไว้ในกาลต่อมา ดังข้อความที่ปรากฏในเสนาสนขันธกะปฐมภาณวารว่า “อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้สร้างวิหาร ไว้ในพระเชตะวัน สร้างบริเวณ สร้างซุ้มประตู สร้างศาลาหอนั้น สร้างโรงไฟ สร้างกบปียกกุฏิ สร้างสระโบกขรณี สร้างมณฑป”^{๔๐}

บทบาทของวัดในสมัยพุทธกาลที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการมีวัดได้เด่นชัดคือ วัดพระเชตะวันมหาวิหารและวัดบุพพารามซึ่งมรบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ที่จำพรรษาเท่านั้น วัดยังเป็นศูนย์กลางแห่งการเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธองค์ เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คน เป็นสถานที่ที่เหล่าภิกษุนอกจากจะใช้พำนักแล้วยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมอีกด้วย มีหลักฐานปรากฏการสร้างวัดมีพระบรมพุทธานุญาตไว้ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์

ดังนั้น การสร้างวัดจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นด้วยเหตุและด้วยผลดังกล่าวมาองค์ประกอบของการสร้างวัดให้เป็นวัดต้องมีเสนาสนะภายในวัดให้ครบถ้วนหรือครบตามความจำเป็น ตามสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น

สิ่งก่อสร้างในวัดพุทธศาสนามีมาแล้วแต่ครั้งพุทธกาล ซึ่งเกิดขึ้นด้วยความเลื่อมใสศรัทธาของชาวพุทธ ลักษณะของสิ่งก่อสร้างคือเสนาสนะสำหรับเป็นที่พักอาศัย ส่วนสิ่งก่อสร้างสำหรับเป็นเครื่องรำลึกนั้นเรียกว่า เจดีย์ หรือ สตूप แปลว่าสิ่งที่ใช้เป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึง ในสมัยพุทธกาล ชาวอินเดียนิยมสร้างสตूपสำหรับบรรจุอัฐิญาติพี่น้องที่ล่วงลับ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกผู้ตาย ได้ปฏิบัติกันจนเป็นประเพณีอย่างหนึ่ง รูปลักษณะของสตूपอาจจะเป็นเพียงกองดิน เนินดิน หรือลักษณะคล้ายจอมปลวก จากประเพณีนี้ เมื่อพระพุทธศาสนาเจริญขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก พระองค์ได้ทรงส่งพระราชทรัพย์จำนวนมากให้สร้างวัด และสตूपทั่วราชอาณาจักรถึง ๘๔,๐๐๐ องค์ แล้วมีการ

^{๓๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๑๙๘-๒๐/๕๔-๕๕.

^{๓๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๐๒/๕๖.

^{๔๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๕๖/๗๑.

ก่อสร้าง ตกแต่งให้สวยงาม พัฒนารูปแบบขึ้นเป็นสถาปัตยกรรม จากนั้นก็มีผู้เข้ามาแสวงบุญ เข้ามาปฏิบัติธรรม หรือพักอาศัยเป็นเวลานาน แล้วมีการตกแต่งบริเวณโดยรอบจนกลายเป็นวัดในที่สุด^{๔๑} การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรมกุฎี ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๔๒} ที่สำคัญคืออุโบสถ

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอุโบสถ

อุโบสถหรือโบสถ์ คือ ขอบเขตพื้นที่ในเขตพุทธาวาส เป็นเจดีย์สถานประเภทหนึ่ง นิยมสร้างขึ้นเป็นประธานของพระอารามแต่ละแห่งๆ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับพระภิกษุหรือคณะสงฆ์ได้ใช้ประกอบศาสนกิจเป็นต้นว่า กระทำ อุโบสถกรรม ทำการบรรพชากุลบุตรเป็นสามเณรและอุปสมบทบุรุษเพศเป็นพระภิกษุ ตลอดจนการรับกฐิน อันเป็นประเพณีสำคัญในพุทธศาสนา

คำว่า อุโบสถ หรือ โบสถ์ มิได้เป็นชื่อเฉพาะสำหรับแบบอย่างของเจดีย์อาคารประเภทที่กล่าวข้างต้นทั้งนี้ถ้าสังเกตในด้านรูปแบบและทรวดทรงแล้ว แบบอย่างของเจดีย์อาคารที่เรียกว่าพระอุโบสถหรือโบสถ์ย่อมไม่ต่าง ไปกว่าแบบอย่างหรือทรวดทรงของเจดีย์อาคารที่เรียกว่า “พระวิหาร” เลย พระอุโบสถก็ดี พระวิหารก็ดี ต่างก็ได้รับการปลูกสร้างขึ้นตามแบบที่เป็นขนบนิยมของสถาปัตยกรรมไทย อันกำหนดขึ้นเป็นแบบเฉพาะสำหรับอาคารประเภทนี้โดยตรง

สำหรับคำว่า อุโบสถ หรือโบสถ์ที่ใช้เรียกเจดีย์อาคารซึ่งกำลังกล่าวอยู่นี้และจะมีอธิบายต่อไปโดยลำดับนี้ เป็นคำหรือชื่อที่อาศัยอนุโลม เอาชื่อแห่งพิธีกรรมในศาสนิกแห่งพระสงฆ์พึงปฏิบัติเป็นประจำตามพระวินัยบัญญัติอย่างหนึ่งมาเป็นชื่อเรียกเจดีย์อาคารประเภทนี้ พิธีกรรมในศาสนิกตามพระวินัยอยู่ตรงกับการจำศีลของเรา เป็นธรรมเนียมมีมาก่อนพุทธกาล กำหนดให้สมาทานในวันพระจันทร์เพ็ญพระจันทร์ดับ และพระจันทร์กึ่งดวง ที่ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ โดยลำดับ

^{๔๑} วงเดือน ทองเจียว, “ความเชื่อเรื่องบุญและพิธีกรรมเกี่ยวกับอุโบสถของชาวพุทธในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

^{๔๒} กรมการศาสนา, หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : เอพีกราฟิเคิลไซน์, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

ครั้งถึงพุทธกาลพระศาสดาทรงพระอนุมัติธรรมเนียมั้น ตรัสให้ใช้วันเช่นนั้นเป็นที่ประชุมกันกล่าวฟังธรรมและเป็นที่สุดมาทานอุโบสถของคฤหัสถ์ แต่ในฝ่ายภิกษุบริษัททรงอนุญาตให้ทำอุโบสถเฉพาะในวันพระจันทร์เพ็ญ พระจันทร์ดับ ๑๕ วัน หรือ ๑๔ วันต่อครั้งหนึ่ง” และมูลเหตุให้เกิดประเพณีและมติแห่งธรรมเนียมให้ทำ “อุโบสถกรรม” ในสมัยแรก ๆ การสร้างเสนาสนะภายในวัดถวายสงฆ์ไม่มีการสร้างพระอุโบสถ สำหรับการประชุมอุโบสถ ซึ่งกระทำทุกกึ่งเดือนนั้น เข้าใจว่ากระทำ ณ ริมธารหรือสถานที่ใด ๆ ที่เหมาะสม ต่อมาสงฆ์มีกิจที่จะต้องทำในสถานที่เช่นนี้หลายอย่าง ตามพุทธทศานุญาติ เช่น การบวช การรับฝากจุนที่ทายกนำมาถวาย และสังฆกรรมอย่างอื่นอีก เป็นต้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัญหาที่เกิดขึ้น^{๔๓}

อุโบสถหรือโบสถ์ คือขอบเขตพื้นที่ในเขตพุทธาวาส สถานที่ที่พระสงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรม เป็นสิ่งปลูกสร้างที่คู่กับวัดมาแต่อดีต จัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญของวัด ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับระเบียบวินัยของพระภิกษุสงฆ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อุโบสถเกี่ยวข้องกับอายุของพระพุทธศาสนา อีกประการหนึ่ง พระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้ระบุว่า วัดที่จะได้ชื่อว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ตามกฎหมายต้องได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อุโบสถมีความสำคัญทั้งทางด้านศาสนาและทางด้านสังคม โดยเฉพาะในด้านคติธรรมความเชื่อ ชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาจึงเชื่อว่าการทำบุญใด ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างอุโบสถย่อมมีอานิสงส์มากทั้งในขณะยังมีชีวิตอยู่และเมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกทางด้านประเพณี พิธีกรรม ของชุมชนไทยที่ยังนิยมใช้กิจกรรมทำบุญเกี่ยวกับอุโบสถในปัจจุบัน นอกจากนี้เป็นเครื่องสะท้อนความเชื่อแล้ว ยังแสดงความพร้อมเพรียงและระดมทุนในการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัดของชุมชน

ประเภทของอุโบสถ

ตามธรรมเนียมของไทย นิยมสร้างอุโบสถ ๒ ประเภท คือ

๑. อุโบสถน้ำ หมายถึง อุโบสถที่สร้างขึ้นในน้ำ

๒. อุโบสถบนบก หมายถึง อุโบสถที่สร้างขึ้นบนพื้นดิน มีการกำหนดเขตสีมาด้วยใบสีมา ตามแบบอย่างที่พบเห็นได้ทั่วไป

รูปทรงอุโบสถ หากกล่าวโดยหลักกรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว อุโบสถซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างนั้นก็คือ สังฆาร อย่างหนึ่งซึ่งมีสภาวะแปรปรวน ไม่เที่ยง ไม่มีความเป็นอมตะ ดังนั้นอุโบสถก็มีธรรมชาติอย่างเดียวกับสังฆาร คือ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากการสร้างอุโบสถในแต่ละยุคนั้นมีได้มีรูปทรงหรือขนาดตายตัวจึงมี

^{๔๓} เนตรนภิศ นาควัชร, วัดในกรุงเทพฯ, การเปลี่ยนแปลงในรอบ ๒๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๓๖๕-๒๕๖๕) ในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๕), หน้า ๑๒๒.

การปรับเปลี่ยนไปตามอิทธิพลของความเชื่อของแต่ละแห่ง รูปทรงอุโบสถ มี ๓ อย่าง คือ อย่างแรก รูปแบบทรงโถง คือไม่ก่อผนังอาคาร หรือก่อเป็นบางส่วน อย่างที่สอง รูปทรงทึบ คืออุโบสถ มีการก่อฝาผนังปิดล้อมโดยรอบอาคาร ทำช่องเปิดเป็นประตู หน้าต่างแต่ละช่วงเสา ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมในปัจจุบัน และอย่างที่สาม รูปแบบมหาธาตุ คืออุโบสถที่ก่อผนังที่ปิดล้อมทั้ง ๔ ด้าน มีเพียงประตูช่องเดียวหรือสองช่อง

ขนาดของอุโบสถ ขนาดของอุโบสถมีความแตกต่างกันตามคตินิยมของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ทางภาคเหนือมักนิยมทำอุโบสถให้มีขนาดเล็กกว่าวิหาร ส่วนภาคกลาง นิยมทำอุโบสถใหญ่โตกว่าสิ่งก่อสร้างอื่นภายในวัด เช่น รูปทรงของอุโบสถในสมัยสุโขทัยมักมีรูปร่างเป็นโรงหรืออาคารที่ขนาดไม่ใหญ่โตนัก ในสมัยกรุงศรีอยุธยา อุโบสถมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ คือ รูปสำเภากำลึงลอยมุ่งหน้าไปสู่จุดหมายปลายทางสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอิทธิพลจากคติที่ว่า อุโบสถเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สำหรับบวชกุลบุตร และเป็นสถานที่แสดงพระธรรมเทศนาแก่เหล่าพุทธบริษัท อุโบสถจึงเปรียบเสมือนเรือสำเภาหรือเกวียนที่จะนำไปสู่ฝั่งมหาสมุทร คือฝั่งพระนิพพาน ต้องฟันฝ่าอุปสรรคอยู่ในแม่น้ำใหญ่ คือเวียง โอบะสงสาร ส่วนอุโบสถ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็มีการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดออกไป เช่นเดียวกัน แต่ที่มีรูปทรงแปลก คือ อุโบสถวัดศาลาลอย จังหวัดนครราชสีมา แม้จะคงรูปสำเภาไว้ตามแบบอย่างดั้งเดิม แต่ลักษณะเหมือนเรือสำเภากำลึงแล่นตัดลมไปอย่างรวดเร็ว^{๔๔}

จากที่ได้กล่าวมา การใช้ประโยชน์ของวัดหรือสงฆ์ ในส่วนของสงฆ์อุโบสถถือว่าเป็นเสนาสนะที่สำคัญที่สุด เพราะกิจกรรมที่เป็นของสงฆ์ โดยเนื้อแท้แล้ว กิจกรรมต่างๆ จะกระทำในอุโบสถ ดังนั้นอุโบสถจึงถือได้ว่าเป็นเสนาสนะที่มีความสำคัญ และมีการใช้ประโยชน์โดยหลักใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. ใช้ในการอุปสมบท
๒. ใช้ในการลงอุโบสถปาฏิโมกข์
๓. ใช้ในการบวราณา
๔. ใช้ในการกรรณกฐิน
๕. ใช้ในการระงับอธิกรณ์
๖. ใช้ในวันสำคัญ

ส่วนการใช้ประโยชน์ของประชาชน เมื่อก้าวถึงอุโบสถความสัมพันธ์ของผู้คนในหมู่บ้านต่ออุโบสถนั้นอาจมีน้อยโดยเฉพาะด้านการใช้ประโยชน์ เนื่องจากว่าอุโบสถสร้างเพื่อให้สงฆ์ได้ใช้ทำกิจของสงฆ์โดยตรง แต่เมื่อสร้างอุโบสถแล้ว ประโยชน์พลอยได้ของชาวบ้านก็มี

^{๔๔} วงเดือน ทองเจียว, “ความเชื่อเรื่องบุญและพิธีกรรมเกี่ยวกับอุโบสถของชาวพุทธในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

มิใช่เพื่อสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว โบสถ์หลังนี้ได้ใช้หนึ่งประมาณ ๒ ครั้ง ใช้บวชพระตอนเดือน ๖ และเดือน ๘ นอกนั้นก็ใช้เวียนเทียนในวันสำคัญ จากการที่ได้สร้างอุโบสถขึ้น ชาวบ้านถือว่าได้สร้างวัดที่สมบูรณ์ถูกต้องตามกฎหมายได้แล้ว เพราะว่าโบสถ์คือหัวใจสำคัญในการขอวิสุงคามสีมา และเป็นตัวบ่งชี้ว่าวัดที่มีวิสุงคามสีมาเป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเมื่อได้สร้างอุโบสถขึ้นมา ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากอุโบสถคือ

๑. ใช้เป็นสถานที่บวช
๒. ใช้เป็นสถานที่เวียนเทียนในวันสำคัญ
๓. ใช้เป็นสถานที่ประดิษฐานพระประธาน
๔. ใช้เป็นสถานที่รับรองพระเถระผู้ใหญ่
๕. ใช้ในงานกฐิน
๖. เป็นสถานที่ศึกษาศิลปะวัฒนธรรม^{๔๕}

จากแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างอุโบสถ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การสร้างอุโบสถในพระพุทธศาสนานั้น ที่สำคัญ เป็นที่สำหรับพระภิกษุสงฆ์ใช้ในการทำสังฆกรรมร่วมกันเกี่ยวกับกิจของสงฆ์ อีกทั้งยังใช้อุโบสถเป็นศูนย์รวม ความสามัคคีเป็นจุดเชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านในการร่วมทำกิจกรรม ต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา พระภิกษุสงฆ์และประชาชน จึงให้ความสำคัญกับการสร้างอุโบสถ ไม่เฉพาะในด้านการใช้ประโยชน์อย่างเดียว แต่รวมถึงความสวยงามดูเป็นสง่าราศีของวัด ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ คติความเชื่อต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา อีกด้วย

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารภายในวัด

เขตสังฆาวาส หมายถึง เขตที่อยู่อาศัยและจำพรรษาของพระภิกษุ อาคารที่พระภิกษุจำเป็นต้องใช้สอย ได้แก่ โรงครัว หอฉัน โรงเก็บพัสดุ โรงไฟฟ้า โรงประปา ศาลา รับแขก เขตสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง บริเวณที่ทางวัดกันไว้เพื่อสงเคราะห์แก่ ประชาชน เช่น เป็นที่ตั้งโรงเรียน สถานพยาบาล สมาคมทางศาสนา โรงเรียนปริยัติธรรม ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์

การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุ

^{๔๕} พระเจียน กัณฑ์บุตร (ตฤกษปญโญ), “สังฆิกเสนาสนะ : ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับหมู่บ้าน”, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๒.

บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรมกุฏิ ศาลาการเปรียญเป็นต้นงานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียม เทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๔๖}

ในพระพุทธศาสนาได้มีการสร้าง ศาสนาสถาณมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยปรากฏ อยู่ในพระวินัยปิฎก จุฬวรรค ในสมัยพุทธกาล งานด้านสาธารณูปการ พระมีส่วนเข้าไป เกี่ยวข้องน้อย ส่วนมากจะหนักไปด้านดูแลนวักรรม เมื่อทายกบริจาคสร้างวิหารถวาย พระจะเข้าไปมีส่วนในการก่อสร้างบ้างก็ในกรณีที่เป็นกุฎิเล็ก ๆ ไม่ค่อยถาวรอะไรมากนัก เพราะปรากฏว่าก่อนเข้าพรรษาจะต้องมีการซ่อมแซมที่อยู่กันประจำ แม้ก่อนการสังคายนาคั้ง แรก เพียงแต่ภิกษุทั้งหลายติดตามพระพุทธเจ้าไปไม่กี่เดือน กุฏิวิหาร ๑๘ แห่งก็ชำรุด ต้องมีการซ่อมแซมใหญ่เพื่อให้พระสังคิติกาจารย์ได้พัก การซ่อมวิหารเหล่านั้นก็เป็นหน้าที่ของพระ เจ้าอาวาสศรัทธาแห่งแคว้นมคธ การที่พระภิกษุทำหน้าที่ในการศึกษา ปฏิบัติ และสั่งสอนเพียง อย่างเดียว ทำให้ท่านมีเวลามากพอเพื่อทำงานนั้น ๆ ความกังวลในการก่อสร้างซึ่งเป็น ภาระหนึ่งก็มีไม่มากนัก ทำให้พุทธบริษัท ๔ ทำงานในขอบข่ายที่เป็นความรับผิดชอบของตน ทำให้แต่ละคนในบริษัทเหล่านั้นมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น^{๔๗}

การสร้างสาธารณูปการต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา หากพิจารณาเหตุปัจจัย ควรนำหลักการที่มีอยู่มาประกอบ กล่าวคือ ควรอยู่ไม่ไกลนัก ไม่ใกล้นัก มีทางไปมาสะดวกจาก ชุมชนหนึ่งไปยังชุมชนหนึ่ง เพื่อเอื้อการดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความสะดวก ที่สำคัญ พึ่งอยู่ในลักษณะเรียบง่าย ประหยัดวัสดุอุปกรณ์ และแรงงานอีกด้วยเพราะพระสงฆ์เป็นอยู่โดย อาศัยกำลังของประชาชนนั่นเอง จึงไม่ควรทำงานก่อสร้างให้ใหญ่โต

แนวทางการก่อสร้างศาสนสถานที่ปรากฏในพระพุทธศาสนามักเกิดจากความคิดที่ มุ่งเน้นเป็นสิ่งก่อสร้างที่ใช้ประกอบ ศาสนพิธีทางพุทธศาสนา คือ เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์โดยตรง ก็มีเป็นที่ใช้ทำกิจกรรมสำคัญก็มี และเป็นพระพุทธรูปหรือรูปเคารพก็มี หากสร้างขึ้นในบริเวณ เดียวกันมีการกำหนดขอบเขตแน่นอนก็จะเรียกว่า “วัด” หรือ “อาราม” ตามแบบเดิม ซึ่งมีการ ก่อสร้างตามคติยึดถือตามแบบแผนของท้องถิ่นนั้น ๆ จนแพร่หลาย นับตั้งแต่พระพุทธศาสนา เริ่มเกิดขึ้นในอินเดียและขยายอาณาเขตไปยังต่างประเทศด้วย ในระยะแรก ๆ อาคารและ เสนาสนะจะมีลักษณะแคบเป็นที่พักอาศัยซึ่งสร้างจากไม้ มุงหลังคาด้วยหญ้าคาหรือวัสดุใน ท้องถิ่นเท่านั้น เป็นเหตุให้ไม่สามารถป้องกันอากาศหนาวจัดหรือร้อนจัดได้ ด้วยเหตุนี้

^{๔๖} กรมการศาสนา, หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : เอพีกราฟิวดิจิทัล, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

^{๔๗} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตมาโน), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๗.

พระพุทธเจ้าจึงอนุญาตให้ใช้วัสดุ ๕ อย่าง คือ อิฐ หิน ปูนปั้น หญ้า และใบไม้มาเป็นอุปกรณ์ เพราะบางสิ่งแสวงได้ง่าย ส่วนฝาผนังไม่ให้ใช้เปลือกไม้หรือดินโคลนเพราะอาจเป็นตรายต่อสุขภาพและไม่แข็งแรงซึ่งมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา เช่น โรงครัว โรงประชุม ห้องน้ำ หรือสระน้ำ ตามจำนวนพุทธบริษัทที่เลื่อมใสศรัทธาช่วยกันสร้างช่วยกันบำรุงพระศาสนาอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้อาคารเสนาสนะเกิดขึ้นมากมายขึ้นมากมายนั้น ได้แก่พระสงฆ์ ถือว่าเป็นต้นแบบในพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สันโดษด้วยที่อยู่อาศัยที่ชาวบ้านสร้างถวายท่าน ตามบทสังฆคฺคของพระสงฆ์ในเมืองต้นว่า สุปฏิปันโน เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติปฏิบัติถูกต้อง เป็นผู้จักเลือกดำเนินชีวิตที่เหมาะสม พอเพียง พอใจในการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบพระวินัยซึ่งเป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยพวกดอกไม้มานาชนิดเอาไว้ มิให้กระจัดกระจายแยกจากกันเข้าไปสัมพันธ์เหมือนการได้พบเห็นพระอรหันต์ และเป็นผลดีต่อชีวิตของพุทธบริษัทโดยแท้ดังพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในมงคลสูตรว่า “สมณานนฺจ ทสฺสนํ แปลว่า การได้เห็นสมณะเป็นอุดมมงคล” ฉะนั้น ท่านจึงสมกับเป็นทักษิโณยบุคคลของโลก เมื่อท่านเหล่านั้นมีความประสงค์จะสร้างเสนาสนะเอง โดยการวานให้ผู้อื่นช่วยสร้างเสนาสนะจะต้องได้รับฉันทานุมัติจากหมู่คณะก่อนเสมอ ทั้งนี้ว่าโดยหลักการของการสร้างเสนาแล้ว ต้องอาศัยทุนทรัพย์และความรอบรู้ในด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม สถาปัตยกรรม วิชาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย งานด้านก่อสร้างจึงจะเหมาะสมหรือเกิดคุณค่าทางจิตใจของสาธุชนทั้งหลายได้ถูกต้อง^{๔๔}

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเรื่องพุทธธานุญาติ ที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับและเข้าอยู่ในอาคาร เสนาสนะ ที่พุทธศาสนิกชนร่วมสร้างถวาย อีกทั้งชี้ให้เห็นว่าการสร้างวัด การสร้างอาคารและเสนาสนะในงานสาธารณูปการต่าง ๆ นั้นมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา และเพื่อบ่งชี้ให้เห็น ว่างานด้านการก่อสร้างและอาคารเสนาสนะของพระภิกษุสงฆ์นั้น ได้มีและเกิดขึ้นมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล ดังนี้

เรื่องการสร้างวัดพระเวฬุวันเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเข้ากรุงราชคฤห์เป็นครั้งแรก หลังจากจำพรรษาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเมืองพาราณสีแล้ว เสด็จไปยังพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมคชพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ พระเจ้าพิมพิสารจอมทัมมคชรัฐ ทรงนำของเคี้ยวของฉันอันประณีต ประเคนภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขด้วยพระองค์เอง กระทั่งพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว ทรงดำริว่า พระผู้มีพระภาคควรประทับ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งอยู่ไม่ไกลและไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก คมนาคมสะดวก ผู้ประสงค์พึงเข้าเฝ้าได้ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนสงบ เสียงไม่อีกที่ก

^{๔๔} พระมหาไพฑูริย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ชนะกุล), “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา”, *พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๑), หน้า ๒๑ -๒๒.

เว้นจากคนสัญจรไปมา เป็นที่กระทำการมัลลของหมู่มนุษย์ ควรแก่การหลีกเลี่ยง ดังนี้แล้วจึง
ถวายอุทยานเวฬุวันแด่พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

พระผู้มีพระภาคทรงรับอารามแล้ว ทรงชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมครรัฐ
เห็นชัด ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาณาญาติแก้วกล้า ปลอดพะโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
ด้วยธรรมีกถา เพราะเรื่องนั้นเป็นต้นเหตุ รับสั่งกับพระภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตอาราม^{๔๙}

อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างพระเชตวัน

ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นคหบดีของกรุงสาวัตถีท่านเป็นคนที่มิตถบิณฑิกและ
ทรัพย์สินเงินทองมากมาย เป็นคนที่ประชาชนทั่วไปให้ความนับถือ เชื่อถือ คำพูดของท่าน
ท่านได้ชักชวน ประชาชนทั้งหลายร่วมกันสร้าง อาราม สร้างวิหาร เตรียมถวายทาน แด่
พระพุทธเจ้า

ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ได้เที่ยวตรวจดูและหาที่สร้างอาราม ซึ่งเป็นที่ที่เหมาะสม
ในการสร้างอาราม ถวายแด่พระพุทธเจ้า ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้เห็นพระอุทยาน ของเจ้า
เชตราชกุมาร เป็นสถานที่ที่เหมาะสมไม่ไกล จากหมู่บ้านนัก และคนไม่ค่อยพลุกพล่าน
การคมนาคมสะดวกสบาย ผู้อยากจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ไปมาได้ง่าย จึงตกลงใจเข้าเฝ้าเจ้าเช
ตราชกุมาร เพื่อทูลขอประทานพระอุทยานเพื่อจัดสร้างพระอาราม

เจ้าเชตราชกุมารรับสั่งว่า คหบดี ถึงใช้หาปณะมาเรียงให้ริมจดกัน เราก็ให้อุทยาน
ไม่ได้ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีจึงทูลถามเจ้าเชตราชกุมารว่า พระองค์ขายอุทยานแล้วหรือพระ
เจ้าข้า เจ้าเชตราชกุมารรับสั่งว่า ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เรายังไม่ได้ขายอุทยานเจ้าเชตราช
กุมารกับอนาถบิณฑิกเศรษฐีถามพวกมหาอมาตย์ผู้พิพากษาว่า อุทยานเป็นอันขายแล้ว หรือยัง
ไม่ได้ขายมหาอมาตย์จึงตอบว่า พระลูกเจ้า เพราะพระองค์ตราดาแล้วอุทยานจึงเป็นอันขายแล้ว

จากนั้น ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีจึงสั่งให้คนงานนำเกวียนบรรทุกเงินออกมาเรียง
ลาดให้ริมจดกันในเชตวัน เงินที่ขนออกมาครั้งเดียวยังไม่เพียงพอแก่พื้นที่ ยังเหลืออีกหน่อย
หนึ่งใกล้ตรงซุ้มประตู ท่านอนาถบิณฑิกคหบดี จึงสั่งพวกคนงานว่า ให้จงไปขนเงินมา
เราจะเรียงให้เต็มในที่นี้

ขณะนั้น เจ้าเชตราชกุมารได้เห็นการกระทำของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ว่าการ
กระทำนี้ไม่ใช่ของง่ายเพราะคหบดีนี้บริจาคเงินมากมายถึงเพียงนี้ ลำดับนั้น เจ้าเชตราชกุมาร
ได้รับสั่งกับท่านอนาถบิณฑิกคหบดีนี้ว่า พอเถอะ ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ที่ว่างตรงนั้น
ท่านอย่าลาดเงินเลย ให้โอกาสแก่เราบ้าง ส่วนนี้ข้าพเจ้าจะขอร่วมถวายด้วย

^{๔๙} วิ.ม.(ไทย) ๔/๕๙/๗๒.

ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีดำริว่า เจ้าเซตราชกุมารพระองค์นี้ ทรงเรื่องพระนามประชาชนรู้จัก ความเลื่อมใสพระธรรมวินัยนี้ของผู้ที่ประชาชนรู้จักเช่นนี้ มีประโยชน์มาก จึงได้ถวายที่ว่างนั้นแก่เจ้าเซตราชกุมาร เจ้าเซตราชกุมารจึงรับสั่งให้สร้างซุ้มประตูที่ตรงนั้น

ต่อมา ท่านอนาถบิณฑิกคหบดีให้สร้างวิหารหลายหลังไว้ในพระเชตวัน สร้างบริเวณสร้างซุ้มประตู สร้างศาลาหอนั้น สร้างโรงไฟ สร้างกัปปียุกุฎฐิ สร้างวัจกุฎฐิ สร้างสถานที่จงกรม สร้างศาลากรรม ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลาบ่อน้ำ สร้างเรื่องไฟ สร้างศาลาเรือนไฟ ขุดสระโบกขรณี สร้างมณฑป^{๕๐}

เรื่องเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ขออนุญาตสร้างวิหาร

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคยังไม่ได้ทรงบัญญัติ(ยังไม่ทรงอนุญาต)เสนาสนะแก่ภิกษุทั้งหลายและภิกษุเหล่านั้นอยู่ในที่นั้น ๆ คือป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ล้อมฟาง

เวลาเช้าตรู่ ภิกษุเหล่านั้นเดินออกมาจากที่นั้น ๆ คือ จากป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ ที่แจ้ง ล้อมฟาง ทอดสายตาลงต่ำ มีการก้าวไป การถอยหลัง การมองดู การเหลียวดู การคู้แขน การเหยียดแขนนำเลื่อมใส เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอริยาบถ

ครั้งนั้น เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ไปสวนแต่เช้าตรู่ ได้แลเห็นภิกษุเหล่านั้นเดินออกมาจากที่นั้น ครั้นเห็นแล้วเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์นั้นก็มิจิตเลื่อมใส

ลำดับนั้น เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ได้เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น ครั้นแล้วจึงได้ กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นดังนี้ว่า ข้าพเจ้าจะสร้างพระวิหารให้ ภิกษุทั้งหลายตอบ คหบดีว่า พระผู้มีพระภาคยังไม่ได้ทรงอนุญาตวิหาร ถ้าเช่นนั้น พระคุณเจ้าจงทูลถามพระผู้มีพระภาคแล้วแจ้งให้กระผมทราบ

ภิกษุเหล่านั้นรับคำของเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค นั้น ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ต้องการจะให้สร้างวิหารถวายข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะพึงปฏิบัติอย่างไร^{๕๑}

ทรงอนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า อนุญาตเสนาสนะ ๕ ชนิด คือ วิหาร เรือน มุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น ถ้ำ

^{๕๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๗/๑๑๗.

^{๕๑} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๔/๘๙, ๙๐.

ภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปหาเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ถึงที่อยู่ แล้วได้กล่าวกับเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ว่าท่านคหบดี พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตวิหาร แล้ว

เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ให้จึงได้สร้างวิหาร ๖๐ หลัง โดยใช้เวลาแค่เพียงวันเดียว ครั้นให้สร้างเสร็จแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้ถวายอภิเวทแล้ว นิ่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า ขอพระผู้มีพระภาคกับภิกษุสงฆ์จงรับนิมนต์ฉันภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเจริญกุศลในวันพรุ่งนี้เถิด พระพุทธเจ้าข้า

เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ทราบว่าพระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว จึงลุกออกจากอาสนะถวายอภิเวทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณและทูลลาจากไป

ครั้นผ่านราตรีนั้นไป เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ให้จัดเตรียมของเคี้ยวของฉันอันประณีต แล้วให้คนไปกราบทูลภัตตกาลพระผู้มีพระภาคและหมู่ภิกษุสงฆ์^{๕๒}

เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ถวายวิหาร

เวลาเช้าตรู่ พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ทรงถือบาตรและจีวรเสด็จไปนิเวศน์ของเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปูถวายพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ได้นำของเคี้ยวของฉันอันประณีตประเคนภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานด้วยตนเอง กระทั่งพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้วทรงห้ามภัตตาหารแล้วละพระหัตถ์จากบาตร จึงนั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลตั้งนี้ว่า ข้าพระพุทธเจ้าต้องการบุญ ต้องการสวรรค์จึงให้สร้างวิหาร ๖๐ หลังนี้ไว้ ข้าพระพุทธเจ้าจะปฏิบัติในวิหารเหล่านี้อย่างไรเล่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ท่านจงถวายวิหารเหล่านั้นแก่สงฆ์ในทิศทั้ง ๔ เศรษฐีทูลรับพระพุทธดำรัสแล้ว ได้จัดถวายวิหาร ๖๐ หลังแก่สงฆ์จากทิศทั้ง ๔^{๕๓}

เรื่องบานประตู

คนทั้งหลายได้ทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตสร้างวิหาร จึงพากันสร้างวิหารอย่างกระตือรือร้น วิหารเหล่านั้นไม่มีบานประตู ฐูป้าง แมงป่องบ้างตะขาบบ้างจึงเข้าไปได้

ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า เรานุญาตบานประตู ภิกษุทั้งหลายเจาะช่องฝาใช้เถาวัลย์บ้าง เชือกบางผูกบานประตู หนูบ้าง ปลวกบ้าง กัดเชือกที่ผูกไว้ บานประตูที่ถูกกัดตกลงมา

ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตกรอบเช็ดหน้า รุครกที่รับเดียวประตู ห่วงข้างบน

^{๕๒} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๔/๙๐-๙๑.

^{๕๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๔/๙๑.

บานประตูปิดได้ไม่สนิท ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตช่องสำหรับชัก เชือกสำหรับชัก บานประตูปิดได้อยู่ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสายยู ไม้หัวลิง ลี้มกลอน^{๕๔}

เรื่องลูกตาล

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่สามารถปิดประตูได้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่าภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตลูกตาล ๓ ชนิด คือ ลูกตาลโลหะ ลูกตาลไม้ ลูกตาลเขาสัตว์ ใคร ๆ ก็เปิดเข้าไปได้ วิหารทั้งหลายคู้มกันไม่ได้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตลิ้มยนต์

สมัยนั้น วิหารที่มุงหญ้าทั้งหลายพอลถึงฤดูหนาวก็หนาว ถึงฤดูร้อนก็ร้อน ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้รื้อลงแล้วเอาดินโปกฉาบทั้งภายในภายนอก^{๕๕}

เรื่องบานหน้าต่าง

สมัยนั้น วิหารทั้งหลายยังไม่มีหน้าต่าง ทำให้เสียสายตา มีกลิ่นอับ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตหน้าต่าง ๓ ชนิด คือ หน้าต่างมีลวดลายทำเป็นกะบัง (ซุกซี) หน้าต่างมีตาข่าย หน้าต่างมีลูกกรง

กระแต่บ้าง ค้างคาวบ้างก็ยังสามารถเข้าไปที่ซอกหน้าต่างได้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผืนผ้าเล็กสำหรับกันหน้าต่าง

กระแต่บ้าง ค้างคาวบ้างก็ยังสามารถเข้าไปทางช่องหน้าต่าง ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตม่านหน้าต่าง

กระแต่บ้าง ค้างคาวบ้างเข้าไปทางม่านหน้าต่าง ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบานหน้าต่าง เครื่องอัดบานหน้าต่าง^{๕๖}

^{๕๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๖/๙๒-๙๓.

^{๕๕} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๖/๙๓.

^{๕๖} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๖/๙๓-๙๔.

เรื่องทรงอนุญาตภาพดอกไม้

สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ให้ช่างเขียนภาพจิตรกรรม คือ ภาพสตรี ภาพบุรุษไว้ในวิหาร คนทั้งหลายเดินเที่ยวชมเห็นจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า เหมือนนคฤหัสถ์ผู้บริโภคมาม ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงให้ช่างเขียนจิตรกรรม คือ ภาพสตรี ภาพบุรุษ รูปใดให้เขียน ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ภาพลวดลายดอกไม้ ภาพลวดลายเถาวัลย์ ภาพลวดลายพืชมังกร ภาพลวดลายดอกจอก^{๕๗}

เรื่องวิหารพื้นต่ำ

สมัยนั้น วิหารมีพื้นต่ำ น้ำท่วม ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ถมพื้นให้สูง

ดินที่ถมพังทะลาย ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ก่อคันทิถม ๓ ชนิด คือคันทิที่ทำด้วยอิฐ คันทิที่ทำด้วยศิลา คันทิที่ทำด้วยไม้ ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบันได ๓ ชนิด คือ บันไดอิฐ บันไดศิลา บันไดไม้

เมื่อภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตกลง ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต ราวสำหรับยึด^{๕๘}

เรื่องวิหารมีพื้นเป็นลานโล่ง

สมัยนั้น วิหารมีพื้นเป็นลานโล่ง ภิกษุทั้งหลายจะอายที่จะนอน ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าม่าน

ภิกษุทั้งหลายเลิกชายผ้าม่านมองดูกัน ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกันฝาครึ่งหนึ่ง

ภิกษุทั้งหลายก็ยังมองผ่านข้างบนผ้านั้นได้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตห้องภายใน ๓ ชนิด คือห้องคล้ายเสลียง ห้องคล้ายอุโมงค์ ห้องบนเรือนโล้น^{๕๙}

^{๕๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๒๙๙/๑๐๒.

^{๕๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๐/๑๐๓.

^{๕๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๐/๑๐๓-๑๐๔.

เรื่องวิหารเล็ก

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายกันห้องไว้ตรงกลางวิหารเล็ก ไม่มีบริเวณ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้กันห้องไว้ด้านหนึ่งใน วิหารเล็ก แต่กันห้องไว้ตรงกลางในวิหารใหญ่^{๖๐}

เรื่องฝาวิหารชำรุด

สมัยนั้น เชิงฝาวิหารชำรุด ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตกรอบเชิงฝา

ฝาผนังวิหารถูกฝนสาด ฯลฯ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตแผงกันสาด ฝาทำด้วยปูนแก้กับมูลโค^{๖๑}

เรื่องทรงอนุญาตเพดาน

สมัยนั้น ฐตกจากหลังคามุงหญ้าลงมาที่คอกภิกษุรูปหนึ่ง ภิกษุนั้นตกใจกลัวร้องเสียงลั่น ภิกษุทั้งหลายวิ่งเข้าไปถามว่า ท่านร้องทำไม ภิกษุนั้นจึงบอกเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเพดาน^{๖๒}

เรื่องทรงอนุญาตซุ้มประตู

ซุ้มประตูไม่มี ฯลฯ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตซุ้มประตู ซุ้มประตูมีพื้นที่ต่ำน้ำท่วมถึง ฯลฯ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่าภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตให้ถมพื้นให้สูง

ซุ้มประตูไม่มีบานประตู ฯลฯ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบานประตู กรอบเช็ดหน้า รุครกที่รับเตี๋ยประตู ห่วงข้างบน สายยู ไม้หัวลิง ลิ่ม กลอน ช่องดาล ช่องสำหรับซัก เชือกสำหรับซัก

ผงหน้าต่างเคลื่อนที่ซุ้มประตู ฯลฯ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รื้อลงแล้วเอาดินโบกฉาบทั้งภายในภายนอก ทำให้มีสีขาว ให้มีสีดำให้มีสียางไม้ เขียนลวดลายดอกไม้ เขียนลวดลายเถาวัลย์ จัดเป็นพื้นมักกร เขียนลวดลายดอกจอก^{๖๓}

^{๖๐} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๐/๑๐๔.

^{๖๑} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๐/๑๐๔.

^{๖๒} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๐/๑๐๔.

^{๖๓} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๒/๑๐๗-๑๐๘.

เรื่องทรงอนุญาตทอระบายน้ำ

สมัยนั้น บริเวณเป็นโคลนตม ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้โรยกรวดแร่ กรวดแร่ไม่เต็ม ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ปูศิลาเรียบ น้ำขัง ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตทอระบายน้ำ”^{๒๔}

เรื่องทรงอนุญาตศาลาไฟ

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายทำที่ตั้งแต่ในที่ต่าง ๆ ทั่วบริเวณจึงสกปรก ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำศาลาไฟไว้ในที่สมควรด้านหนึ่ง โรงไฟมีพื้นที่ต่ำ น้ำท่วมถึง ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ถมพื้นให้สูง ดินที่ถมพังทะลาย ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ก่อคั่นกันดินที่ถม ๓ ชนิด คือ คั่นที่ทำด้วยอิฐ คั่นที่ทำด้วยศิลา คั่นที่ทำด้วยไม้

ภิกษุทั้งหลายขึ้นลงลำบาก ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราบันไต่ ๓ ชนิด คือ บันไต่อิฐ บันไต่ศิลา บันไต่ไม้ เมื่อภิกษุทั้งหลายขึ้นลงพลัดตกลงมา ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตราวสำหรับยึด

โรงไฟไม่มีบานประตู ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตบานประตู กรอบเช็ดหน้า รุครกที่รักเดียวประตู ห่วงข้างบน สายยู ไม้หัวลิง ลืมกลอน ช้องตาล ช้องสำหรับซักเชือกสำหรับซัก”^{๒๕}

เรื่องทรงอนุญาตรั้วล้อมอาราม

สมัยนั้น อารามไม่มีรั้วล้อม แพะบ้าง ปศุสัตว์บ้างทำสิ่งที่ปลุกไว้เสียหายภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตรั้ว ๓ ชนิด คือ รั้วไม้ รั้วหนาม รั้ว

ขุ่มประตูไม่มี แพะและปศุสัตว์ก็ยังทำสิ่งที่ปลุกไว้เสียหายเหมือนเดิม ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตขุ่มประตู ไม้คร่าว บานประตูคู่ เสากระเนียด กลอนเหล็ก

ผงหม้อตากเกลือที่ขุ่มประตู ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รื้อลงแล้วเอาดินโบกฉาบทั้งภายในภายนอก ทำให้มีสีขาว ให้มีสีดำให้มียางไม้ เขียนลวดลายดอกไม้ เขียนลวดลายเถาวัลย์ จักเป็นพึงมั่งกร เขียนลวดลายดอกจอก

^{๒๔} วิ.จ.ุ(ไทย) ๗/๓๐๒/๑๐๘.

^{๒๕} วิ.จ.ุ(ไทย) ๗/๓๐๒/๑๐๘-๑๐๙.

พื้นอารามสิ้น ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้โรยกรวด
 แร่ กรวดแร่ไม่เต็ม ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ปูศิลาเรียบ
 น้ำขัง ฯลฯ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตต่อระบายน้ำ

สมัยนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมทัพมคธรัฐ มีพระราชประสงค์จะทรงสร้างปราสาท
 ฉาบปูนขาวถวายสงฆ์ เวลานั้นภิกษุทั้งหลายได้ปรึกษากันตั้งนี้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต
 เครื่องมุงหรือไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรง
 ทราบ

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเรื่องมุง ๕ ชนิด คือ กระเบื้อง
 ศิลา ปูนขาว หญ้า ใบไม้^{๖๖}

ว่าด้วยให้นวรรรม (การก่อสร้าง) เรื่องช่างชุณผ้า

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กรุงราชคฤห์ตามพระอัยยาศัย แล้วเสด็จ
 จาริกไปทางกรุงเวสาลี เสด็จจาริกไปโดยลำดับ จนถึงกรุงเวสาลี ทราบว่าพระผู้มีพระภาค
 ประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลาปามหาวัน ในกรุงเวสาลีนั้น

สมัยนั้น คนทั้งหลายทำนวรรรมอย่างกระตือรือร้น อุบัติฐากภิกษุทั้งหลายผู้
 ดำเนินงานก่อสร้างด้วยจิวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉัยเภสัชบริหารโดยเคารพ ช่างชุณ
 ผ้าเข็ญใจคนหนึ่งได้มีความคิดว่า การทำนวรรรมนี้ไม่ใช่ของต่ำต้อย เพราะคนทั้งหลายช่วยกัน
 ทำนวรรรม ทางที่ดีเราพึงช่วยทำนวรรรม ช่างชุณผ้าเข็ญใจนั้นจึงขยำโคลนก่ออิฐตั้งฝาผนังขึ้น
 แต่ฝาผนังที่ก่อด้วยความไม่ชำนาญอด จึงทลายลงมาถึง ๓ ครั้ง ช่างชุณผ้าเข็ญใจนั้นตำหนิ
 ประณาม โพนทนาว่า พวกพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรอบรมสั่งสอนแต่พวกที่ถวายจิวร
 บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉัยเภสัชบริหาร อำนวยการทำนวรรรมแก่คนพวกนั้น ส่วนเรา
 เป็นคนเข็ญใจไม่มีใครอบรมสั่งสอน ไม่มีคนอำนวยความสะดวกให้ ภิกษุทั้งหลายได้ยินช่างชุณผ้า
 เข็ญใจนั้นตำหนิ ประณาม โพนทนา จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมีกถาเพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ รับสั่งกับภิกษุ
 ทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุให้นวรรรมได้ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนักทำนวรรรม
 ต้องชวนชวายว่า ทำอย่างไรหนอวิหารจึงจะสำเร็จได้เร็ว ต้องปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ทรุด
 โทรม^{๖๗}

^{๖๖} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๓/๑๐๙-๑๑๐.

^{๖๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๘/๑๑๙-๑๒๐.

การก่อสร้างอาคารภายในวัดในปัจจุบัน

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้มีนโยบายการบริหารงานด้านสาธารณูปการ ในการอบรมพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ ภาค ๒ วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๖ ตอนหนึ่งว่า สาธารณูปการจะเน้นในส่วนบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ “พระสังฆาธิการทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญ การจัดทำแผนแม่บทการก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดี มีเทคนิค และวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบบรมรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถาน คือดูแลรักษา ศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้”^{๖๔}

กรมการศาสนา การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรมกุฎี ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชน และบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๖๕} อาคารเสนาสนะประกอบด้วย

วิหาร

วิหาร เป็นชื่อกำหนดเรียก“เจดีย์อาคาร”หรือศาสนาคารประเภทหนึ่ง ซึ่งคนทั่วไปในปัจจุบันรู้จักและเข้าใจว่า เป็นอาคารสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมากรสำคัญ เป็นพระประธานอยู่ภายในที่นั้น ๆ มีตัวอย่างเช่น พระวิหารในวัดสุทัศนเทพวราราม ประดิษฐานพระศรีศากยมุนี ที่พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดฯ ให้เชิญลงมาแต่วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัยเก่า หรือพระวิหารในวัดสระเกศราชวรมหาวิหารประดิษฐานพระอัฐารส

^{๖๔} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “พระสังฆาธิการที่พึงประสงค์” เอกสารโครงการอบรมบุคลากรคณะสงฆ์ ภาค ๒ รุ่นที่ ๒, ๒๕๔๖, (อัดสำเนา).

^{๖๕} กรมการศาสนา, หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : เอพีกราฟิเคิลไชน์, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

ศรีสุคตทศพลญาณบพิตร เป็นพระพุทธรูปยืนสูง ๕ วา ๑ ศอก ๑๐ นิ้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เชิญลงมาแต่วัดวิหารทอง เมืองพิษณุโลกเป็นต้น

ความหมายของพระวิหาร หรือวิหาร แต่เดิมที่มีมาในภาษาบาลี หมายถึง “ที่อยู่” เช่น “อรัญญวิหาร” คือที่อยู่ในราวป่า หรือสิ่งปลูกสร้างทำขึ้นเป็นหลัง ๆ ในสมัยพุทธกาลคำว่า วิหาร หมายถึง เรือนที่จะพึงอาศัยอยู่ได้เฉพาะตัว เช่น ยถาวิหาร ซึ่งหมายถึงเรือนที่อาศัยแห่งพระภิกษุในระหว่างพรรษาหรือเป็นอาคารที่สร้างขึ้นมีรูปแบบอย่างที่เราเรียกกันต่อมาในภายหลังว่า “กุฏิ” คือที่อยู่อาศัย “เสนาสนะซึ่งมุงบังทุกด้านคุ้มครองรักษาอยู่แล้วก็ดี พึงทราบว่าเป็นวิหาร” ในกาลต่อมา “วิหาร” หมายความว่าอาคารสถานที่สร้างขึ้นด้วยทัฬหีกรรมมีขนาดกว้างขวาง ใช้เป็นที่ประชุมพระภิกษุร่วมในการทำสังฆกรรม หรือใช้เป็นที่อาศัยสำหรับพระภิกษุได้หลาย ๆ รูป แล้วในภายหลังพุทธกาล “วิหาร” หรือ “พระวิหาร” ได้ใช้ประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมากรแทนพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเช่นนี้มาตามลำดับ^{๗๐}

แต่การสร้างวิหาร ในปัจจุบันก็ยังคงสร้างไว้ แตกต่างแต่เพียงรูปลักษณ์และขนาดได้เปลี่ยนไปตามความจำเป็นของแต่ละยุคสมัย วิหารในสมัยแรก ๆ นั้น มีเพียงหลังเดียวมีขนาดพอควร ตามความจำเป็นที่จะใช้ วิหารนอกจากจะเป็นที่อยู่แล้วยังมีวิหารประเภทต่าง ๆ เกิดขึ้นตามแต่ความจำเป็น และความใหญ่โตของวัดนั้น ๆ ประเภทของวิหารพอจะแบ่งประเภทได้ดังนี้

๑. วิหารหลวง เป็นวิหารภายในวัดที่มีคู่มากับพระอุโบสถเจดีย์หลักประธาน เพราะเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ วิหารชนิดนี้จะวางไว้หน้าอุโบสถเจดีย์
๒. วิหารทั่วไป เป็นวิหารที่สร้างขึ้นในยุคสมัยที่โบสถ์มีความสำคัญแทน โดยเฉพาะในสมัยอยุธยาตอนปลายและต้นรัตนโกสินทร์ พระประธานวัดประดิษฐานในโบสถ์ วิหารจึงเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทั่วไป จึงทำให้วิหารมีขนาดใหญ่โต
๓. วิหารทิศ สร้างขึ้นเป็นบริวารอันมีโบสถ์เป็นประธานของวัด ประกอบตามมุมทั้ง ๔ ทิศ ของระเบียงที่กั้นล้อมบริเวณพุทธาวาสในพระอารามหลวง
๔. วิหารราย เป็นวิหารขนาดเล็ก สร้างขึ้นรายรอบโบสถ์ นอกเขตกำแพงแก้วหรือเขต พัทธสีมาหรือสร้างอยู่ริมศาลาที่เป็นเขตพุทธาวาส ภายในประดิษฐานพระพุทธรูป

^{๗๐} เนตรนภิศ นาควัชระ, วัดในกรุงเทพฯ, การเปลี่ยนแปลงในรอบ ๒๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๕๒๕) ในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๒.

๕. วิหารคต เป็นวิหารที่สร้างล้อมองค์พระสถูปเจดีย์ อาจถือได้ว่าเป็นวิหารที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกมักสร้างติดอยู่กับฐานองค์พระสถูปเจดีย์ เป็นประโยชน์กับพระภิกษุสงฆ์ใช้เป็นสถานที่เดินจงกรมหรือประทักษิณาวัด

๖. วิหารแกลบ เป็นวิหารที่ไม่ปรากฏขนาดสร้างเพื่อบรรจุพระพุทธรูปเท่านั้น

๗. วิหารยอด เป็นอาคารรูปจตุรมุข เครื่องบนเป็นเครื่องยกทรงมงกุฏ

๘. วิหารน้อย เป็นวิหารขนาดย่อมสร้างขึ้นโดด ๆ มักสร้างอยู่ บริเวณมุมใดมุมหนึ่งของวัด ที่เห็นว่าเหมาะสมและไม่กีดขวางต่อสิ่งก่อสร้างประเภทอื่น

๙. วิหารเขียน เป็นวิหารขนาดเล็กที่มีภาพเขียนฝาผนังเป็นที่สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูป^{๗๑}

ศาลาการเปรียญ

ศาลาการเปรียญหรือในบางแห่งเรียกว่า การเปรียญหรือบุเรียน การบาเรียนก็ว่าคือศาลาขนาดใหญ่ สร้างขึ้นภายในเขตวัดหรือพุทธาวาส ได้ใช้เป็นที่สำหรับสงฆ์แสดงธรรมสำหรับรับฝากจุน้ำและสำหรับทายกมาทำบุญ สำหรับศาลาการเปรียญมีสองประเภท

๑. ศาลาการเปรียญประเภทที่สร้างด้วยเครื่องไม้

๒. ศาลาการเปรียญประเภทที่สร้างด้วยเครื่องก่ออิฐ

การสร้างศาลาการเปรียญในปัจจุบันส่วนมากจะสร้างศาลาการเปรียญให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อรองรับฆราวาสที่จะเข้ามาทำพิธีกรรมทางศาสนา และพระสงฆ์ที่จะทำการศึกษาพระธรรมวินัยขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะเดียวกันวิหารก็ถูกลดบทบาทลง ขนาดของวิหารก็ลดลงด้วยเช่นกัน^{๗๒}

กุฎิสงฆ์

กุฎิสงฆ์ คืออาคารที่พำนักของพระภิกษุเป็นประจำ หรือระหว่างพรรษากาล มีลักษณะเป็นเรือนหรือตึก ปลูกรวมกันเป็นหมู่แยกออกไปอยู่ต่างหากจากเขตพุทธาวาส บริเวณที่ปลูกกุฎิเป็นที่พำนักของพระภิกษุหรือพระสงฆ์รวมเป็นหมู่ในพระอารามแต่ละแห่งเรียกว่า เขตสังฆาวาส

การสร้างกุฎิในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงไปจากเดิม เนื่องด้วยความจำเป็นหลายด้าน คือ

^{๗๑} กรมศิลปากร, บันทึกกรายวันของ เซอร์ จอห์น เบาริ่ง, (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์วรรณกรรมและประวัติศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๔.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า, ๒๑๓.

๑. พื้นที่ที่จะทำการสร้าง เนื่องด้วยปัจจุบันรูปแบบของวัดได้เปลี่ยนไป วัดได้อยู่ท่ามกลางชุมชนเมือง มีพื้นที่ใช้สอยน้อย จึงส่งผลถึงการสร้างกุฏิให้มีรูปแบบเน้นประโยชน์ใช้สอย เช่น เป็นตึกสูงหลายชั้น เพื่อประหยัดพื้นที่

๒. รูปทรงและขนาดของกุฏิ ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามศิลปะสมัยใหม่

๓. งบประมาณในการสร้าง

๔. เจตนาของผู้สร้าง

๕. และอื่น ๆ^{๗๓}

ศาลาบาตร

ศาลาบาตร คือ ศาลาที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ตั้งบาตรเรียงไว้สำหรับไทยทานจากทายกในวันที่มีพิธีการตามศาสนประเพณี ศาลาบาตรนี้มีสร้างขึ้นเป็นบางวัด ไม่เป็นสถานที่สำคัญที่ทุกวัดจะต้องสร้างขึ้นเป็นประจำ ศาลาบาตร อาจสร้างขึ้นบริเวณใด บริเวณหนึ่งของวัด โดยไม่จำกัดตำแหน่งที่แน่นอน การเช่นนี้มีปรากฏในรายงานการปฏิสังขรณ์วัดชัยพฤกษ์มาลาว่า “ในระหว่างนี้นายทรัพย์กับนางอ่อม สร้างศาลาน้ำทางข้างพระอุโบสถ ๑ หลัง เงิน ๑๒๐ บาท และได้รื้อศาลาตั้งบาตรซึ่งเดิมอยู่ข้างพระอุโบสถมาปลูกขึ้นที่ข้างศาลาการเปรียญสิ้นเงิน ๔๗ บาทเศษ”

ลักษณะรูปแบบศาลาบาตรหรือศาลาตั้งบาตรทั่วไป ก่อเป็นฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ ๔-๖ เมตร สูงขึ้นจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตร ปากฐานบันเป็นลวดลายบัวคว่ำ และบัวหงายตอนบนหลังฐานเป็นพื้นราบ สำหรับตั้งบาตรเรียงไปตามยาว บนฐานริมข้างฐานปักเสารายตั้งขึ้นรับหลังคาเป็นอย่างทรงโรงมุงกระเบื้อง คลุมอยู่เหนือฐานตั้งบาตร เป็นหลังคายาวรีไปตามขนาดรูปฐาน มีขนาดกว้างพอกันคั่นฝนมให้ตกลงถูกบาตรและเปียกเครื่องไทยทานที่ทายกนำมาทอด ณ ที่นั้น ในปัจจุบันศาลาบาตรหรือศาลาตั้งบาตรหายไปจากความนิยม ที่เคยมีตามวัดแถบชานพระนครทรุดโทรมและปรักพังไปจนเกือบสูญแล้ว^{๗๔}

หอกลอง-หอระฆัง

หอกลอง-หอระฆัง เป็นสิ่งก่อสร้างหรืออาคารสถานประเภทบริวารสถาน ได้รับการปลูกสร้างขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อจะได้ใช้แขวนกลอง หรือแขวนระฆังประจำไว้ที่นั่น สำหรับดีเป็นสัญญาณบอกเวลาแก่พระสงฆ์ในพระอารามแต่ละแห่งให้ทราบเพื่อจะได้ปฏิบัติสมณะกิจได้พร้อมกัน

หอกลอง-หอระฆัง เป็นอาคารสถานที่ที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับพระสงฆ์มาแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ในเวลาต่อมาได้ค่อย ๆ หดความสำคัญลงไป เมื่อพระสงฆ์มี

^{๗๓} อ้างแล้ว.

^{๗๔} อ้างแล้ว, หน้า ๒๑๓.

นาฬิกาใช้สำหรับแต่ละองค์ ๆ ดีนอยู่ การมีหอกลอง-หอรชัง จึงเป็นแต่เพียงรูปแบบตามขนบนิยมที่เคยมี เคยสร้างกันมาแต่ก่อนเท่านั้น ปรกติไม้สักได้ยิบเสียงตีกลอง-ระฆังในวัดที่เหมือนแต่ก่อน หรือบางวัดก็ไม่ตีกลองหรือเคาะระฆังเลยก็มี และบางวัดที่ยังถือประเพณีเอาไว้ได้ก็มักตีเฉพาะตอนบอกเวลาพระฉันเพลเท่านั้น

ฌาปนสถาน

ฌาปนสถาน หมายถึง สถานที่ใช้ปลงศพ โดยเฉพาะการเผาศพนั้น ให้คงเหลือแต่กระดูกและเถ้า ฌาปนสถานโดยความหมายตามที่ชาวบ้านทั่วไปรู้จัก คือ เมรุ เชิงตะกอน หรือที่เผาศพ ซึ่งอยู่ตามวัดต่าง ๆ

ฌาปนสถาน มีรูปแบบและลักษณะทรวดทรงต่าง ๆ กันเป็นหลายแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะและศักดิ์ของผู้ตาย ถ้าเป็นฌาปนสถานสำหรับพระศพเจ้านายก็จะสร้างเป็นเมรุขนาดใหญ่ มีการตกแต่งสวยงามเป็นพิเศษ หากแต่ฌาปนสถานสำหรับคนสามัญก็เป็นแต่เมรุขนาดเล็ก ย่อม ๆ มีเครื่องตกแต่งพอสมควร และถ้าเป็นฌาปนสถานอย่างชาวชนบทในพื้นที่บ้าน ก็จะทำเป็นราวก่ออิฐขึ้นสองข้างรับหีบศพ และทำหลังคาขึ้นบนเสาสี่ต้นคลุมที่เผาศพนั้น^{๗๕}

หอไตร

หอไตร เป็นเจตียาคารประเภทหนึ่ง ได้รับการสร้างขึ้นเป็นที่เก็บหนังสือตัวเขียนและใบเสมาจารพระธรรมโดยเฉพาะคัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์สำคัญ สำหรับพระภิกษุได้ศึกษาเล่าเรียนโดยเหตุที่อาคารซึ่งได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่เก็บคัมภีร์พระไตรปิฎก จึงเป็นผลให้อาคารนี้มีชื่อว่า “หอพระไตรปิฎก” หรือเรียกสั้น ๆ อย่างสามัญว่า “หอไตร” และหอพระไตรปิฎกในพระอารามหลวงมักมีชื่อเฉพาะว่า “หอพระมณเฑียรธรรม”

สีมาและซุ้มสีมา

ยังมีสิ่งปลูกสร้างอยู่ในศาลาล้อมอุโบสถหรือพระอุโบสถอย่างหนึ่งเรียกว่า สีมาหรือเสมา สีมาทำด้วยแผ่นหินเจียนปลายให้โค้งแหลม บักลงเป็นที่หมายกำหนดเขตแดนแห่งพระอุโบสถ คำว่า “สีมา” ก็หมายความว่าเขต

ปรกติตามวัดต่าง ๆ ไม่จำกัดว่าเป็นวัดหลวงหรือวัดราษฎร์ จะมีโบเสมาปักเป็นที่หมายแสดงเขตแดนพัทธสีมาอยู่ ๘ ตำแหน่งด้วยกัน โบเสมาทั้งที่มีจำนวนโบเดี่ยวหรือโบคู่ย่อมจะได้รับการก่อฐานหนุนโบเสมาให้อยู่สูงขึ้นจากพื้นศาลารอบพระอุโบสถหรือโบสถ์พอสมควร และปักโบเสมาไว้บนหลังฐานและฐานไปโดยรอบพระอุโบสถ

มีวัดจำนวนไม่น้อยที่ได้ทำซุ้มขึ้นคลุมโบเสมาโดยทำเป็นซุ้มแบบต่าง ๆ การสร้างซุ้มขึ้นคลุมบนโบเสมานี้ สันนิษฐานว่าเกิดแต่ศาสนิกเกิดความรู้สึกนึกเห็นว่าโบเสมาเป็นปูชนียวัตถุอย่างหนึ่ง ควรทำนุบำรุงมิให้ระคายด้วยแดดลมและฝน จึงเกิดคตินิยมสร้างซุ้มขึ้นครอบโบ

^{๗๕} อ่างแล้ว, หน้า ๒๒๐-๒๒๕.

เสมา และในชั้นหลังก็เกิดเห็นชอบในความงาม ก็สร้างซุ้มประดิษฐานใบเสมาให้มีรูปแบบแปลก ๆ และอุดมด้วยความวิจิตรสวยงามออกไปตามสมัยนิยม ซุ้มเสมาจึงเป็นบริวารสถานที่ควรแก่ความสนใจประเภทหนึ่ง^{๗๖}

จะเห็นได้ว่างานสาธารณูปการต่าง ๆ เช่น การสร้างวัด อาคารเสนาสนะ และการซ่อมแซม ทำนุบำรุง ศาสนสถาน คืองานอย่างหนึ่งในองค์ประกอบของศาสนาที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ทั้งยังมีพุทธบริษัททั้ง ๔ ให้ความร่วมมือในการสร้างวัดและงานสาธารณูปการเรื่อยมาจากครั้งพุทธกาลจนถึงพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มายังสุวรรณภูมิและเข้ามาในประเทศไทย สมัยสุโขทัย ลพบุรี ออยุธยา กรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ก็มีการทำนุบำรุงเรื่อยมา

๒.๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการวางผังวัด

ลักษณะเฉพาะของวัดในวัฒนธรรมและการจัดแผนผังวัดแบ่งตามแนวทางปฏิบัติของสงฆ์ได้เป็น ๒ ฝ่าย คือวัดฝ่ายคามวาสี และ วัดฝ่ายอรัญวาสี (วัดป่า)

วัดอรัญวาสี นิยมตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าเขา ส่วนใหญ่มีเพียงกุฏิและศาลาโถงอเนกประสงค์ ไม่มีอาคารและแบบแผนมากนัก พระสงฆ์ฝ่ายนี้จะอยู่จำวัดเฉพาะเพียงช่วงเช้าพรรษา และจะมุ่งรุดงค์เข้าป่าลึก ปักกลด ผีกัณฑ์กรรมฐานจิต และจาริกไปเรื่อย ๆ ก็เพียงอาศัยการกำหนดขึ้นไฉ่เพียงชั่วคราเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจดีย์ดูเหมือนจะไม่มีการสร้างในวัดอรัญวาสี “วัดป่า” แท้ ๆ เลยคงเป็นเพราะแนวความคิดของพระภิกษุสายนี้เน้นที่การปฏิบัติเพื่อให้เห็น “ธรรม” มากกว่า “รูป” ที่แม้เป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ก็เพียงภาพสัญลักษณ์ที่ไม่ใช่วิถีทางแห่งการหลุดพ้น

วัดคามวาสี สร้างขึ้นสำหรับเป็นที่พึ่งของชุมชนหรือเมืองโดยตรง ภารกิจหลักของพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายนี้มุ่งไปในทางปฏิบัติด้านพิธีกรรมทางศาสนาและการเน้นศึกษาทางหนังสือเพื่อแสวงหาความรู้สำหรับใช้ในการสั่งสอนฆราวาสมากกว่าฝึกปฏิบัติด้านวิปัสสนาธุระ พระสงฆ์ฝ่ายนี้จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกตลอด ทำให้แนวทางหลักด้านปฏิบัติต้องเปลี่ยนไปจากการมุ่งหาหนทางเพื่อให้ “ตนเอง” พ้นจากสังสารวัฏ มากเป็นเพื่อช่วยให้ “ผู้อื่น” พ้นทุกข์แทนเป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่เพื่อมุ่งผลตรัสรู้และนิพพาน หากแต่การเน้นผลทางปริยัติธรรมทั้งคอยชี้แนะช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่เวไนยสัตว์ทั้งปวงได้ ก็เท่ากับเป็นการสั่งสมทานบารมีและยกระดับจิตของตนให้สูงขึ้นในขณะเดียวกัน ถือเป็นหลักสำคัญในการฝึกจิตเพื่อการ “ละวาง” วัดประเภทนี้จะมีองค์ประกอบทาง สถาปัตยกรรม ที่เป็นอาคารมากกว่าวัด

^{๗๖} อ่างแล้ว, หน้า ๑๘๒-๑๘๓.

อริยวาสี ตามความต้องการใช้งาน การกำหนดแบบแผน ทั้งด้านรูปแบบและแผนผังรวมมี กฎเกณฑ์ ค่อนข้างชัดเจน^{๗๗}

ในอดีต วัดที่มีความสำคัญมาก มักจะถูกเรียกว่าวัดหลวงหมายถึงวัดที่ได้รับการอุปถัมภ์โดยตรงจากพระมหา กษัตริย์ ส่วนวัดที่ไม่มีความสำคัญ หรือมีความสำคัญน้อย จะถูกเรียกว่าวัดราช โดยหมายถึงวัดที่อยู่ภายในชุมชน อุปถัมภ์โดยชาวบ้านหรือสามัญชนทั่วไป ซึ่งวัดสองกลุ่มนี้ การสร้างงานสถาปัตยกรรมภายในมักมีความแตกต่างกันทางด้านฝีมือการก่อสร้าง อย่างชัดเจนลักษณะเด่นของวัด มักจะแบ่งพื้นที่ใช้สอย ออกเป็น ๓ ส่วนใหญ่ ๆ คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์

๑) เขตพุทธาวาส

พุทธาวาส เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งสถานที่ประทับขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะคำว่า พุทธาวาส มีความหมายเป็น สถานที่ประทับขององค์พระพุทธรูปเจ้า (พุทธาวาส = พุทธะ+อาวาส) เขตพุทธาวาสมักประกอบด้วยสถาปัตยกรรมหลักสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธรูปองค์และพิธีกรรมต่าง ๆ คือ

๑. พระเจดีย์พระมณฑป พระปรารค์ :อาคารที่สร้างเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางหลักของวัด
๒. พระอุโบสถ อาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในการทำสังฆกรรม
๓. พระวิหาร อาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส
๔. เจดีย์ (มณฑป,ปรารค์) รายเจดีย์(มณฑป,ปรารค์)อาคารที่ใช้บรรจุอัฐิ หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์
๕. หอระฆัง อาคารที่ใช้เป็นเครื่องตีบอกเวลาสำหรับพระภิกษุสงฆ์
๖. ศาลาต่าง ๆ เช่น
  - ศาลาราย : อาคารที่ใช้เป็นที่นั่งพักของผู้มาเยือน
  - ศาลาทิศ : อาคารที่ใช้ล้อมอาคารสำคัญสำหรับให้คฤหัสถ์นั่งพักหรือประกอบเพื่อให้ผังสมบูรณ์
๗. พระระเบียง อาคารที่ล้อมอาคารหลักสำคัญหรือล้อมแสดงขอบเขตแห่งพุทธาวาส

^{๗๗} เจริญพร ล่อใจ, “แนวแกนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ในงานสถาปัตยกรรม”, วิทยานิพนธ์ สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๐), หน้า ๕๖.

๘. พลัปปลาเปลื้องเครื่อง อาคารที่ใช้สำหรับเป็นที่พระมหากษัตริย์เปลี่ยนชุดฉลองพระองค์ในวาระที่ทรงเสด็จพระราชดำเนินเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล^{๗๘}

ในสถาปัตยกรรมดังกล่าวข้างต้นมีอาคารที่สำคัญ ๆ ถือเป็นหลักของเขตพุทธาวาส คือ พระสถูปเจดีย์ พระมณฑป หรือพระปราสาท สถาปัตยกรรมเหล่านี้เป็นหลักประธานของเขตพุทธาวาส และเป็นศูนย์กลางหรือแกนกลางของแผนผังของวัด อาคารที่มีความสำคัญรองลงมาคืออุโบสถ และ/หรือ พระวิหารโดยส่วนมากมักประกอบคู่กันกับเจดีย์ มณฑป ปราสาทประธาน อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือประกอบรวมกันทั้ง ๓ อาคาร คือ ประกอบด้วย พระอุโบสถ พระวิหาร และพระสถูป-เจดีย์ ทั้งนี้เนื่องจากอาคารทั้งสองหลัง คือพระอุโบสถ และพระวิหารนั้นใช้เป็นที่พักประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จำต้องมีองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นองค์ประธานในการประกอบพิธีกรรมเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ทำให้พระอุโบสถ หรือพระวิหารจำต้องอยู่ในแนวแกนเดียวกับพระสถูป-เจดีย์ประธาน เมื่อประกอบพิธีเสมือนกับผู้ประกอบพิธีกรรมเหล่านั้นหันหน้าสู่องค์พระพุทธรูปเจ้า

ลักษณะการวางแผนผังอาคารภายในเขตพุทธาวาสนั้นมิได้กำหนดกฎเกณฑ์ตายตัว ขึ้นอยู่กับคตินิยมในแต่ละยุคสมัยเป็นสำคัญ เช่น ในแนวแกนหลักสำคัญอาจมีเพียงพระอุโบสถ หรือพระวิหารอย่างใดอย่างหนึ่งควบคู่กับพระสถูป-เจดีย์ หรืออาจจะมีทั้งพระวิหารและพระอุโบสถประกอบกับพระสถูป-เจดีย์ก็ได้ หรืออาจจะเป็นแบบแนวแกนกากบาท ดังที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ ขึ้นอยู่กับแนวคิดในแต่ละช่วงเวลา^{๗๙}

รูปแบบแผนผังเขตพุทธาวาสสามารถแบ่งรูปแบบในลักษณะต่าง ๆ ได้ ๕ แบบ คือ

๑. ผังแบบแนวแกนเดี่ยว หมายถึง การออกแบบแผนผังที่มีแนวแกนประธานแนวเดียวมีหลักประธานเป็นพระสถูป-เจดีย์ หรือพระมณฑป หรือพระปราสาท อย่างใดอย่างหนึ่ง และมีพระอุโบสถ หรือพระวิหาร หลังใดหลังหนึ่งตั้งอยู่ในแนวแกนเดียวกับอาคารประธาน หรืออาจจะมีทั้งพระอุโบสถและพระวิหารโดยมีหลังใดหลังหนึ่งตั้งอยู่ทางด้านหน้า อีกหลังหนึ่งตั้งอยู่ด้านหลังอาคารประธาน ขึ้นอยู่กับคติความสำคัญของอาคารในแต่ละยุคสมัยว่าหลังใดมีความสำคัญกว่า

๒. ผังแบบแนวแกนคู่ หมายถึง การออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแนวแกนประธาน ๒ แนวแกนขนานคู่กัน ทั้งนี้เพื่อให้แนวแกนทั้ง ๒ แนวมีความสำคัญเท่า ๆ กัน แล้วกำหนดวางอาคารหลักสำคัญลงบนแนวแกนทั้ง ๒ แนว

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

^{๗๙} สันตนา ภิรมย์เกียรติ, "การวางผังบริเวณพุทธสถานสมัยสุโขทัยบริเวณเมือง เก่าสุโขทัย", วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๑

๓. ผังแบบแนวแกนขนาน ๓ แนวแกน หมายถึง การออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแนวแกนประธาน ๓ แนวแกนขนานกัน หรือสร้างแนวแกนหลักประธานขึ้นหนึ่งแนวแล้วสร้างแนวแกนย่อย หรือแนวแกนรองประกบทั้งสองด้านของแนวแกนนั้น

๔. ผังแบบแนวแกนฉาก หมายถึง การออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแนวแกนประธานขึ้นแนวหนึ่ง แล้วสร้างแนวแกนรอง หรือแนวแกนย่อยอีกแนวแกนวางในทิศทางขวาง หรือตั้งฉากทางด้านหลังกับแนวแกนหลัก

๕. ผังแบบกากบาท หมายถึงการออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแนวแกนประธานขึ้นแนวแกนหนึ่ง แล้วสร้างแนวแกนย่อย หรือแนวแกนรองวางในทิศทางขวางตัดกับแนวแกนหลัก^{๙๐}

ผังวัดที่สมบุรณ์มักสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หลายแห่งมักสร้างอยู่บนที่สูง ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้วและศาลาบาตร มีประตูทางเข้า ๔ ทาง ทางเข้าหลักจะหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือเส้นทางสัญจรหลัก เช่นแม่น้ำ ประตูทางเข้าหลักทางทิศตะวันออก ลักษณะแผนผังของวัด ในเขตพุทธาวาส ที่กล่าวมาข้างต้นเชื่อว่า เป็นการออกแบบที่แฝงไว้ด้วยแนวคิดที่มาจากคติความเชื่อเรื่องจักรวาล ซึ่งแนวคิดดังกล่าว น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาฮินดู โดยเนื้อหาหลักของแนวคิดนี้ เป็นคติในการสร้างความสมดุลระหว่างโลกมนุษย์กับจักรวาลโดยเชื่อว่าหาก จักรวาลเล็กซึ่งหมายถึงโลก เกิดความสมดุลกับจักรวาลใหญ่แล้ว จะเกิดความอุดมสมบูรณ์และความสงบสุขขึ้นในโลกมนุษย์ ดังนั้นจึงออกแบบให้ผังวัด หรือศาสนสถานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสอันเป็นตัว แทนของความสมดุลนั่นเอง แนวคิดเรื่องจักรวาลเชื่อว่าศูนย์กลางของจักรวาล จะประกอบไปด้วย เขาพระสุเมรุ ในศาสนสถานของเขมรจะแทนด้วย ปราสาทประธานซึ่งเป็นที่อยู่ของเทพสูงสุด คือพระศิวะ ส่วนในพุทธศาสนาจะแทนด้วย พระธาตุเจดีย์หรือพระวิหาร ในแนวคิดเดียวกันแต่เปลี่ยนเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า ซึ่งศูนย์กลางจักรวาลนี้จะเป็นเสมือนตัวแทนอำนาจของพระมหากษัตริย์ไปด้วยใน เวลาเดียวกัน ในแนวคิดที่เชื่อว่า กษัตริย์คือสมมติเทพที่อวตารมาจากเทพสูงสุดส่วนทางพุทธ ศาสนาก็เปรียบพระมหากษัตริย์เสมือนธรรมราชาซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า นั่นเององค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมอื่นๆ ที่อยู่ในผัง ล้วนสร้างโดยมีแนวคิดสอดคล้องกับคติจักรวาลทั้งสิ้น อาทิเช่น กำแพงสี่เหลี่ยมเปรียบเสมือนกำแพงจักรวาล พื้นทราย เปรียบเสมือนทะเลศรีทันตร ชุ่มโขง คือทางเข้าของป่าหิมพานต์ ปราสาทเพ็ญบนสันหลังคาของพระวิหาร เปรียบเสมือนเขาสัตตปrikhntเจ็ดชั้น เป็นต้น ซึ่งการอุปมาอุปมัยดังกล่าวล้วนเป็นเรื่องราวที่จำลองแผนผังของจักรวาลตาม ความเชื่อ

^{๙๐} สมคิด จิระทัศนกุล, วัด: พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

ทางพุทธศาสนาลงไว้ในโลกมนุษย์เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์นั่นเอง และแผนผังของวัดตามคติจักรวาลดังกล่าวนี้ ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุด ที่ได้กลายมาเป็นเสมือนสิ่งที่กำหนดบทบาทความเชื่อและวิถีชีวิต ไปด้วยในขณะเดียวกัน เนื่องจาก เมื่อเขตพุทธาวาส หมายถึง พุทธภูมิ หรือที่อยู่พระพุทธรูปที่บริสุทธิ์ หรือผู้ที่รู้แจ้งแล้ว ดังนั้น ภายในเขตพุทธาวาส จึงเป็นเสมือนหนึ่งเป็นพื้นที่ที่บริสุทธิ์หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง สวรรค์ตามความเชื่อของโลกทัศน์ชาวล้านนา ดังนั้น ชาวล้านนาจึงให้ความเคารพต่อ ศาสนสถานและเชื่อว่าการเข้าสู่เขตพุทธาวาส เป็นการเข้าสู่พื้นที่บริสุทธิ์ เข้าใกล้สภาวะของการนิพาน^{๕๐}

๒.๓.๓.๒ เขตสังฆาวาส

สังฆาวาส หมายถึง ขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัด ที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับพิธีการใดทางศาสนาโดยตรง คำว่า สังฆาวาส มาจาก สงฆ์ + อาวาส แปลว่า ที่อยู่แห่งหมู่สงฆ์ พื้นที่บริเวณนี้จึงมักมีขอบเขตที่มิดชิดและประกอบไปด้วยอาคารสถานที่สัมพันธ์เฉพาะกิจกรรมและวัตรปฏิบัติที่ ในอดีตเขตสังฆาวาสอาจใช้เป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสงฆ์ สามเณร และเป็นที่พักเรียนของเด็กวัดไปด้วยในขณะเดียวกันอันได้แก่

๑. กุฏิ : อาคารที่ใช้สำหรับอาศัยหลับนอน
๒. กัปปิกกุฏิ : โรงเก็บอาหาร
๓. หอฉัน : อาคารที่ใช้เป็นที่ฉันภัตตาหาร
๔. วัจจกุฏิ : อาคารสำหรับใช้ขับถ่าย
๕. ศาลาการเปรียญ : อาคารที่ใช้เป็นที่เรียนหนังสือของพระสงฆ์
๖. หอไตร : อาคารที่ใช้เก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา
๗. ชันดาฆร : โรงรักษาไฟและตม่น้ำ
๘. ธรรมศาลา : โรงเทศนาธรรม
๙. ห้องสรงน้ำ : ห้องชำระกาย
๑๐. ศาลาทำน้ำ : อาคารที่ใช้เป็นท่าและทางเข้าสู่วัดทางน้ำ

ลักษณะการวางผังในเขตสังฆาวาส

ส่วนใหญ่ไม่มีกฎเกณฑ์การวางผัง ยกเว้นบางวัดที่มีขนาดใหญ่ พระภิกษุจำพรรษาจำนวนมาก โดยเฉพาะพระอารามหลวง ก็อาจจัดผังเขตสังฆาวาสเป็นระบบระเบียบ ทั้งเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการปกครองหมู่สงฆ์ ที่แบ่งออกเป็นคณะต่าง ๆ แต่ละคณะออก

---

^{๕๐} กรรณก รัตนวารภรณ์, “จักรวาลคติในการวางผังวัดหลวงล้านนา : สัญลักษณ์สะท้อนอำนาจรัฐในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

จากหมูกุฎีแล้ว ก็มีอาคารองค์ประกอบอื่นเช่น หอฉัน กับปียุกุฎี หอไตร ฯลฯ ของแต่ละคณะ และจัดผังแบ่งคณะต่าง ๆ เป็นตารางหรือ Grid เช่นที่เขตสังฆาวาส วัดชนะสงคราม วัดสระเกศ วัดโสมนัสวิหาร^{๕๒}

๒.๓.๓.๓ เขตธรณีสงฆ์

เขตธรณีสงฆ์ ได้แก่ ช่วงวัด ที่เฝ้าศพ ป่าช้า สวนป่า และที่ว่างอื่นๆ หมายถึงพื้นที่สาธารณะ ที่สามารถใช้ได้ร่วมกันทั้งสงฆ์และฆราวาส ช่วงวัดหรือที่ว่างด้านหน้าวัดมีความสำคัญเป็นอย่างมาก วัดสำคัญๆ ในอดีต มักมีช่วงขนาดใหญ่ไว้ทางด้านทิศตะวันออก ใช้เป็นที่รวมพลและสร้างขวัญกำลังใจของทหารก่อนทำศึกสงคราม นอกจากนี้ยังเป็นจุดแวะพักของนักเดินทางหรือขบวนคาราวานสินค้าต่างๆ บริเวณนี้จึงมักมีบ่อน้ำใช้ รวมถึงมีต้นไม้ใหญ่เพื่อให้ร่มเงา ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตย์ของสิ่งเหนือธรรมชาติที่เป็นอารักษ์ของศาสนสถาน นอกจากนี้ในช่วงที่มีเทศกาล ช่วงหน้าวัดมักจะถูกใช้เป็นที่ทำกิจกรรมรื่นเริงประจำปีต่างๆ อีกด้วย

จากหลักการและแนวคิดในการวางผังบริเวณวัดที่ได้กล่าวมาผู้วิจัยได้สรุปว่าการวางผังบริเวณวัด เป็นการวางผังวัดที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ดังนี้

๑. ทำให้เกิดความสวยงามทางภูมิสถาปัตยกรรม
๒. ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย
๓. ทำให้เกิด ความเป็นสัดส่วน ในการใช้สอยอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน

สังคมไทยเป็นสังคมแบบจารีต ที่มีพุทธศาสนาเป็นแกนกลางของสังคม พุทธศาสนากลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคมในทุกด้านในทุกระดับชนชั้น การตั้งบ้านเรือน ชุมชนสังคม หรือเมืองต้องมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจ ตลอดจนการประกอบกิจกรรมพระสงฆ์มีบทบาทต่อสังคมทั้งในทางธรรมและทางโลก บ้านกับวัด มีความใกล้ชิดกันอย่างแยกไม่ออกในทางธรรมพระสงฆ์มีหน้าที่สอนธรรม อบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา ตลอดจนประชาชนทั่วไปให้เป็นคนดีมีศีลธรรม พระสงฆ์ยังมีบทบาท เป็นเนื้อนาบุญ เป็นศูนย์รวมแห่งบุญทั้งหลายที่ฆราวาส ทุกระดับชนชั้นจะทำ พระสงฆ์ถือ เป็นตัวกลาง ฆราวาสกับบุญกุศล พระสงฆ์จึงได้รับการเคารพยกย่องอย่างสูงจากสังคม และเมื่อประชาชนต้องการจะทำบุญ จึงนึกถึงพระสงฆ์ก่อน หรือทำบุญกับพระสงฆ์ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ได้บุญมาก ในชีวิตประจำวันพุทธ

^{๕๒} สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี, “สถาปัตยกรรมไทย : วัด” เอกสารประกอบการสอน สถาปัตยกรรมไทย, ๒๕๕๒, (อัดสำเนา).

ศาสนาก็ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้คนตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าคือทำบุญใส่บาตรบางคนสวดมนต์ทำวัตร ประกอบกิจกรรมอาชีพการงานด้วยสัมมาอาชีวะ สวดมนต์ภาวนาก่อนนอน หรือในกิจกรรมสำคัญ ๆ ของชีวิต ก็จะประกอบกรรมที่ทำให้เกิดบุญกุศล เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัว เช่น ทำบุญวันเกิด วันแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น รวมไปถึงเมื่อตาย ญาติก็จัดงานศพให้มีพระมาสวด และทำบุญเพื่อคนตาย งานประเพณีหรือวันสำคัญต่าง ๆ มักมีพระสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือจัดงานกันที่วัด^{๔๓}

คำกล่าวที่ว่า “วัด บ้าน โรงเรียน” ซึ่งเคยได้ยินกันคุ้นหูมีมาตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นคำที่มีนัยสำคัญของคำแต่ละคำ หากจะแยกออกเป็นส่วน ๆ ก็จะเป็นคำที่มีความหมายเฉพาะของแต่ละบริบท วัด ในอดีตถือเป็นสถานที่ปมเพาะ ฝึกปรี้อ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้คนมีคู่กับสังคมไทยมาก่อนที่จะมีการสร้างโรงเรียนในชุมชนถือว่าวัดเป็นสถานที่ฝึกอบรม และจะเห็นว่าชายที่จะแต่งงานออกเรือนจะต้องบวชก่อน หรือชายไทยที่มีอายุ ๒๐ ปีจะต้องบวช บางคนก็บวชเรียน ดังนั้นความเกี่ยวเนื่องผูกพันกันระหว่างวัดกับชุมชน หรือบ้านก็ดำเนินมาช้านาน^{๔๔}

วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แทนของวัดที่คอยชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะ ให้ไปในทางที่ดี เพื่อก่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่างๆ เหนือกว่าประชาชนทั่วไปซึ่งสามารถให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่มาขอคำปรึกษาได้ เพราะโดยปกติแล้วประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนาและยอมรับนับถือความสามารถของพระสงฆ์ตลอดมาตั้งในสมัยสุโขทัย พระเจ้าแผ่นดินได้ใช้วัดเป็นสถานที่ให้การ ศึกษาอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมให้ประชาชนมีคุณภาพ เพื่อสนองนโยบายบ้านเมือง และต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีบทบาทต่อประชาชนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านให้การศึกษาแก่ประชาชน วัดจะจัดให้ตามความสามารถเท่าที่พระสงฆ์ในวัดนั้นๆ จะจัดให้ได้หรือถ้าประชาชนมีความต้องการความรู้เพิ่มเติม ก็จะแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้น และนิยมฝากลูกหลานให้เป็นศิษย์เข้ารับการศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ในด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันตัว และการเรียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเพื่อเตรียมเข้าสู่การอุปสมบทต่อไปและในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

^{๔๓} ทศนี้อย่าง เจนวิถีสุข, “พระพุทธรักษาเพื่อสังคม:กรณีศึกษาสังคมไทย”, *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๑) : ๖๒-๖๓.

^{๔๔} กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา, *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๕๓) หน้า ๕๗.

ตอนต้นถึงรัชกาลที่ ๔ การศึกษาต่างๆ ก็ยังจัดให้อยู่ในวัด ดังจะเห็นได้จากการสร้างหอ มณเฑียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อใช้เป็นที่ให้ราชบัณฑิตสอบพระปริยัติธรรมแก่ พระภิกษุสามเณร และสร้างวัดโพธิ์ขึ้นพร้อมกับवादภาพ ฤกษ์ตัดถนน เขียนตำรายาต่างๆ ไว้ ตามระเบียบโบสถ์และวิหารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้^{๘๔}

จะเห็นได้ว่าวัดและพระสงฆ์กับชุมชนนั้นเป็นของคู่กันมาแต่สมัยโบราณของไทย เพราะวัดนอกจากจะให้การศึกษาแก่ชุมชน ยังเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมหรือทำพิธี ทางศาสนาอีกด้วย ในส่วนของกิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชนนั้นมีพัฒนาการที่ เปลี่ยนแปลงจากสมัยพุทธกาล เพื่อให้เข้ากับพื้นฐานทางสังคมและวิถีชีวิตของคนไทย กิจกรรม ของวัดในสมัยพุทธกาลเป็นกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาแทบทั้งสิ้น ส่วนกิจกรรมของวัดในอดีต วัดกลายเป็นศูนย์กลางของสังคมในกิจกรรมต่าง ๆ วัดในสังคมไทย ในอดีตมีบทบาททั้งในด้านศาสนา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และครอบคลุมเกือบทุก ด้านอย่างเด่นชัด เป็นศูนย์กลางในการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านศาสนา และอาณาจักร เมื่อศึกษาและพิจารณาบทบาททางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านหรือชุมชน จากอดีตที่ผ่านมาแล้ว จะพบว่าวัดในพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย หรือชุมชนไทยเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าหน้าที่อันดับแรกของวัด คือการที่จะให้ผู้มาบวชมาเรียน ไปสู่พระนิพพาน วัดยังมีหน้าที่อื่น ๆ อีกเช่น ให้เป็นที่พำนักแก่ผู้เดินทางมาศึกษาหลักสูตรสั้น ๆ ในเมืองใหญ่ วัดยังเป็นที่พักของนักเรียนนิสิตนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด นอกจากนี้ ครอบครัวที่ยากจน หรือเด็กกำพร้าสามารถพึ่งพาอาศัยวัดโดยมาอาศัยอยู่ตลอดศึกษาเล่า เรียนในโรงเรียนวัด ดังนั้นกิจกรรมของวัดในอดีตจึงเป็นไป ดังนี้^{๘๖}

๑) เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางด้าน ศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้นๆ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่ ศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

๓) เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายยา รักษาผู้เจ็บป่วย

๔) เป็นที่พักคนเดินทาง

๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจ หากความรู้เพิ่มเติม

^{๘๔} พระมหาสมทรง สิรินุโร (สุขสบาย), บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, เอกสาร ประกอบการสัมมนา เรื่อง บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๑๑.

^{๘๖} พระเจียน กัณฑ์บุตร (ดิถีขุขณโณ), สังฆิกเสนาสนะ : ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับหมู่บ้าน, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๕๕.

- ๖) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน
- ๗) เป็นที่ไกลเกลียดข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์
ต่างๆ
- ๘) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเปรียบเสมือนพิพิธภัณฑ์
- ๙) เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของใช้ไว้ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดและขอยืมไปใช้เมื่อคนมีงานต่างๆ
- ๑๐) เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่างๆ
- ๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่างๆ^{๔๗}

เมื่อเอ่ยถึงวัดก็หมายถึงพระสงฆ์ด้วย วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญในชีวิตพระสงฆ์ในฐานะผู้อยู่อาศัยและปกป้องรักษาวัดก็ย่อมจะมีบทบาทที่สำคัญมากในชุมชนโดยอัตโนมัติบทบาทตามประเพณี ของพระสงฆ์ประกอบ ด้วยการสอนธรรม เป็นพิธีกรในการประกอบพิธีกรรม ช่วยส่งเสริมความสามัคคีของชาวบ้าน ปลอดภัยประชาชน ในยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเป็นทุกข์ และช่วยตัดสินปัญหาข้อพิพาทระหว่างสมาชิกของหมู่บ้าน พระสงฆ์มีการติดต่อกับชาวบ้านทุกวัน และพัวพันกับปัญหาทางโลกของชาวบ้านบทบาททางสังคมของพระสงฆ์จะเป็นการสนองตอบต่อช่องว่างที่รัฐบาลไม่อาจช่วยเหลือ ประชาชนได้ เช่น ขาดสถานที่เรียนหนังสือ ขาดที่รักษาพยาบาล ไม่มีระบบตำรวจและศาลยุติธรรมในการบริการทางสังคมและสวัสดิการชุมชน เมื่อไม่มีสิ่งดังกล่าวพระสงฆ์จึงเป็นผู้ตัดสินปัญหาความขัดแย้ง ทำการอบรมเด็กดื้อที่พ่อแม่ไม่อาจจะอบรมได้และช่วยอนุเคราะห์เด็กกำพร้า พระสงฆ์ช่วยสร้างและสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งเรียนได้ในวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและรักษาโรคด้วยยาแผนใหม่ จากข้อเท็จจริงดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้รับใช้ประชาชนในชนบท ช่วยรักษาประเพณีและพิธีกรรม นำเสถียรภาพมาสู่สังคมและช่วยสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ดังนั้น ผู้นำที่แท้จริงคือ พระสงฆ์ ซึ่งช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้านซึ่งแต่ละวัดจะมีความสัมพันธ์กับบ้านแตกต่างกันตามสถานะต่างๆ ดังนี้

๑. ความแตกต่างในด้านขนาดของวัด เช่น วัดขนาดเล็ก – ปานกลางและวัดขนาดใหญ่

^{๔๗} วันดี ยงชูยศ, การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดและมัสยิด, วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๒๙), หน้า ๕๕.

๒. ความแตกต่างในด้านประเภทของวัด เช่น วัดสวนป่า, วัดอุทยานการศึกษา, วัดปฏิบัติวัดให้การศึกษาทางแผนกธรรม-บาลี และปริยัติ

๓. ความแตกต่างในด้านกิจกรรมของวัด เช่น วัดหลวง, วัดราษฎร์

๔. ความแตกต่างในด้านการดูแลวัด เช่น วัดบางวัดสกปรก และวัดบางวัดสะอาด วัดจะดำรงไว้ซึ่งความเป็นวัด (วัด-วัตร-วิมณ) ได้อย่างถูกต้อง และรักษาความเป็นวัดได้ จะต้องอาศัยหลักการของพระพุทธศาสนา ความเป็นวัดนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ

๑. สะอาด ด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา คือ ศีล

๒. สงบ ด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา คือ สมာธิ

๓. สว่าง ด้วยหลักการของพระพุทธศาสนา คือ ปัญญา

วัดจะต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของความเป็นวัดอย่างแท้จริง แม้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพตามยุคสมัยวัตถุนิยม แต่วัดจะต้องคงไว้ซึ่งจิตนิยมบนหลักการ สะอาด สงบ และสว่าง ของไตรสิกขา และเป็นที่พักของประชาชน เป็นแหล่งศึกษา สำหรับการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนด้วยเหตุผลที่ว่า

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัดมีความแนบแน่นต่อกัน

๒. กิจกรรมของวัดกับชุมชนเป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน

๓. บรรยากาศของวัดทั้งพระเณร สถานที่ พิธีกรรม เป็นที่ศรัทธาของประชาชน

๔. กิจกรรมที่วัดจัดขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน

๕. วัดทำบทบาทหน้าที่ถูกต้อง ในด้านการบริหาร การจัดการวัด การปรับปรุงวัด

และการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนได้^{๘๘}

เมื่อพิจารณาจากบทบาทเหล่านี้แล้ว จะเห็นว่า วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นที่รวมจิตใจ ของประชาชน และพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดในบทบาทเหล่านี้ก็กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือและการร่วมมือ ดังนั้นกิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชนจึงมองได้ ๒ ส่วนคือ กิจกรรมที่วัดดำเนินการเอง เช่น เป็นที่พักของคนเดินทางเป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม และเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ เป็นต้น และกิจกรรมที่พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการเอง เช่น การเปิดสอนธรรมะภายในวัดอบรมสั่งสอนศีลธรรมในวันพระและวันอาทิตย์ จัดตั้งศูนย์ปรึกษาปัญหาชีวิตของชาวบ้าน เป็นผู้นำหรือสนับสนุนให้มีการจัดการประเพณีขึ้นในท้องถิ่น โดยยึดหลักความถูกต้องเหมาะสมและประหยัดเรียบง่าย เป็นต้น โดยนัยนี้ กิจกรรมของวัดในสังคมไทยในอดีตที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน ได้กลายเป็นหลัก ความมั่นคงของชาติ ในฐานะเป็นที่ยึดเหนี่ยวประชาชนให้มีความสามัคคี และให้รวมตัวกันเข้าเป็นหน่วยหนึ่ง ๆ ได้

^{๘๘} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑.

นอกจากการช่วยให้เกิดความสามัคคี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการประพฤติศีลธรรมในสังคมระดับระดับประเทศด้วย เพราะความเป็นที่ได้รับความเคารพนับถือ น่าจะมีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคมระดับประเทศไทยด้วย เพราะความเป็นที่เคารพนับถือของพระสงฆ์นั้นเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วทุกส่วนทุกชั้นของสังคม นับแต่พระมหากษัตริย์ลงมา

สาเหตุที่วัดในอดีตได้กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน และเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชาวบ้านหรือชุมชนว่าอาจมีสาเหตุมาดังนี้คือ^{๘๙}

๑. สภาพของสังคมไทยในอดีตให้อำนาจให้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชาวบ้านหรือชุมชนเนื่องจากสังคมไทยในอดีต เป็นสังคมที่ยึดเอาศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้ศาสนาเป็นเครื่องนำทางชีวิต และการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านทำให้พระสงฆ์ต้องตระหนักในหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติต่อชาวบ้านหรือชุมชนเป็นไปด้วยดีและเหมาะสม สังคมไทยในอดีตจึงนับถือศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากยกย่องให้พระสงฆ์เป็นผู้นำจิตใจ และทางสติปัญญา พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำสังคมโดยปริยาย ชาวบ้านมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในสังคมมีวัดเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ วัดจึงมีบทบาทในการจัดกิจกรรมที่สำคัญต่อชาวบ้านและชุมชน ทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่ายในทุก ๆ ด้านอีกทั้งยังเป็นการชักชวนให้คนเข้าวัดโดยทางอ้อม ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์เองก็สามารถอบรมสั่งสอนหลักธรรมลงไปได้ในเวลาที่มีกิจกรรมขึ้นในวัด

๒. สังคมสงฆ์ เป็นสังคมที่ไม่มีมีการแบ่งชั้นวรรณะ พระสงฆ์ดำเนินชีวิตร่วมกันตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติได้เปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนไทยที่มีคุณสมบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยเข้ารับการอุปสมบทเสมอภาคกัน วัดจึง เป็นสถานที่ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน และเมื่อบวชเข้ามาแล้ว ก็จะได้รับปฏิบัติเท่าเทียมกัน ไม่มียศถาบรรดาศักดิ์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่อยู่ร่วมกันตามหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ วัดจึงให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน เอื้ออาทรต่อทุก ๆ คนโดยชี้ทางพันทุกชี้ให้ตามแต่ความสามารถและสติปัญญาของแต่ละคน มีจุดประสงค์หลัก อยู่ที่เพื่อให้ทุกคนในสังคมทุกชั้น ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์รวมแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่บริการทางสังคมต่อคนทุกชั้น จึงรับใช้สังคมได้มากกว่าสถาบันอื่นและการขอความช่วยเหลือจากพระสงฆ์ก็ไม่ต้องดำเนินการหลายขั้นตอนเหมือนระบบราชการ รัฐบาลในทันที

^{๘๙} วันดี ยงชูยศ, “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดและมัสยิด”, วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๒๙), หน้า ๖๔.

ที่ติดต่อ ทำให้ประหยัดเวลา ชาวบ้านจึงนิยมที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัด เพราะสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน

๓. เพื่อเป็นการดึงดูดเข้าวัดโดยทางอ้อม คือพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด เมื่อสามารถกระทำตัวให้เป็นที่เคารพเลื่อมใสแก่ชุมชนได้แล้ว ก็สามารถที่จะทำให่วัดมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้นโดยการชักจูงให้ชาวบ้านมาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดให้มากขึ้น ซึ่งเป็นการชักนำคนให้เข้าวัด เพื่อจะได้ใกล้ชิดพระพุทธรูปศาสนาดีกว่าที่จะไปเที่ยวเตร่หาความสุขทางอื่นตามความนิยมของสังคม อีกทั้งบางคนไม่สนใจศาสนารูปแบบคำสอน แต่สนใจในรูปของพิธีกรรม เมื่อมีพิธีกรรมบางอย่างต้องมาจัดที่วัด ก็เลยต้องมาวัดอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ พระสงฆ์ก็สามารถสอดแทรกหลักธรรมคำสอนลงในพิธีกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก ดังนั้นพระสงฆ์จึงยินดีที่จะให้วัดเป็นศูนย์จัดกิจกรรมของชุมชนของสังคมเพราะได้ประโยชน์หลายอย่างรวมกัน

๔. ต้องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปและให้ได้ผลมากยิ่งขึ้น โดยการให้วัดเป็นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะได้สอดแทรกหลักธรรมคำสั่งสอนนั้นลงไปในการปฏิบัติที่จัดขึ้นประชาชนก็ย่อมได้รับหลักในพระพุทธศาสนาไปทีละน้อยจนแทบไม่รู้ตัว เมื่อมาวัดบ่อย ๆ ก็ย่อมได้รับหลักธรรมคำสอนกลับไปทุกครั้ง ในที่สุดก็มีธรรมะติดตัวไปโดยปริยาย การมาวัดจึงประโยชน์ และการสอนหลักธรรมโดยตรงบางครั้งก็ไม่ได้ผล เช่น หลักธรรมทางสังคมในเรื่องความสามัคคี เมื่อมาจัดกิจกรรมที่วัดร่วมมือร่วมใจกันทำ ทำให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จก็จะเห็นประโยชน์ คุณค่า และความสำคัญของหลักธรรมเมื่อได้ปฏิบัติอย่างจริงจังดังนี้ เป็นต้น พระสงฆ์จึงต้องนำความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมมาใช้ในการสอนควบคู่กันไป และการทำกิจกรรมก็เป็นการเผยแผ่ธรรมะไปในรูปของการทำประโยชน์ให้สังคมอีกด้วย

ดังนั้น กิจกรรมของวัดในอดีตที่สัมพันธ์กับชาวบ้านจึงมีประโยชน์มากทั้งต่อสถาบันศาสนาและสังคมไทยด้วย ทำให่วัดกลายเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำด้านจิตใจและเป็นศูนย์รวมในความร่วมมือด้านต่าง ๆ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ มีความเสียสละ และเป็นผู้นำด้านสติปัญญา ชาวบ้านได้รับเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจและที่พึ่งในเวลาที่มีอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ความสัมพันธ์นี้จึงเอื้อต่อหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้^{๙๐}

จากความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนผู้วิจัยสรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน เป็นความสัมพันธ์แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นความสัมพันธ์ที่มีวัดเป็นจุดศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านการศึกษา การเรียนรู้วิถีชีวิตและและเป็นที่ยอมรับขัดเกลาให้กับประชาชน วัดจึงเปรียบเสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของชุมชน ในการร่วมกันทำกิจกรรมและสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในทีนั้น ๆ ประชาชนในชุมชน

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

จึงให้ความร่วมมือในการร่วมกันสร้างเสนาสนะ ถาวรวัตถุภายในวัด ให้ดูสวยงามเป็นที่เชิดหน้าชูตา ของชุมชนที่อยู่ภายในเขตวัดอีกด้วย

๒.๕ เทศบาลตำบลพระอินทราชา

ประวัติเทศบาลตำบลพระอินทราชา

เดิมจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๕ และได้รับการยกฐานะเป็น เทศบาลตำบลพระอินทราชา เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๓ พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๓

ข้อมูลสภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง เทศบาลตำบลพระอินทราชา ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเขตพื้นที่ครอบคลุมพื้นที่หมู่ ที่ ๖ และหมู่ที่ ๗ ของตำบลเชียงรากน้อย ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพมหานคร โดยอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประมาณกรุงเทพมหานคร ๕๒ กิโลเมตร พื้นที่เทศบาลมีทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) ตัดผ่านและห่างจากเขตเทศบาลไปทางทิศเหนือ ประมาณ ๕ กิโลเมตร (วงแหวนตะวันตก) ถัดไปทางทิศเหนือเส้นทางพหลโยธินจะมีถนนทางด่วนพิเศษ (มอเตอร์เวย์) พื้นที่เทศบาลจึงเป็นพื้นที่ ที่สามารถเดินทางไปต่างๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สภาพพื้นที่เป็นที่ตั้งของร้านค้าโรงงานอุตสาหกรรม ขนาดย่อม และแหล่งพักอาศัยประเภท หอพัก บ้านเช่า จำนวนมาก ซึ่งตั้งอยู่อย่างหนาแน่นริมสองฝั่งพหลโยธิน ในบริเวณใกล้เคียงจะเป็นที่ตั้ง ของนิคมอุตสาหกรรมหลายแห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค และนิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน เทศบาลตำบลพระอินทราชา มีพื้นที่รับผิดชอบ ๔.๐๔ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒,๕๒๕ ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

อาณาเขต

ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ ๑ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางถนนพหลโยธิน ตรงกิโลเมตรที่ ๕๐,๘๒๐ ตามแนวเส้นตั้งฉาก ๑,๔๘๔ เมตร เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออก ผ่านถนนพหลโยธินตรงกิโลเมตร ๕๐,๘๒๐ ถึงหลักเขตที่ ๒ ซึ่งอยู่ริมคลองซอยที่ ๑ ฝั่งตะวันตก ด้านทิศเหนือติดต่อกับหมู่ ๘ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้านตะวันออก จากหลักเขตที่ ๒ เลียบตามริมคลองซอยที่ ๑ ฝั่งตะวันตกไปทางทิศใต้ ถึงหลักเขตที่ ๓ ซึ่งตั้งอยู่ตรงเส้นแบ่งเขต อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับ อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านทิศตะวันออก ติดต่อกับหมู่ ๕ ตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ด้านใต้ จากหลักที่เขตที่ ๓ ถัดตามเส้นแบ่งอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับอำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไปทางทิศตะวันตกถึงหลักเขตที่ ๔ ซึ่งตั้งห่างจากศูนย์กึ่งกลางถนนพหลโยธิน ๑,๔๘๔ เมตร ทิศใต้ติดกับเทศบาลตำบลท่าโขลง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ด้านตะวันตก จากหลักเขตที่ ๔ เป็นเส้นตรงไปทางทิศเหนือ จนบรรจบหลักเขตที่ ๑ ทิศตะวันตก ติดต่อกับหมู่ที่ ๑๒ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ลักษณะทางสังคม

จำนวนประชากรครัวเรือน

ข้อมูลประชากรในเขตเทศบาล ตามหลักฐานทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔ มีทั้งสิ้น ๗,๐๐๖ คน เป็นชาย ๓,๓๖๒ คน หญิง ๓,๖๔๔ คน จำนวนบ้านเรือน ๔,๕๘๐ หลังคาเรือน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย ๑,๗๓๕.๑๖ คน ต่อตารางกิโลเมตร

ประชากรในเขตเทศบาลพระอินทราชาแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม

๑. ประชากรที่อาศัยอยู่ถาวรตามหลักฐานทะเบียนราษฎร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ถึงปัจจุบัน
๒. ประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ในรูปแบบของบ้านเช่า ได้แก่ อพาร์ทเมนต์ คอนโดมิเนียมอาคารพาณิชย์ และที่อยู่อาศัยโดยไม่ได้แจ้งชื่อย้ายเข้ามาในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากการประมาณการ คาดว่าจะมีอยู่ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน^{๕๑}

การนับถือศาสนา

ประชากรในเขตเทศบาลพระอินทราชาส่วนใหญ่แล้วนับถือศาสนาพุทธ รองลงไปคือ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และลัทธิขงจื้อ ศาสนสถานในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชามีอยู่ ๒ แห่ง คือ วัดธรรมนาวา และมูลนิธิพุทธธรรมบางปะอิน สำหรับด้านวัฒนธรรมประเพณีในเขตเทศบาลเช่นเดียวกับคนไทยในภาคกลางโดยทั่วไป

ส่วนราชการที่ตั้งในเขตพื้นที่เทศบาล

มีหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ ตั้งอยู่ในพื้นที่ จำนวน ๙ แห่งดังนี้

๑. สถานีตำรวจภูธรพระอินทร์ราชา
๒. สถานีตำรวจทางหลวง

^{๕๑} เทศบาลตำบลพระอินทราชา, “ข้อมูลพื้นฐาน”, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ [๑๔ มิ.ย.๒๕๕๔].<http://prantaracha.go.th/default.php?modules=news&data=detail&id=1>

๓. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข
๔. องค์การโทรศัพท์
๕. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขาประตูน้ำพระอินทร์
๖. โรงเรียนวัดธรรมนาวา
๗. สถานีอนามัยตำบลเชียงรากน้อย
๘. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๙. สถาบันพัฒนาช่างโยธากระทรวงมหาดไทย

การศึกษา

ในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชามีสถานศึกษา ๔ แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษาของเอกชน คือโรงเรียนเสริมมิตร โรงเรียนตรีภักดิ์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ สังกัดทบวงมหาลัย ๑ แห่ง และคลินิกตรวจรักษาโรคทั่วไป จำนวน ๑๒ แห่ง คลินิกทันตแพทย์ จำนวน ๕ แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุข เทศบาลตำบลพระอินทราชา จำนวน ๑ แห่ง

ชุมชนในเขตเทศบาล

เทศบาลตำบลพระอินทราชาจัดตั้งชุมชนเพื่อพัฒนาเทศบาล จำนวน ๘ ชุมชน คือ

๑. ชุมชนตลาดประตูน้ำพระอินทร์
๒. ชุมชนคลองเจ๊กพัฒนา
๓. ชุมชนหมู่ ๖ พัฒนา
๔. ชุมชนหมู่บ้านศรีทอง
๕. ชุมชนร่วมใจพัฒนา
๖. ชุมชนวอยโยธาพัฒนา
๗. ชุมชนสนิทวงษ์
๘. ชุมชนวัดธรรมนาวาพัฒนา

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

โครงสร้างเศรษฐกิจ / รายได้ประชากร

ชุมชนเทศบาลตำบลพระอินทราชาเป็นชุมชนที่มีความเป็นเมืองเป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากกรุงเทพมหานคร มีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางย่อยด้านการค้าและการบริการให้กับชุมชนรอบข้าง ด้วยเหตุนี้พื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนจึงขึ้นอยู่กับการค้าขาย และการเป็นแรงงาน ตามโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนการทำเกษตรเช่น การทำนาข้าวมีน้อยเพราะจะไม่คุ้มกับมูลค่าของพื้นที่ เศรษฐกิจของชุมชนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการเปิดให้บริการห้องพักรอตัด มีหอพักอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อตรงต่อธุรกิจ

การดำเนินการให้บริการในพื้นที่และคนอาศัย ประชากรในเขตเทศบาลมีรายได้เฉลี่ยครอบครัวละ ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีรายได้เฉลี่ยต่อคน ๆ ละ ๖,๐๐๐ บาท ต่อเดือน

การเกษตรกรรม

เนื่องจากพื้นที่ในเขตเทศบาลที่เป็นที่ตั้ง ร้านค้า โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง และเล็กและเป็นแหล่งที่พักอาศัยของแรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงมีน้อย แต่ยังมีพื้นที่บางส่วนที่ประชาชนยังประกอบอาชีพทำนา และมีแนวโน้มว่าพื้นที่ทำการเกษตรกรรมจะลดน้อยทุกปี โดยพื้นที่การดำ การบริการ และแหล่งพักอาศัยจะเพิ่มขึ้นแทนที่

การท่องเที่ยว

เนื่องจากพื้นที่เขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา เป็นประตูสู่นครประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โบราณสถานส่วนใหญ่ตั้ง อยู่ที่ตัวจังหวัด และที่อำเภอบางปะอิน ซึ่งมีพระราชวังเดิม ส่วนในเขตเทศบาล ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือโบราณสถานแต่อย่างใด

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของเขตพื้นที่เทศบาลมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขาหรือป่าไม้ มีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) ตัดผ่านทางทิศตะวันออกของเขตเทศบาล เป็นแนวยาวจากด้านเหนือ ไปด้านใต้เป็นระยะทาง ๔.๘ กิโลเมตร พื้นที่เทศบาลมีแหล่งน้ำสำคัญ จำนวน ๓ แห่ง ประกอบด้วย

๑. คลองเชียงรากน้อย ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพื้นที่เทศบาล
๒. คลองชลประทานรังสิตเหนือ ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของพื้นที่เทศบาล
๓. คลองชลประทานนครหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพื้นที่เทศบาล

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้ **ว่าที่ร้อยตรีธีระยุทธ สุดเสมอใจ** ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน” ผลวิจัยพบว่า รูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน ๔ ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการบริหารงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ทั้งนี้อาจร่วมโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ โดยอยู่บนพื้นฐานความสมานฉันท์ ความเสมอภาค และความเอื้ออาทรกัน^{๒๒}

นิติภูมิ แสงประดับ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัยสนามชัย” ผลวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจกรรมต่างๆของแต่ละบุคคล โดยจะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นบ่อยครั้งเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและความผูกพัน ในการดำเนินกิจกรรม ทฤษฎีการมีส่วนร่วมเกี่ยวพันกับการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านต่าง ๆ เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนได้แสดงออกถึงการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ เพื่อให้โครงการที่กำหนดขึ้นบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด^{๒๓}

ไพฑูรย์ ผิวผาง ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลเปือยน้อย” ผลวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับร่วมกันมีจุดสำคัญอยู่ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่เป็นไปได้ลักษณะแบบสมัครใจ และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง แต่คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการเริ่มต้นและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เป็นการจำลองแบบหรือการนำมาสวมใส่ในจุดใดจุดหนึ่ง^{๒๔}

^{๒๒} ว่าที่ร้อยตรีธีระยุทธ สุดเสมอใจ, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ๒๕๕๐), หน้า ๑๑.

^{๒๓} นิติภูมิ แสงประดับ, “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัยสนามชัย”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๒๔} ไพฑูรย์ ผิวผาง, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลเปือยน้อย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครอง พระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริม ด้านการศึกษาแก่ พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุสามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๙๔}

พระมหาศักดิ์พิชิต จานสิทฺโธ (ชัยดี) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษามหาวิทยาลัยการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาททจารี)” ผลวิจัยพบว่า งานสาธารณูปการ เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงวัด ด้านศาสนวัตถุ ศาสนสถานอาคารสถานที่ ให้อยู่ในความเรียบร้อยตามสถาปัตยกรรมไทย เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของ ศาสนสถานแห่งความเป็นวัดไทย เท่ากับเป็นงานรักษาพัสดุ เพื่อสนับสนุนงานการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่ของวัดหรือคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปโดยสะดวกสบาย^{๙๕}

พระมหาธีรพล ธีรบุญ (สุขแสง) ทำการศึกษา “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน” จากการศึกษาวิจัยได้ข้อสรุปดังนี้ วัดควรมีการบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ ดังนี้

^{๙๔} พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๙๕} พระมหาศักดิ์ จานสิทฺโธ (ชัยดี), “ศึกษามหาวิทยาลัยการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระ ภาททจารี)”, *วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๙), หน้า ๑๓๘.

ศาสนสถาน ควรปลูกต้นไม้เพื่อความร่มรื่น, ควรปรับปรุงเป็นสนามกีฬา, ควรจัดทำลานจอดรถ ศาสนวัตถุ ควรจัดสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์, ควรมีพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บของเก่าโบราณ ศาสนบุคคล เจ้าอาวาสควรจบปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ, พระสงฆ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง และพระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม พิธีกรรม ควรมีการจัดให้สวดภาณยักษ์, ควรมีพิธีการสะเดาะเคราะห์ในโอกาสสำคัญ, พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรม การบริการสังคม ควรให้มีพระหมอดูประจำวัด, ควรให้มีพนักงานรักษาความปลอดภัยในวัด, ควรให้มีพระเข้าวัดอุ้มคน^{๕๗}

พระปลัดเกียรติกศักดิ์ ดนุติโร (สินทวิวรกุล) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลวิจัยพบว่า การสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อน เป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็ว แต่มักจะก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนลุกลามใหญ่โต ก็เพราะสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้ช่วยชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส สร้างสัมครสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัด ความขัดแย้งจะลดน้อยลง และนอกจากนั้น พระสังฆาธิการยังมีบทบาทในการดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม^{๕๘}

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านงานสาธารณูปการจะมีภารกิจที่สำคัญ ๆ สำหรับใช้ในการบริหารงานงานสาธารณูปการ คล้ายกันอยู่หลายประเด็น ได้แก่ การดูแลศาสนสถาน การดูแลศาสนวัตถุ การดูแลศาสนบุคคล และการควบคุมดูแล รวมไปถึงการที่จะบริหารงานสาธารณูปการให้มีประสิทธิภาพต้องเข้าใจในระบบโครงสร้างการบริหารงานสาธารณูปการตลอดจนถึงปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานด้วย ดังนั้นผู้ทำการศึกษาวิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้นนำมาเป็นแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ด้วย

^{๕๗} พระมหาธีรพล ธีรบุญ (สุขแสง), “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๕๑), หน้า ๒๗.

^{๕๘} พระปลัดเกียรติกศักดิ์ ดนุติโร (สินทวิวรกุล), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, *วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๕๘), หน้า ๘๗.

๒.๔.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสาธารณูปการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสาธารณูปการพบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

จิตติพร สะสม ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน” ผลวิจัยพบว่า การก่อสร้าง การบูรณะ ปฏิสังขรณ์ ถาวรวัตถุ และการพัฒนาพื้นที่ดินอันเป็นที่ตั้งของวัดรวมทั้งการปลูกต้นไม้ตามความเหมาะสมและตามความจำเป็น ก็พึงทำตามกำลังทรัพยากร คือ กำลังเงิน และกำลังบุคลากรที่มี วัดได้จัดให้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์และพัฒนาเสนาสนะ อาคารสถานที่และบริเวณภายในวัด ให้มั่นคงแข็งแรงและสง่างามอยู่ตลอดเวลาการที่วัดจะมีกิจกรรมการก่อสร้างขึ้นนั้น จะต้องมีการวางระบบไว้ล่วงหน้า เพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ แก้วัด โดย เจ้าอาวาสเป็นผู้มอบหมายให้ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่ายสาธารณูปการเป็นผู้ดูแลและประสานงาน กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายฆราวาส ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ศาสนการของวัดคอยดูแล ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา งานภูมิทัศน์นอกจากนี้งานสาธารณูปการยังเกี่ยวข้องกับงานด้านการบูรณะเสนาสนะของวัดด้วย ซึ่งงานบูรณะเสนาสนะของวัดนั้นเจ้าอาวาสจะได้มอบหมายให้ ใวยาวัจกรฝ่ายสาธารณูปการ เป็นผู้ดูแลและประสานงาน งบประมาณที่ใช้ในด้านการบูรณะเสนาสนะนั้นส่วนใหญ่นั้นเป็นงบประมาณของวัด นอกจากนี้ยังได้รับงบประมาณจากผู้มีจิตศรัทธา และงบประมาณที่เกิดจากงบประมาณของรัฐเมื่อมีงบประมาณในการดำเนินงานแล้วจะมีการประชุมคณะกรรมการพัฒนาวัด เพื่อรับทราบการดำเนินงานโดยอยู่ภายใต้การจัดการแผนการพัฒนาวัด จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายงานประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคกรณีมีเจ้าภาพให้แจ้งเจ้าภาพก่อนการดำเนินงาน แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินโครงการ (ประกวดราคา) ตรวจสอบโครงสร้าง การเงินบัญชี และผู้มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาเป็นที่ปรึกษา^{๙๙}

ปิยะภรณ์ วรประโยชน์ ได้วิจัยเรื่อง “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผลวิจัยพบว่า พื้นที่บริเวณด้านหน้าวัดควรเก็บธงชาติและธงธรรมจักร เพื่อเน้นความสำคัญของพื้นที่บริเวณด้านหน้าวัดให้ชัดเจนและมีความโดดเด่นขึ้น สภาพพื้นที่โดยรอบวัดปัจจุบันพบปัญหาที่เกิดจากการติดตั้งป้ายโฆษณา การติดตั้งระบบสาธารณูปโภค การจอดรถของรถประจำทางที่มาจอดรอรับผู้โดยสาร การปรับปรุงทัศนียภาพของพื้นที่ควรใช้พืชพรรณ โดยคัดเลือกพันธุ์ไม้มาปลูกและตกแต่งโดยพิจารณารูปทรง ขนาด ดอก ใบ และเรือนพุ่ม ปลูกเป็นแนวยาวเพื่อใช้เป็นฉากช่วยในการปิดบังปัญหาทัศนียภาพที่ไม่น่ามอง นอกจากนี้การปรับพื้นที่ผิวทางทำให้เรียบมีระดับที่

^{๙๙} จิตติพร สะสม, “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓), หน้า ๗๖.

เสมอกัน ระบบสาธารณูปโภคควรเก็บซ่อนลงใต้ดินเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สำหรับป้ายโฆษณาและความสูงของอาคารพาณิชย์ ควรแก้ไขที่ตัวอาคารโดยลดขนาดของตัวอาคารลงและเพิ่มระยะห่างออกมาจากบริเวณวัด เพื่อช่วยเสริมมุมมองของสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานภายในวัดให้มีความโดดเด่นขึ้น วิธีดังกล่าวอาจจะเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมีการก่อสร้างอาคารสูงอยู่แล้ว ฉะนั้นอาจจะแก้ไขได้โดยการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ของอาคารสูงในเรื่องของรูปทรง สีสันทัน และวัสดุที่ใช้ให้มีความกลมกลืนเข้ากันได้กับสิ่งก่อสร้างและโบราณสถานภายในวัด ส่วนการจอดรถของรถประจำทางให้จัดระเบียบพื้นที่ในการจอดไปอยู่ในส่วนของถนนด้านข้างวัดแทนการจอดรถบริเวณด้านหน้าวัดนอกจากนี้แล้วภายในวัดควรมีการจัดสภาพแวดล้อมของวัด เช่น ควรเพิ่มความร่มรื่นโดยการปลูกต้นไม้ให้แก่พื้นที่ โดยนำไม้ยืนต้นและไม้ดอกไม้ประดับปลูกไว้ตามแนวทางเดิน ตัดแต่งกิ่งไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ให้โปร่งโล่งและเป็นระเบียบมากขึ้น บริเวณร้านค้าขายของบูชา/ขายของที่ระลึกควรมีการจัดร้านค้าให้สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น วัดที่ได้มีการปรับปรุงโดยการใช้นโยบายการลดผลกระทบทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ กลุ่มตัวอย่างอย่างมีความพึงพอใจต่อมาตรการลดผลกระทบทางทัศนียภาพ^{๑๐๐}

ปกรณ์ ดันสกุล ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องในวัด รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจการพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ การพัฒนาวัด มุ่งเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นแหล่งอารยธรรม อันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระศาสนา สร้างความสงบสุขแก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริง^{๑๐๑}

สมคิด เพ็งอุดม ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า มีพระสงฆ์ที่พัฒนาหลายรูป ได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อและ

^{๑๐๐} ปิยะภรณ์ วรประโยชน์, “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙-๘๐.

^{๑๐๑} ปกรณ์ ดันสกุล, “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ๒๕๕๖), หน้า ๕๒.

ค่านิยมของชาวบ้านในด้านสังคมและวัฒนธรรมได้แก่การอบรมสั่งสอนแนะนำชาวบ้านว่าการทำความสะอาดบ้านเรือนหรือชุมชน ไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำลำคลอง ก็คือการทำบุญอย่างหนึ่ง^{๑๐๒}

รุ่งโรจน์ คำแน่น ได้ทำการศึกษาวิจัย “เรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสมีบทบาทพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาจิตใจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การพัฒนาเพื่อจัดระเบียบชุมชนการพัฒนาการสาธารณสุข การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการเกษตรและกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ความเกี่ยวข้องกับชาวบ้านและความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน^{๑๐๓}

เรืองยศ พัวพันศรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานวัดในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง)” ผลการการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการปฏิบัติ ปัญหา และการแก้ปัญหา ในการดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานวัดในพระพุทธศาสนา วัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยได้ศึกษาบริเวณวัด เสนาสนะ และถาวรวัตถุ การบริหาร และการปกครองวัด การดูแล การจัดศาสนสมบัติ การศึกษาอบรมและเผยแพร่ การสาธารณสุข สงเคราะห์ ศึกษาเฉพาะวัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) ผู้ให้ข้อมูลคือ พระภิกษุจำพรรษา ที่วัด ๑๕ รูป พระภิกษุที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ๕ รูป อุบาสก อุบาสิกา ๒๐ คน ผู้นำ หมู่บ้าน ๕ คน ครู-อาจารย์ ๕ คน และผู้อุปถัมภ์วัด ๒ คน รวมทั้งสิ้น ๕๒ คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตาม ประเด็นในความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานวัดในพระพุทธศาสนาของวัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ดำเนินกิจกรรมตามเกณฑ์มาตรฐานวัดในพระพุทธศาสนา ตามระเบียบของเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช ๒๕๐๗ เพื่อพัฒนาวัด ให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง และได้แบ่งกิจกรรมของการพัฒนาวัดพัฒนาตัวอย่างออกเป็น ๕ ด้าน คือ ๑.การพัฒนาบริเวณวัด เสนาสนะและถาวรวัตถุของวัด

^{๑๐๒} สมคิด เฟ็งอุตม, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร), ๒๕๓๕.

^{๑๐๓} รุ่งโรจน์ คำแน่น, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๙.

ประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) แบ่งเป็น ๓ ระยะคือ ระยะบุกเบิก วัดมีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ ระยะที่ ๒ ระยะที่ ๓ วัดขยาย เนื้อที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งสิ้น ๑๖๐ ไร่ และ ๓๒๕ ไร่ ตามลำดับ แบ่งเขตเสนาสนะเพื่อสะดวก ในการดูแลรักษา วัดแบ่งเขตเสนาสนะออกเป็น ๗ เขต คือ ๑)เขตพุทธาวาส ๒)เขตสังฆาวาส ๓)เขตฌาปนสถาน ๔)เขตกุฏิพระภิกษุกรรมฐาน ๕)เขตสำนักแม่ชี ๖)เขตแหล่งน้ำ ๗)เขตพุกษชาติ ๒. การบริหารวัดและการปกครอง^{๑๐๔}

พระมหาคุณ จีรวฑุโฒ (จินดาพันธ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพ การบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลในจังหวัด นครราชสีมา” ผลการการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการ บริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัด นครราชสีมา จำแนกตามอายุพรรษาและระยะเวลาดำรงตำแหน่ง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ.๒๕๔๖ จำนวน ๑๙๐ รูป ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ จำนวน ๔๐ ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที่ (t-test) ในการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารงานการ คณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ระดับมาก ๓ ด้าน และอยู่ใน ระดับปานกลาง ๓ ด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวิเคราะห์นโยบาย รองลงมาคือ ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการสารสนเทศ สภาพการ บริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ที่มีอายุพรรษาน้อย กว่า ๒๕ พรรษา กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ที่มีอายุพรรษา ๒๕ พรรษาขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สภาพการบริหารงาน การคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งน้อย

^{๑๐๔} เรื่องยศ พัวพันธ์, “ดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานวัดในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดประชาคมวนาราม(วัดป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต,(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๐.

กว่า ๑๐ ปี กับพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบล ที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง ๑๐ ปีขึ้นไป โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันไป อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐๕}

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่างานด้านสาธารณูปการวัดจะต้องมีพระสังฆาธิการเป็นผู้นำ และให้ความรู้ต่าง ๆ แก่พุทธศาสนิกชนในการร่วมกันสร้างงานสาธารณูปการวัดและมีพุทธศาสนิกชนเป็นกำลังช่วยในการ บริจาคทรัพย์ และแรงงาน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและวัดได้พัฒนาทางด้านจิตใจ ในการอบรมขัดเกลา สร้างความสามัคคีในชุมชน และพัฒนาด้านวัตถุเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ ในการใช้สอยประโยชน์ศาสนสถานต่าง ๆ ร่วมกันอีกด้วย ซึ่งงานด้านสาธารณูปการนี้ จะเป็นตัวบ่งชี้วัดคุณภาพในด้านการพัฒนาวัด ซึ่งตรงตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ดังนั้นผู้ทำการศึกษาวิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ของท่านผู้รู้ทั้งหลาย ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้นนำมาเป็นแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ด้วย

๒.๔.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

จากการทบทองงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับชุมชนพบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ไพสิทธ์ สัตยาวุธ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทศึกษาพระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของการพัฒนา เน้นเป้าหมาย ที่ทรัพยากรมนุษย์ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยหลักการ โดยการให้การศึกษ เพื่อกระตุ้นให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองศึกษางานของพระเทพสิมาภรณ์โดยการเทศน์ ไปอบรมให้ความรู้ และแนะนำวิธีการดำเนินการพร้อมส่งเสริมให้มีการจัดทำเป็นรูปธรรมออกมาให้ชัดเจน จัดตั้งเป็นสหกรณ์ องค์กร การรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองเป็นหลัก โดยให้วัดมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ให้ใช้สถานที่^{๑๐๖}

อุทิศ จิตเงิน ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวความคิดการสร้างพลังชุมชนในพุทธปรัชญา” ผลการศึกษาพบว่า โดยสรุป ในพุทธปรัชญามีหลักธรรมคำสอนที่สามารถนำมาอธิบายและประยุกต์ใช้ในการสร้างพลังชุมชนได้ โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างพลังทางความคิด ผลักดันสู่การ

^{๑๐๕} พระมหาคุณ จีระจุโธ (จินดาพันธ์), “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ปริญาครูศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา), ๒๕๔๗.

^{๑๐๖} ไพสิทธ์ สัตยาวุธ, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทศึกษาพระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), หน้า ๒๗

สร้างพลังการกระทำด้วยความเพียรพยายาม ด้วยความรัก สามัคคี มีวินัยและการสร้างให้ชุมชนสามารถป้องกันการเสื่อมสลายไปตามกระแสสังคมภายนอก^{๑๐๗}

นิตสาร วัฒนศัพท์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “วัดกับการดำรงอยู่ของงานหัตถกรรมพื้นเมือง” ผลการศึกษาพบว่า การดำรงอยู่ของงานหัตถกรรมต้องอาศัยลูกหลานเป็นผู้สืบทอด และบทบาทในการสืบสานปัจจัยสำคัญคือองค์ความรู้ วัดและชุมชนมีความต้องการร่วมกันที่จะให้มีการสืบสานงาน และให้งานดำรงอยู่ต่อไป^{๑๐๘}

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี” พบว่า พระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานีมีบทบาทในการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาทั้ง ๓ ด้าน คือ ๑) การพัฒนาด้านวัตถุ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทในการพัฒนาภายใต้บริเวณวัดเป็นหลัก เช่น ถาวรวัตถุที่อำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์และคฤหัสถ์จัดการ ศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและบุคคลทุกวัยทุกระดับการจัดปลูกป่าบริเวณวัดเพื่อรักษาสสิ่งแวดล้อม ส่วนนอกวัดได้บริจาคเป็นเงินกองทุน การศึกษาหรือสมทบทุนอาหารกลางวันและสนับสนุนการก่อสร้างศาลาประชาคมในตำบลและหมู่บ้าน ๒) การพัฒนาด้านจิตใจ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้อบรมประชาชนในการสวดมนต์รักษาศีลและแสดงธรรมเทศนาในวันพระรวมทั้งการแนะนำชักชวนให้ลดละเลิกอบายมุข ๓) การพัฒนาด้านสังคม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ช่วยกระตุ้นจิตใจประชาชนให้ทำความดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ร่วมประชุม และให้ข้อเสนอแนะการทำงานแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อสร้างสามัคคีและความสงบสุขในชุมชน^{๑๐๙}

พระมหาสมชาย กิจจาทโร (เจริญกิจ) ได้ศึกษา “เรื่องวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ : ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยในปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์เป็นสถานที่สงบ ร่มรื่น มีลักษณะเป็นป่าหรือสวนที่จะให้ความรื่นรมย์ใจ มีการจัดสัดส่วนภายในวัดได้เหมาะสมและลงตัว เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ส่วนกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์พบว่า กิจกรรมของวัดภายในสังคมสงฆ์ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามมติและอุดมการณ์ของสงฆ์ พระสงฆ์ภายในวัดต้องทำสังฆกรรม

^{๑๐๗} อุทิศ จิตเงิน, “แนวความคิดการสร้างพลังชุมชนในพุทธปรัชญา”, *วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๒), หน้า ๔๑

^{๑๐๘} นิตสาร วัฒนศัพท์, “วัดกับการดำรงอยู่ของงานหัตถกรรมพื้นเมือง”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๑), หน้า ๑๖

^{๑๐๙} เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะ กรณีจังหวัดอุดรธานี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐), หน้า ๔๕-๔๖.

ต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามพระวินัย และต้องแสดงออกมาจากจิตใจและความรู้สึกตามพระพุทธรูปหรือ
ทรงพระประสงฆ์ที่จะวางไว้ ส่วนกิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน พระสงฆ์
จะต้องดำรงมั่นอยู่ใน พระธรรมวินัย เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านและชุมชน สงเคราะห์
อนุเคราะห์ชาวบ้านและชุมชนด้วยน้ำใจอันงาม โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยการสอนธรรมะ
เผยแผ่ธรรมะการเปรียบเทียบสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยในปัจจุบันกับลักษณะ
และกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์พบว่ามีส่วนที่ใกล้เคียงและห่างไกล
ลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ ส่วนที่ใกล้เคียงพบว่า วัดที่ตั้ง
อยู่ในต่างจังหวัดที่เป็นชนบทยังมีลักษณะที่สงบร่มรื่นมีสถานที่ที่เหมาะสมแก่การเจริญสมณธรรม
และวัดที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและในตัวเมือง มีการคมนาคมสะดวก มีอาคารสถานที่
สำหรับ ทำกิจกรรมต่างๆ เพียงพอในด้านกิจกรรมพบว่าวัดได้ทำกิจกรรมภายในสังคมสงฆ์
ตามบทบัญญัติของพระวินัยได้จัดกิจกรรมสงเคราะห์หรืออนุเคราะห์ชาวบ้านและชุมชนในพิธีกรรม
ต่างๆ และจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาส่วนที่ห่างไกลพบว่า วัดที่ตั้งอยู่ใน
ต่างจังหวัดที่เป็นชนบทขาดอาคารสถานที่ในการใช้ทำกิจกรรมส่วนวัดที่ตั้งอยู่ใน
กรุงเทพมหานครและในตัวเมืองขาดความสงบร่มรื่น สภาพแวดล้อมมีความพลุกพล่านไม่เอื้อต่อ
การเจริญสมณธรรมในด้านกิจกรรมพบว่า สังคมกรรมต่างๆ เป็นเพียงแค่รูปแบบพิธีกรรม ไม่ได้
เป็นไปตามมติหรืออุดมการณ์ของสงฆ์ และกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชาวบ้านและชุมชนก็เปลี่ยน
จากความสัมพันธ์แบบบุญกุศลมาสู่ผลประโยชน์ ลักษณะและกิจกรรมของวัดในสังคมไทยที่
ห่างไกลจากที่พึงประสงค์นี้ ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ใกล้เคียงกับลักษณะและ
กิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์ต่อไป^{๑๑๑}

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์
ระหว่างวัดกับชุมชน เป็นความสัมพันธ์แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและวัด
ได้พัฒนาทางด้านจิตใจ ในการอบรมขัดเกลา สร้างความสามัคคีในชุมชน และพัฒนาด้านวัตถุ
เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ ในการใช้สอยประโยชน์ศาสนสถานต่าง ๆ ร่วมกัน
อีกด้วย

ดังนั้นผู้ทำการศึกษาวิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ของท่านผู้รู้ทั้งหลาย
ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้นนำมาเป็นแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ด้วย

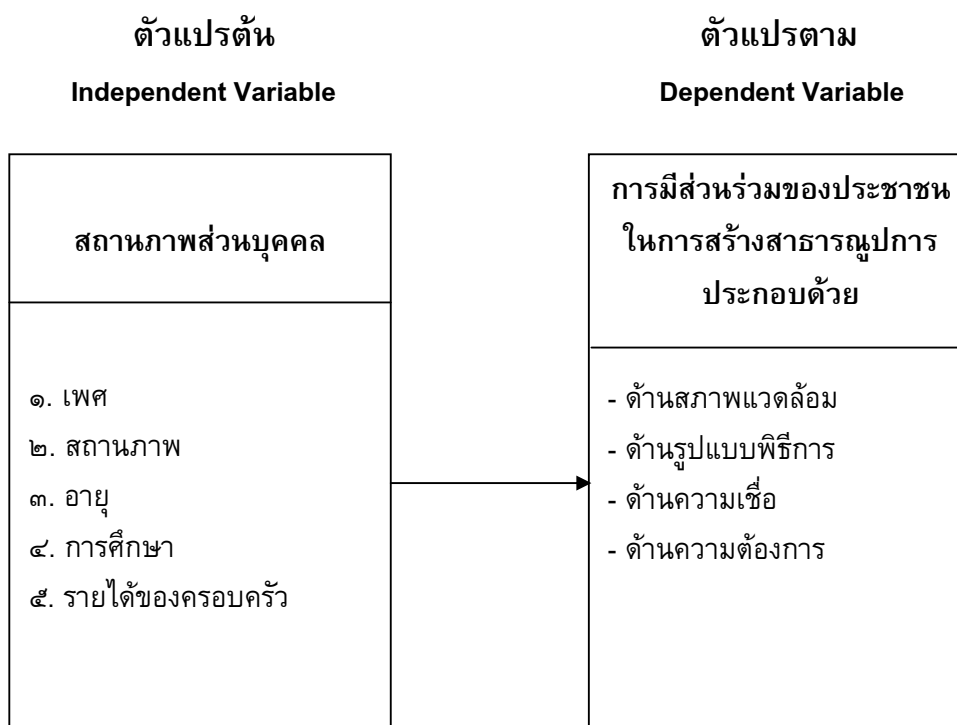
^{๑๑๑} พระมหาสมชาย กิจจาทร (เจริญกิจ), “วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์: ศึกษาเปรียบเทียบ
ลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทย
ปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล),
๒๕๕๐.

๒.๗ กรอบแนวคิดในงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มีกรอบแนวคิด และตัวแปรที่ศึกษามีดังนี้

- ๑) ตัวแปรต้น คือ สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา รายได้ของครอบครัว
- ๒) ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการซึ่งมีอยู่ ๔ ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านรูปแบบพิธีการปัจจัยด้านความเชื่อ ปัจจัยด้านความต้องการ

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบในการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาซึ่งประกอบไปด้วย หมู่ ๖ และหมู่ ๗ ซึ่งขึ้นกับเทศบาลตำบลพระอินทราชา ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น ๗,๐๐๖ คน^๑

---

^๑ เทศบาลตำบลพระอินทราชา, “ข้อมูลพื้นฐาน”, เข้าถึงข้อมูลเมื่อ [๑๔ มิ.ย.๒๕๕๔].<http://praintaracha.go.th/default.php?modules=news&data=detail&Id=1>

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา หมู่ ๖ และหมู่ ๗ ที่ขึ้นกับเทศบาลตำบลพระอินทราชา ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๗๘ คน (จากการเปิดตารางของยามาเน^๒) โดยใช้วิธีแบบแบ่งกลุ่มหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) โดยการแบ่งประชากรออกตามหมู่ตามสัดส่วนของประชากร ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนด ให้เป็นประชากรกลุ่มเป้าหมาย ดังตารางที่ ๓.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา

หมู่ที่	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ประชากร หมู่ที่ ๖	๒,๗๗๕	๑๕๐
ประชากร หมู่ที่ ๗	๔,๒๓๑	๒๒๘
รวม	๗,๐๐๖	๓๗๘

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๑). รูปแบบของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา รายได้ของครอบครัว ซึ่งเป็นแบบสอบถามลักษณะ ถามแบบเลือกตอบ (Check – List)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔ ด้าน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็นดังนี้

๑. ด้านสภาพแวดล้อม มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ
๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ
๓. ด้านความเชื่อ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ

^๒ สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

๕. ด้านความต้องการ มีคำถามทั้งหมด ๗ ข้อ
โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
๔	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมาก
๓	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
๒	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
๑	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๔.๕๐-๕.๐๐	หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๓.๕๐-๔.๔๙	หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๒.๕๐-๓.๔๙	หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๕๐-๒.๔๙	หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๐๐-๑.๔๙	หมายความว่า ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของงาน
สาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นคำถาม แบบสอบถามแบบปลายเปิด
(Open Ended Question)

๒). ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือมีขั้นตอนการสร้างดังนี้

๒.๑ ศึกษา นิยาม ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวกับงาน
สาธารณูปการ

๒.๒ กำหนดกรอบโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดและ
วัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำมาสร้างแบบสอบถาม

๒.๓ นำแบบสอบถามเสนอประธานและคณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์
เพื่อตรวจสอบเนื้อหา ภาษา สำนวนที่ใช้ในแบบสอบถาม

^๓ ประคอง กรรณสูต, สถิติเพื่อการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓,
(กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๒.๔ การหาความเที่ยงตรงของเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา, ด้านระเบียบวิธีวิจัย และ ตรวจสอบเนื้อหา ภาษาที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

๑. ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง หัวหน้าภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร. ภัทรพล ใจเย็น รักษาการหัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. อาจารย์ ผดุง วรรณทอง อาจารย์ประจำ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ ดร.ทิวาทิพย์ เทียมชัยภูมิ อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๕ นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปหาค่าดัชนีความพ้อง (IOC : Index of congruence) ของความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้น เกี่ยวกับข้อความหรือข้อความแต่ละข้อ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะคงข้อความหรือคำถามนั้นไว้หรือจะตัดออกข้อความหรือคำถามที่จะคงไว้ต้องมีดัชนีค่าความพ้องไม่ต่ำกว่า ๐.๕ โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum X}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความพ้อง

$$\frac{\sum X \text{ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ}}{N \text{ แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ}}$$

๒.๖ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนเทศบาล ตำบลเชียงรากน้อย ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน ๓๐ คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และนำเครื่องมือที่ทดลองใช้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient)

---

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

ของ ครอนบาค (Cronbach)^๔ ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฉบับนี้มีค่าเท่ากับ ๐.๘๘

๒.๗ นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ดังนี้

๓.๔.๑ ผู้ศึกษาติดต่อสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำหนังสือขอความร่วมมือไปถึงนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลพระอินทราชา ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

๓.๔.๒ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตัวเองทั้งหมด โดยการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๕.๑ หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ดำเนินการทำการเปลี่ยนแปลงสภาพของข้อมูลให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติ

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยค่าร้อยละ (Percentage) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือค่าร้อยละ

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างงานสาธารณูปการ มีค่าคะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ช่วง ดังนี้

---

^๔ พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

มากที่สุด	มีคะแนนเท่ากับ	๕	คะแนน
มาก	มีคะแนนเท่ากับ	๔	คะแนน
ปานกลาง	มีคะแนนเท่ากับ	๓	คะแนน
น้อย	มีคะแนนเท่ากับ	๒	คะแนน
น้อยที่สุด	มีคะแนนเท่ากับ	๑	คะแนน

และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย	๔.๕๑ - ๕.๐๐	เท่ากับ	มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๑ - ๔.๕๐	เท่ากับ	มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๑ - ๓.๕๐	เท่ากับ	มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๑ - ๒.๕๐	เท่ากับ	มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๕๐	เท่ากับ	มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด

ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ ค่า t-test สำหรับตัวแปรที่มี ๒ ค่า และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way Anova) หรือ F-test สำหรับตัวแปรที่มี ๓ ค่าขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของเซฟเฟ (Seheffe'test) แล้วนำเสนอผลงานในรูปของตารางพร้อมประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์รวบรวมข้อมูลคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) โดยเขียนเชิงพรรณนาและสรุป

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษา วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการตามสถานภาพส่วนบุคคล : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ

๔.๓ วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การแจกแจงนับความถี่และค่าร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏตามตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (n=๓๗๘)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๗๘	๔๗.๐๙
หญิง	๒๐๐	๕๒.๙๑
สถานภาพ		
โสด	๑๔๖	๓๘.๖๒
สมรส	๑๙๙	๕๒.๖๕
หย่าร้าง	๑๘	๔.๗๖
ม่าย	๑๕	๓.๙๗
อายุ		
๒๐ – ๓๐ ปี	๑๓๔	๓๕.๔๕
๓๑ – ๔๐ ปี	๑๑๑	๒๙.๓๗
๔๑ – ๕๐ ปี	๙๒	๒๔.๓๔
มากกว่า ๕๐ ขึ้นไป	๔๑	๑๐.๘๕
การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๓๘	๖๒.๙๖
ปริญญาตรี	๑๑๑	๒๙.๓๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๙	๗.๖๗
รายได้		
๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ / เดือน	๙๕	๒๕.๑๓
๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ / เดือน	๑๒๖	๓๓.๓๓
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ / เดือน	๙๒	๒๔.๖๙
มากกว่า ๑๕,๐๐๐ / เดือน	๖๕	๑๗.๘๕
รวม	๓๗๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๗๘ คน จำแนกตาม เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา รายได้ พบว่า

จากการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๙๑ ส่วนเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐๙

สถานภาพ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส แล้ว มีจำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖๕ รองลงมาคือสถานภาพโสด มีจำนวน ๑๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๖๒ และสถานภาพหย่าร้าง มีจำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๖ ส่วนที่มีสถานภาพม่าย มีเพียง ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๗

อายุ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๒๐ – ๓๐ ปี มีจำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔๕ รองลงมาคือมีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีจำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๗ และอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มีจำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๔ ส่วนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป มีเพียง ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๘๕

การศึกษา จากการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๒๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙๖ รองลงมาคือมีการศึกษาปริญญาตรี มีจำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๗ ส่วนที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีเพียง ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๗

รายได้ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้ ๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ / เดือน มีจำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ รองลงมาคือมีรายได้ ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ / เดือน มีจำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑๓ ส่วนที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ / เดือน มีจำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖๙ ส่วนที่มีรายได้มากกว่า ๑๕,๐๐๐ / เดือน มีเพียง ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๘๕

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ (n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ สร้างสาธารณูปการ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ด้านสภาพแวดล้อม	๓.๕๙	๐.๘๗	มาก
๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๓.๗๐	๐.๘๓	มาก
๓. ด้านความเชื่อ	๓.๖๓	๐.๘๙	มาก
๔. ด้านความต้องการ	๓.๗๔	๐.๗๙	มาก
ภาพรวม	๓.๖๗	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นวาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความต้องการมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นการมีส่วนร่วมสูงที่สุด ($\bar{X} = ๓.๗๔$) อยู่ในระดับมาก และด้านสภาพแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นการมีส่วนร่วมต่ำที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๙$) อยู่ในระดับมากเช่นกัน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการด้านสภาพแวดล้อม (n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการด้านสภาพแวดล้อม	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. มีพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีน่าเลื่อมใส เป็นแรงจูงใจทำให้พุทธศาสนิกชน มาร่วมสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๘๔	๑.๐๔	มาก
๒. มีสถานที่สะดวกสบายและมีต้นไม้ร่มรื่น เหมาะกับการรักษาศิลปวัฒนธรรม	๓.๗๖	๑.๐๘	มาก
๓. มีสถานที่อันเงียบสงบปราศจากมลภาวะทางเสียงมารบกวน เวลาประกอบศาสนพิธีในวัด	๓.๖๕	๑.๐๙	มาก
๔. มีบริเวณพื้นที่ ภายในวัดและบริเวณรอบวัดที่สะอาดและถูกสุขลักษณะ	๓.๕๘	๑.๑๒	มาก
๕. มีห้องสุขา สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อการให้บริการ	๓.๔๓	๑.๑๓	ปานกลาง
๖. มีสื่อโฆษณาป้าย-วิทยุ-สิ่งพิมพ์ ที่เผยแพร่งานด้านสาธารณูปการ ให้ประชาชนได้ทราบ	๓.๒๓	๑.๐๘	ปานกลาง
๗. มีการคมนาคมที่สะดวกและป้ายบอกทางเข้าวัดที่ชัดเจน	๓.๖๔	๑.๐๕	มาก
ภาพรวม	๓.๕๙	๐.๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นวาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการด้านสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดสามข้อแรกได้แก่ มีพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีน่า

เลื่อมใส เป็นแรงจูงใจทำให้พุทธศาสนิกชน มาร่วมสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) รองลงมาได้แก่มีสถานที่สะดวกสบายและมีต้นไม้ร่มรื่น เหมาะกับการรักษาศีลปฏิบัติธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๖$) และมีสถานที่อันเงียบสงบปราศจากมลภาวะทางเสียงมารบกวน เวลาประกอบศาสนพิธีในวัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๕$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่ำที่สุดสามข้อได้แก่มีบริเวณพื้นที่ ภายในวัดและบริเวณรอบวัดที่สะอาดและถูกสุขลักษณะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๘$) รองลงมาได้แก่มีห้องสุขา สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อการ ให้บริการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$) และมีสื่อโฆษณาป้าย-วิทยุ-สิ่งพิมพ์ ที่เผยแพร่ทางด้านสาธารณูปการ ให้ประชาชนได้ทราบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๓$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการด้านรูปแบบ,พิธีการ (n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง สาธารณูปการด้านรูปแบบ,พิธีการ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. การมีพระสงฆ์ที่นำเคารพศรัทธาน่าเลื่อมใสมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๘๘	๐.๙๖	มาก
๒. การมีพิธีกรรมที่ดีน่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งใหญ่ดูขลังเป็นปัจจัยในการร่วมสร้างสาธารณูปการ	๓.๖๕	๑.๐๖	มาก
๓. มีการวางแผนในการจัดการด้านพิธีกรรมที่ทันสมัยและเรียบง่ายมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๖๒	๐.๘๙	มาก
๔. ถาวรวัตถุที่มีสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยหรือคงเอกลักษณ์ทางพุทธศาสนามีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๖๙	๑.๐๓	มาก
๕. การมีผลตอบแทนที่ถูกต้อง เช่น เครื่องรางของขลัง หรือเกียรติบัตร มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๓๗	๑.๑๑	ปานกลาง
๖. มีโฆษณา,มัลติมายก ที่มีความสามารถด้านประชาสัมพันธ์มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๗๓	๐.๙๘	มาก
๗. มีประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เป็นแบบอย่างที่ดีงาม มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๘๖	๐.๙๕	มาก
ภาพรวม	๓.๗๐	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นวาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการด้านรูปแบบ,พิธีการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดสามข้อแรกได้แก่การมีพระสงฆ์ที่นำเคารพศรัทธาน่าเลื่อมใสมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$) รองลงมาได้แก่มีประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เป็นแบบอย่างที่ดีงาม มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$) และมีโฆษก,มัคทายก ที่มีความสามารถด้านประชาสัมพันธ์ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่ำที่สุดสามข้อได้แก่มีบริเวณพื้นที่ ภายในวัดและบริเวณรอบวัดที่สะอาด และถูกสุขลักษณะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๘$) รองลงมาได้แก่มีห้องสุขา สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อการให้บริการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$) และมีสื่อโฆษณาป้าย-วิทยุ-สิ่งพิมพ์ ที่เผยแพร่งานด้านสาธารณูปการ ให้ประชาชนได้ทราบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๓$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
สร้างสาธารณูปการด้านความเชื่อ (n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ สร้างสาธารณูปการด้านความเชื่อ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ความเชื่อที่ว่าความร่วมมือสร้างสาธารณูปการจะทำให้ครอบครัว อยู่ดีมีความสุข มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๘๐	๐.๙๕	มาก
๒. ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้สุขภาพ ร่างกายแข็งแรง ได้ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๖๖	๑.๐๐	มาก
๓. ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ ปราศจากอุปสรรคปัญหาในชีวิต มีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ	๓.๕๙	๑.๐๒	มาก
๔. ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ มีโชค ลาภและร่ำรวย มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๔๖	๑.๐๗	ปานกลาง
๕. ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้มี หน้าที่การงานที่มั่นคง มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๕๖	๑.๐๖	มาก
๖. มีความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ไปเกิด ในภพภูมิที่ดี มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๗๔	๐.๙๖	มาก
๗. ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้สามารถ หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๖๓	๑.๐๔	มาก
ภาพรวม	๓.๖๓	๐.๙๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นวาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
เขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้าง
สาธารณูปการด้านความเชื่อโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๓$) เมื่อพิจารณาเป็นราย
ข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดสามข้อแรกได้แก่ความเชื่อที่ว่าความร่วมมือสร้าง
สาธารณูปการจะทำให้ครอบครัวอยู่ดีมีความสุข มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X} = ๓.๘๐$) รองลงมาได้แก่ มีความเชื่อที่ว่าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ไปเกิด
ในภพภูมิที่ดี มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๔$) และความเชื่อ
ว่าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ได้ มีผลต่อการสร้างงาน
สาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๖$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่ำที่สุดสามข้อ

ได้แก่ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ปราศจากอุปสรรคปัญหาในชีวิต มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) รองลงมาได้แก่ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้มีหน้าที่การงานที่มั่นคง มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) และความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ มีโชค ลาภและร่ำรวย มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการด้านความต้องการ (n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการด้านความต้องการ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. ความต้องการทำตามประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๙๑	๐.๘๗	มาก
๒. ความต้องการที่จะทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๔.๐๓	๐.๘๘	มาก
๓. ความต้องการเกียรติยศและชื่อเสียงทางสังคมในการทำบุญสร้างงานสาธารณูปการต่างๆ	๓.๔๓	๑.๐๗	ปานกลาง
๔. ความต้องการสร้างสาธารณูปการที่จะทำเพื่อเป็นอนุสรณ์ของตระกูลมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๖๒	๑.๐๓	มาก
๕. ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อต้องการไปอนุโมทนาบัตร มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๓๑	๑.๑๒	ปานกลาง
๖. ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อเชิดชูวัดให้เป็นที่รู้จัก มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๙๐	๐.๙๓	มาก
๗. ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการ เพื่อเป็นพุทธานุชา มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๓.๙๘	๐.๙๔	มาก
ภาพรวม	๓.๗๔	๐.๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการด้านความต้องการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดสามข้อแรก ได้แก่ความต้องการที่จะทำบุญอุทิศ

ส่วนบุญส่วนกุศลให้กับญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) รองลงมาได้แก่ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการ เพื่อเป็นพุทธบูชา มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$) และความต้องการทำตามประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่ำที่สุดสามข้อได้แก่ความต้องการสร้างสาธารณูปการที่จะทำเพื่อเป็นอนุสรณ์ของตระกูลมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๒$) รองลงมาได้แก่ความต้องการเกียรติยศและชื่อเสียงทางสังคมในการทำบุญสร้างงานสาธารณูปการต่าง ๆ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$) และความต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อต้องการไบอนุโมทนาบัตร มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๑$)

๔.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ สร้างสาธารณูปการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังต่อไปนี้

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาล ตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา รายได้ โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) ตามสมมติฐาน ที่ ๑-๕ ดังนี้

สมมติฐาน ที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ จำแนกตามเพศ (n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วม	เพศ				t	Sig.
	ชาย (๑๗๘)		หญิง (๒๐๐)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑ ด้านสภาพแวดล้อม	๓.๖๔	๐.๘๒	๓.๕๕	๐.๘๒	๐.๘๖	๐.๓๔
๒ ด้านรูปแบบพิธีการ	๓.๗๐	๐.๗๗	๓.๗๐	๐.๘๙	-๐.๐๗	๐.๙๕
๓ ด้านความเชื่อ	๓.๖๑	๐.๘๕	๓.๖๕	๐.๘๒	-๐.๔๘	๐.๖๓
๔ ด้านความต้องการ	๓.๗๒	๐.๗๕	๓.๗๖	๐.๘๒	-๐.๔๘	๐.๖๓
รวม	๓.๖๗	๐.๖๙	๓.๖๗	๐.๘๐	-๐.๐๑	๐.๙๙

จากตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการสร้างสาธารณูปการโดยภาพรวมและรายด้านไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการจำแนกตามสถานภาพ

(n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ		สถานภาพ								F	Sig.
		สถานภาพโสด (๑๔๖ คน)		สถานภาพสมรส (๑๙๙ คน)		สถานภาพหย่าร้าง (๑๘ คน)		สถานภาพม่าย (๑๕ คน)			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑.	ด้านสภาพแวดล้อม	๓.๗๘	๐.๗๗	๓.๔๒	๐.๘๖	๓.๘๘	๑.๒๓	๓.๖๖	๑.๐๔	๕.๙๓**	๐.๐๐
๒.	ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๓.๘๑	๐.๗๙	๓.๕๘	๐.๗๘	๓.๘๗	๑.๒๓	๓.๙๔	๑.๑๗	๒.๘๘*	๐.๐๔
๓.	ด้านความเชื่อ	๓.๘๐	๐.๘๒	๓.๕๑	๐.๘๘	๓.๗๒	๑.๑๕	๓.๖๔	๑.๑๓	๓.๑๐*	๐.๐๓
๔.	ด้านความต้องการ	๓.๘๖	๐.๗๔	๓.๖๒	๐.๗๓	๓.๘๘	๑.๒๐	๓.๙๕	๑.๒๒	๓.๓๐*	๐.๐๒
รวม		๓.๘๑	๐.๗๐	๓.๕๓	๐.๗๐	๓.๘๔	๑.๑๕	๓.๘๐	๑.๑๑	๔.๕๘**	๐.๐๐

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้าง สาธารณูปการ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดย ภาพรวม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีการ ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ ด้วยวิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๙ - ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวม

(n=๓๗๘)

สถานภาพ	$\bar{X}$	สถานภาพ			
		โสด	สมรส	หย่าร้าง	ม่าย
		๓.๘๑	๓.๕๓	๓.๘๔	๓.๘๐
โสด	๓.๘๑	-	๐.๒๘**	-๐.๐๓	๐.๐๑
สมรส	๓.๕๓	-	-	-๐.๓๑	-๐.๒๗
หย่าร้าง	๓.๘๔	-	-	-	๐.๐๔
ม่าย	๓.๘๐	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๙ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ประชาชน ที่มีสถานภาพโสด มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับสูงกว่า สถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ
ด้านสภาพแวดล้อม

(n=๓๗๘)

สถานภาพ	$\bar{X}$	สถานภาพ			
		โสด	สมรส	หย่าร้าง	ม่าย
		๓.๗๘	๓.๔๒	๓.๘๘	๓.๖๖
โสด	๓.๗๘	-	๐.๓๖**	-๐.๑๐	๐.๑๒
สมรส	๓.๔๒	-	-	-๐.๔๖	-๐.๒๔
หย่าร้าง	๓.๘๘	-	-	-	๐.๒๒
ม่าย	๓.๖๖	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสด มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านสภาพแวดล้อม ประชาชนที่มีสถานภาพโสดอยู่ในระดับสูงกว่า สถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ
ด้านรูปแบบ,พิธีการ

(n=๓๗๘)

สถานภาพ	$\bar{X}$	สถานภาพ			
		โสด	สมรส	หย่าร้าง	ม่าย
		๓.๘๑	๓.๕๘	๓.๘๗	๓.๙๔
โสด	๓.๘๑	-	๐.๒๓**	-๐.๐๖	-๐.๑๓
สมรส	๓.๕๘	-	-	-๐.๒๙	-๐.๓๖
หย่าร้าง	๓.๘๗	-	-	-	-๐.๐๗
ม่าย	๓.๙๔	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสด มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านรูปแบบ,พิธีการ ประชาชนที่มีสถานภาพโสดอยู่ในระดับสูงกว่า สถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ
ด้านความเชื่อ

(n=๓๗๘)

สถานภาพ	$\bar{X}$	สถานภาพ			
		โสด	สมรส	หย่าร้าง	ม่าย
		๓.๘๐	๓.๕๑	๓.๗๒	๓.๖๔
โสด	๓.๘๐	-	๐.๒๙**	๐.๐๘	๐.๑๖
สมรส	๓.๕๑	-	-	-๐.๒๑	-๐.๑๓
หย่าร้าง	๓.๗๒	-	-	-	๐.๐๘
ม่าย	๓.๖๔	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๒ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้านความเชื่อ ประชาชนที่มีสถานภาพโสดมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านความเชื่อ ประชาชนที่มีสถานภาพโสดอยู่ในระดับสูงกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามสถานภาพ
ด้านความต้องการ

(n=๓๗๘)

สถานภาพ	$\bar{X}$	สถานภาพ			
		โสด	สมรส	หย่าร้าง	ม่าย
		๓.๘๖	๓.๖๒	๓.๘๘	๓.๙๕
โสด	๓.๘๖	-	๐.๒๔*	-๐.๐๒	-๐.๐๙
สมรส	๓.๖๒	-	-	-๐.๒๖	-๐.๓๓
หย่าร้าง	๓.๘๘	-	-	-	-๐.๐๗
ม่าย	๓.๙๕	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

** แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๓ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้านความต้องการ ประชาชนที่มีสถานภาพโสดมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านความเชื่อ ประชาชนที่มีสถานภาพโสดอยู่ในระดับสูงกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐาน ที่ ๓ ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการจำแนกตามอายุ

n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ	อายุ								F	Sig.
	๒๐ - ๓๐ ปี (๑๓๔ คน)		๓๑ - ๔๐ ปี (๑๑๑ คน)		๔๑ - ๕๐ ปี (๙๒ คน)		มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป (๔๑ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านสภาพแวดล้อม	๓.๘๕	๐.๗๖	๓.๖๒	๐.๗๔	๓.๓๙	๐.๙๙	๓.๑๑	๐.๙๗	๑๐.๔๓*	๐.๐๐
๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๓.๙๒	๐.๗๓	๓.๗๒	๐.๖๕	๓.๕๗	๐.๙๖	๓.๒๐	๑.๐๔	๙.๓๐*	๐.๐๐
๓. ด้านความเชื่อ	๓.๘๙	๐.๘๑	๓.๗๒	๐.๗๕	๓.๓๗	๐.๙๘	๓.๑๕	๐.๙๖	๑๑.๘๑*	๐.๐๐
๔. ด้านความต้องการ	๓.๙๑	๐.๗๓	๓.๗๔	๐.๖๑	๓.๖๔	๐.๙๑	๓.๔๐	๐.๙๘	๕.๔๑*	๐.๐๐
รวม	๓.๘๙	๐.๖๖	๓.๗๐	๐.๕๖	๓.๔๙	๐.๘๘	๓.๒๑	๐.๘๙	๑๑.๖๒*	๐.๐๐

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยภาพรวม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีการ ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Seheffe'test) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๕ - ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

(n=๓๗๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป
		๓.๘๙	๓.๗๐	๓.๙๔	๓.๒๑
๒๐ - ๓๐ ปี	๓.๘๙	-	๐.๑๙	๐.๔๐*	๐.๖๘*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๗๐	-	-	๐.๒๑	๐.๔๙*
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๙๔	-	-	-	๐.๒๘
มากกว่า ๕๐ ขึ้นไป	๓.๒๑	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่าโดยภาพรวม ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการสูงกว่าประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่าประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ
ด้านสภาพแวดล้อม

(n=๓๗๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐ – ๓๐ ปี	๓๑ – ๔๐ ปี	๔๑ – ๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป
		๓.๘๕	๓.๖๒	๓.๓๙	๓.๑๑
๒๐ – ๓๐ ปี	๓.๘๕	-	๐.๒๓	๐.๔๖*	๐.๗๔*
๓๑ – ๔๐ ปี	๓.๖๒	-	-	๐.๒๓	๐.๕๑*
๔๑ – ๕๐ ปี	๓.๓๙	-	-	-	๐.๒๘
มากกว่า๕๐ขึ้นไป	๓.๑๑	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้าน
สภาพแวดล้อม ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ
สูงกว่าประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป และ
ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่
มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ
ด้านรูปแบบ,พิธีการ

(n=๓๗๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป
		๓.๙๒	๓.๗๒	๓.๕๗	๓.๒๐
๒๐ - ๓๐ ปี	๓.๙๒	-	๐.๒๐	๐.๓๕*	๐.๗๒*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๗๒	-	-	๐.๑๕	๐.๕๒*
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๕๗	-	-	-	๐.๓๗
มากกว่า๕๐ขึ้นไป	๓.๒๐	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้านรูปแบบ,พิธีการ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ สูงกว่าประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ
ด้านความเชื่อ

(n=๓๗๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐ – ๓๐ ปี	๓๑ – ๔๐ ปี	๔๑ – ๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป
		๓.๘๙	๓.๗๒	๓.๓๗	๓.๑๕
๒๐ – ๓๐ ปี	๓.๘๙	-	๐.๑๗	๐.๕๒*	๐.๗๔*
๓๑ – ๔๐ ปี	๓.๗๒	-	-	๐.๓๕*	๐.๕๗*
๔๑ – ๕๐ ปี	๓.๓๗	-	-	-	๐.๒๒
มากกว่า๕๐ขึ้นไป	๓.๑๕	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้านความเชื่อ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๒๐ – ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ สูงกว่าประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป และประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี และประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามอายุ
ด้านความต้องการ

(n=๓๗๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ			
		๒๐ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป
		๓.๙๑	๓.๗๔	๓.๖๔	๓.๔๐
๒๐ - ๓๐ ปี	๓.๙๑	-	๐.๑๗	๐.๒๗	๐.๕๑*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๗๔	-	-	๐.๑๐	๐.๓๔
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๖๔	-	-	-	๐.๒๔
มากกว่า๕๐ขึ้นไป	๓.๔๐	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้าน
ความต้องการ ประชาชนที่มี อายุระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ สูง
กว่าประชาชนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐาน ที่ ๔ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการจำแนกตามการศึกษา

(n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การสร้างสาธารณูปการ	การศึกษา						F	Sig.
	ต่ำกว่าปริญญาตรี (๒๓๘ คน)		ปริญญาตรี (๑๑๑ คน)		สูงกว่าปริญญาตรี (๒๙ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑. ด้านสภาพแวดล้อม	๓.๔๙	๐.๙๕	๓.๖๔	๐.๖๖	๔.๒๔	๐.๖๕	๑๐.๔๒*	๐.๐๐
๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๓.๕๙	๐.๘๕	๓.๘๐	๐.๗๘	๔.๒๔	๐.๗๐	๙.๔๗*	๐.๐๐
๓. ด้านความเชื่อ	๓.๕๑	๐.๘๘	๓.๘๑	๐.๘๔	๔.๐๐	๐.๙๕	๗.๒๘*	๐.๐๐
๔. ด้านความต้องการ	๓.๖๒	๐.๗๘	๓.๘๖	๐.๗๖	๔.๓๑	๐.๗๑	๑๒.๓๗*	๐.๐๐
รวม	๓.๕๕	๐.๗๗	๓.๗๘	๐.๖๗	๔.๒๐	๐.๖๔	๑๑.๙๗*	๐.๐๐

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยภาพรวม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีการ ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Seheffe'test) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๒๑ -๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา โดยภาพรวม

(n=๓๗๘)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๕๕	๓.๗๘	๔.๒๐
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๕๕	-	-๐.๒๓*	-๐.๖๕*
ปริญญาตรี	๓.๗๘	-	-	-๐.๔๒*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๒๐	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๑ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษายสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่าประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษายสามัญปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี และประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษายสามัญปริญญาตรีมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษายสามัญสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา ด้านสภาพแวดล้อม

(n=๓๗๘)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๔๙	๓.๖๔	๔.๒๔
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๔๙	-	-๐.๑๕	-๐.๗๕*
ปริญญาตรี	๓.๖๔	-	-	-๐.๖๐*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๒๔	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซเฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญสูงกว่าปริญญาตรีและประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา
ด้านรูปแบบ,พิธีกรรม

(n=๓๗๘)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๕๙	๓.๘๐	๔.๒๔
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๕๙	-	-๐.๒๑	-๐.๖๕*
ปริญญาตรี	๓.๘๐	-	-	-๐.๔๔*
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๒๔	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซเฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้านรูปแบบ,พิธีการ ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญสูงกว่าปริญญาตรีและประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา
ด้านความเชื่อ

(n=๓๗๘)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๕๑	๓.๘๑	๔.๐๐
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๕๑	-	-๐.๓๐*	-๐.๖๙*
ปริญญาตรี	๓.๘๑	-	-	-๐.๓๙
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๐๐	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๔ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซเฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้านความเชื่อ ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่าประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามการศึกษา
ด้านความต้องการ

(n=๓๗๘)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๖๒	๓.๘๖	๔.๓๑
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๖๒	-	-๐.๒๔*	-๐.๖๙*
ปริญญาตรี	๓.๘๖	-	-	-๐.๔๕
สูงกว่าปริญญาตรี	๔.๓๑	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๕ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า ด้าน
ความต้องการ ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการ
สร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญปริญญาตรีและสูงกว่า
ปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐาน ที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการจำแนกตามรายได้

(n=๓๗๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ		รายได้								F	Sig.
		๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท (๙๕ คน)		๗,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท (๑๒๖ คน)		๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ บาท (๘๒ คน)		มากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท (๗๕ คน)			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑.	ด้านสภาพแวดล้อม	๓.๓๖	๑.๐๔	๓.๗๗	๐.๘๐	๓.๔๙	๐.๗๒	๓.๗๐	๐.๘๕	๔.๗๖*	๐.๐๐
๒.	ด้านรูปแบบ,พิธีการ	๓.๕๐	๑.๐๖	๓.๘๓	๐.๗๐	๓.๖๒	๐.๗๒	๓.๘๑	๐.๗๙	๓.๗๐*	๐.๐๑
๓.	ด้านความเชื่อ	๓.๓๗	๑.๐๗	๓.๘๓	๐.๗๕	๓.๖๓	๐.๗๘	๓.๖๕	๐.๙๐	๔.๘๙*	๐.๐๐
๔.	ด้านความต้องการ	๓.๔๘	๐.๙๙	๓.๙๑	๐.๖๒	๓.๖๘	๐.๖๘	๓.๘๔	๐.๗๙	๖.๒๒*	๐.๐๐
รวม		๓.๔๓	๐.๙๖	๓.๘๔	๐.๖๓	๓.๖๐	๐.๕๙	๓.๗๕	๐.๗๒	๖.๐๐*	๐.๐๐

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการ พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยภาพรวม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีการ ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Seheffe'test) รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๒๗ -๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๒๗ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้ โดยภาพรวม

(n=๓๗๘)

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

รายได้	$\bar{X}$	รายได้			
		๔,๐๐๐-๗,๐๐๐บาท	๗,๐๐๐-๑๐,๐๐๐บาท	๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐บาท	มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท
		๓.๔๓	๓.๘๔	๓.๖๐	๓.๗๕
๔,๐๐๐-๗,๐๐๐บาท	๓.๔๓	-	๐.๔๑*	-๐.๑๗	-๐.๓๒
๗,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท	๓.๘๔	-	-	๐.๒๔	๐.๐๙
๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐บาท	๓.๖๐	-	-	-	-๐.๑๕
มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๗๕	-	-	-	-

ตารางที่ ๔.๒๗ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่าโดยภาพรวม ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ สูงกว่า ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๘ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้
ด้านสภาพแวดล้อม

(n=๓๗๘)

รายได้	$\bar{X}$	รายได้			
		๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐บาท	๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท
		๓.๓๖	๓.๗๗	๓.๔๙	๓.๗๐
๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๓.๓๖	-	๐.๔๑*	-๐.๑๓	-๐.๓๔
๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐ บาท	๓.๗๗	-	-	๐.๒๘	๐.๐๗
๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๔๙	-	-	-	-๐.๒๑
มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๗๐	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๘ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า
ด้านสภาพแวดล้อม ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วมใน
การสร้างสาธารณูปการ สูงกว่า ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๙ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้
ด้านรูปแบบ,พิธีการ

(n=๓๗๘)

รายได้	$\bar{X}$	รายได้			
		๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐บาท	๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท
		๓.๕๐	๓.๘๓	๓.๖๒	๓.๘๑
๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๓.๕๐	-	๐.๓๓*	-๐.๑๒	-๐.๓๑
๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐ บาท	๓.๘๓	-	-	๐.๒๑	๐.๐๒
๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๖๒	-	-	-	-๐.๑๙
มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๘๑	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๙ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า
ด้านรูปแบบ,พิธีการ ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วม
ในการสร้างสาธารณูปการ สูงกว่า ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐
บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๐ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้
ด้านความเชื่อ

(n=๓๗๘)

รายได้	$\bar{X}$	รายได้			
		๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐บาท	๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท
		๓.๓๗	๓.๘๓	๓.๖๓	๓.๖๕
๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๓.๓๗	-	-๐.๔๖*	-๐.๒๖	-๐.๒๘
๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐ บาท	๓.๘๓	-	-	๐.๒๐	๐.๑๘
๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๖๓	-	-	-	-๐.๐๒
มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๖๕	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๐ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า
ด้านความเชื่อ ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วมในการ
สร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๑ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการรายคู่ จำแนกตามรายได้
ด้านความต้องการ

(n=๓๗๘)

รายได้	$\bar{X}$	รายได้			
		๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐บาท	๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท
		๓.๔๘	๓.๙๑	๓.๖๘	๓.๘๔
๔,๐๐๐- ๗,๐๐๐บาท	๓.๔๘	-	-๐.๔๓*	-๐.๒๐	-๐.๓๖*
๗,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐ บาท	๓.๙๑	-	-	๐.๒๓	๐.๐๗
๑๐,๐๐๐- ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๖๘	-	-	-	-๐.๑๖
มากกว่า ๑๕,๐๐๐บาท	๓.๘๔	-	-	-	-

* แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๓๑ ผลการทดสอบโดยใช้วิธี ของเซฟเฟ (Seheffe'test) พบว่า
ด้านความต้องการ ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วมใน
การสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/เดือน ๔,๐๐๐-
๗,๐๐๐ บาท มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ต่ำกว่า ประชาชนที่มีรายได้ของครอบครัว/
เดือน มากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ วุฒิ การศึกษาสายสามัญ และรายได้ของประชาชน ตามสมมติฐาน ที่ ๑-๕ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ในการวิจัย ดังแสดงในตารางที่ ๔.๓๒

ตารางที่ ๔.๓๒ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน	✓	-
สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน	✓	-
สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน	✓	-
สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน	✓	-

จากตารางที่ ๔.๓๒ พบว่า

สถานภาพส่วนบุคคลด้านเพศ มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านสถานภาพ มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพส่วนบุคคลด้านรายได้ มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียง รายละเอียดดังแสดงในตาราง ที่ ๔.๑๗-๔.๑๙

ตาราง ที่ ๔.๓๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทางด้านสาธารณูปการวัด

๑. ปัญหาและอุปสรรค ของการสร้างสาธารณูปการในพระพุทธศาสนา

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดปัจจัยทุนทรัพย์ และงบประมาณในการสร้างและพัฒนาทางด้านสาธารณูปการ จึงทำให้งานสาธารณูปการที่ทางวัดสร้างดูล่าช้า และไม่ค่อยจะเรียบร้อย ทำให้ประชาชนไม่เห็นความก้าวหน้าในเนื่องงานการสร้างงานสาธารณูปการเท่าไร จึงทำให้เกิดผลเสีย ดูว่าวัดขาดความเอาใจใส่ในการสร้างสาธารณูปการของวัดเท่าที่ควร	๑. ควรจัดหางบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากประชาชนในเขตวัด พื้นที่ใกล้เคียงและหน่วยงานราชการ เทศบาลตำบลพระอินทราชา ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบโดยตรง มาสนับสนุนและทางวัดควรรายงานแจ้งความก้าวหน้าทางด้านสาธารณูปการที่วัดได้ดำเนินการสร้าง เป็นระยะ เพื่อความถูกต้องในด้านข้อมูล ให้ประชาชนได้ทราบ
๒. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ มีน้อยเกินไป ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับรู้ข่าวสารไม่ทั่วถึงกัน จึงมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการภายในวัดไม่เต็มที่ และไม่ได้รับรู้ว่าทางวัดได้จัดสร้างหรือดำเนินการสร้างอะไรบ้างภายในวัด	๒. ควรจัดคน พระสงฆ์ ไปประชาสัมพันธ์ เช่น การจัดรถประชาสัมพันธ์ และบอกข่าวสารทางด้านสื่อวิทยุ ใบบลิว ป้ายโฆษณา และเสียงตามสาย บอกข่าว งานด้านสาธารณูปการของวัด ให้ประชาชนได้รับรู้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนได้มาร่วมกันสร้างสาธารณูปการวัด
๓. ขาดบุคลากร (พระสงฆ์) ที่มีความรู้ความสามารถ (เฉพาะด้าน) ในการวางแผนการพัฒนา การบริหารการจัดการวัด ให้เป็นระเบียบในงานด้านสาธารณูปการวัด	๓. ควรสนับสนุนให้บุคลากร หรือพระสงฆ์ในวัดได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลก และทางธรรม เพื่อนำความรู้มาพัฒนาวัดให้เป็นระเบียบ มีแบบแผน และเป็นตัวอย่างที่ดีน่าเลื่อมใส เพื่อให้ญาติโยมเกิดความศรัทธา
๔. สภาพพื้นที่วัดมีน้อย ขาดการวางแผนในการก่อสร้างสาธารณูปการต่าง ๆ ทำให้พื้นที่ของวัดที่มีจำกัด นำมาใช้ประโยชน์ได้น้อย และไม่เป็นระเบียบ ทำให้วัดดูไม่สวยงาม	๔. ควรมีการวางแผน ในการจัดผังรอบบริเวณวัด และศาสนวัตถุต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยลงตัว เป็นที่เป็นทาง มองดูแล้วสวยงาม ทำให้สภาพพื้นที่วัดที่มีน้อย ใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก

ตาราง ที่ ๔.๓๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทางด้านสาธารณูปการวัด

๒. ความต้องการ เห็นการมีส่วนร่วมในงานด้านการสร้างสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. เห็นความสามัคคี และการประสานงานร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ระหว่างวัดและชุมชนในการพัฒนาวัดในด้านต่าง ๆ จึงทำให้วัดเสียโอกาสในการพัฒนา</p> <p>๒. เห็นความสะอาด และความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกัน รักษาความสะอาดในบริเวณวัด และศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ของทางวัด</p> <p>๓. ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในงานของคณะสงฆ์ ที่เกี่ยวกับงานสาธารณูปการวัด</p> <p>๔. อยากให้สิ่งปลูกสร้างถาวรวัตถุภายในวัด ที่ได้จัดสร้างขึ้น จัดอยู่อย่างเป็นระเบียบ เป็นแถวเป็นแนว เป็นเขต เป็นสัดส่วน</p>	<p>๑. วัดควรจัดกิจกรรมวันอื่น ๆ ด้วย นอกเหนือจากการ ทำบุญในวันพระ ที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการออกความคิดเห็น และร่วมทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจและรู้แนวทางของการพัฒนา ของทางวัดในด้านงานสาธารณูปการในทิศทางเดียวกัน จะได้เกิดความสามัคคี ร่วมกันสร้างสาธารณูปการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของทางวัด</p> <p>๒. ปลูกจิตสำนึกและรณรงค์ให้ประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ ภายในวัด ช่วยกันรักษาความสะอาด เพื่อบรรยากาศที่ดี เป็นระเบียบ และสร้าง ความรู้สึกสบายใจ แก่ผู้ที่มาพบเห็น เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ ภายในวัด</p> <p>๓. วัดควรจัดการอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการวัด ให้ประชาชนทั่วไป ได้รู้และเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของงานสาธารณูปการวัด</p> <p>๔. ทางวัดควรดำเนินการจัดการ ปรับปรุง ซ่อมแซม บูรณวัด วางแผนผัง เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ให้เป็นสัดส่วน ชัดเจนเพื่อความสะดวกสบาย และ เกิดความสวยงาม เป็นศรีสง่าแก่วัด สำหรับผู้ที่มาพบเห็นและมาทำบุญในวัด</p>

ตารางที่ ๔.๓๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา
งานด้านสาธารณูปการวัด

๓. การพัฒนาในงานด้านสาธารณูปการ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. สถานที่และต้นไม้ ที่ให้ความร่มเย็น ที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ วัดควรปลูกต้นไม้เพิ่มและจัดให้เป็นสัดส่วน เป็นแถวเป็นแนว ซึ่งจะทำให้วัดดูเป็นระเบียบ น่าที่จะเข้ามาพักผ่อนหย่อนใจ และเข้ามาร่วมทำบุญ</p> <p>๒. ห้องสุขา ที่ทางวัดมีอยู่ ยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการ ขาดคนดูแลและรักษาความสะอาด</p> <p>๓. ห้องสมุด ประชาชน ที่ให้บริการภายในวัด ยังไม่มี ทางวัดควรจัดสร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ของประชาชน และพุทธศาสนิกชนจะได้เพิ่มความรู้ และได้เข้ามาศึกษาเพิ่มเติมภายในวัดได้</p> <p>๔. สถานที่ปฏิบัติธรรม ของทางวัดที่มีอยู่ยังไม่ค่อยเรียบร้อย ควรจัดให้มีสัดส่วน ที่ชัดเจน</p>	<p>๑. วัดควรจัดให้มีการ จัดกิจกรรมระหว่างวัดกับชุมชนและ หน่วยงานราชการ ต่าง ๆ ในการร่วมมือร่วมใจ เรื่องการปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มเย็น ซึ่งจะทำให้วัดดูเป็นระเบียบ อีกทั้งทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมรักษาดูแลต้นไม้ ที่ตนเองได้ปลูกอีกด้วย</p> <p>๒. วัดควรจัดสร้างห้องสุขาเพิ่มเติม ให้เพียงพอต่อการให้บริการประชาชน ที่มาร่วมกันทำบุญภายในวัด และจ้างคนมาดูแลรักษาความสะอาด ประกาศให้ทุกท่านที่มาใช้บริการห้องสุขาร่วมกันรักษาความสะอาด</p> <p>๓ จัดทำห้องสมุดประชาชนขึ้นภายในวัด และจัดหาหนังสือเกี่ยวกับธรรมะและหนังสือที่ให้ความรู้ต่าง ๆ มาให้บริการแก่ประชาชน เพื่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนา</p> <p>๔. จัดสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรม ให้เป็นสัดส่วน น่าอยู่และ เหมาะแก่การรองรับประชาชน ที่เข้ามาเข้าร่วมปฏิบัติธรรมภายในวัด และหาบุคลากร ภายในวัด และนอกวัดที่ มีความรู้ในด้านสอนวิปัสสนา มาบรรยายเทศนาอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิด ศรัทธาในการปฏิบัติธรรม</p>

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ การศึกษา รายได้ ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อหาศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีศึกษา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาจำนวน ๓๗๘ คน โดยวิธีการสุ่มแบบ แบ่งกลุ่มหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิดผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (f-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของเซฟเฟ (Seheffe'test) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาอำเภอบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปผลของการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน ๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๙๑ มีสถานภาพสมรสแล้ว จำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖๕ มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔๕ มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙๖ และมีรายได้ ๗,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓

๕.๑.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการวัดในเขต

เทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙ ในด้านรูปแบบ,พิธีการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ ในด้านความเชื่อ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ ในด้านความต้องการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง

สาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ รายได้ ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีสถานภาพที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีวุฒิทางการศึกษาสายสามัญที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนมีรายได้ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน

พบว่า ประชาชนมีรายได้แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการแตกต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนมีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านสาธารณูปการวัด

๑) การสร้างสาธารณูปการในพระพุทธศาสนา

ปัญหาและอุปสรรค

(๑) ขาดปัจจัยทุนทรัพย์ และงบประมาณในการสร้างและพัฒนางานด้านสาธารณูปการ จึงทำให้งานสาธารณูปการที่ทางวัดสร้างดูล่าช้า และไม่ค่อยจะเรียบร้อย ทำ

ให้ประชาชนไม่เห็นความก้าวหน้าในเนื่องงานการสร้างงานสาธารณูปการเท่าไร จึงทำให้เกิดผลเสีย ดูว่าวัดขาดความเอาใจใส่ในการสร้างสาธารณูปการของวัดเท่าที่ควร

(๒) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี การสื่อสารการประชาสัมพันธ์ มีน้อยเกินไป ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับรู้ข่าวสารไม่ทั่วถึงกัน จึงมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการภายในวัดไม่เต็มที่ และไม่ได้รับรู้ว่าทางวัดได้จัดสร้างหรือดำเนินการสร้างอะไรบ้างภายในวัด

(๓) ขาดบุคลากร (พระสงฆ์) ที่มีความรู้ความสามารถ (เฉพาะด้าน) ในการวางแผน การพัฒนา การบริหารการจัดการวัด ให้เป็นระเบียบในงานด้านสาธารณูปการวัด

(๔) สภาพพื้นที่วัดมีน้อย ขาดการวางแผนในการก่อสร้างสาธารณูปการต่าง ๆ ทำให้พื้นที่ของวัดที่มีจำกัด นำมาใช้ประโยชน์ได้น้อย และไม่เป็นที่เรียบร้อย ทำให้วัดดูไม่สวยงาม

ข้อเสนอแนะ

(๑) ควรจัดหางบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ เช่นจากประชาชนในเขตวัด พื้นที่ใกล้เคียงและหน่วยงานราชการ เทศบาลตำบลพระอินทราชา ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบโดยตรง มาสนับสนุนและทางวัดควรรายงานแจ้งความก้าวหน้าทางงานด้านสาธารณูปการที่วัดได้ดำเนินการสร้าง เป็นระยะ เพื่อความถูกต้องในด้านข้อมูล ให้ประชาชนได้ทราบ

(๒) ควรจัดคน พระสงฆ์ ไปประชาสัมพันธ์ เช่นการจัดรถประชาสัมพันธ์ และบอกข่าวสารทางด้านสื่อวิทยุ ใบบลิว บ้ายโฆษณา และเสียงตามสาย บอกข่าว งานด้านสาธารณูปการของวัด ให้ประชาชนได้รับรู้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนได้มาร่วมกันสร้างสาธารณูปการวัด

(๓) ควรสนับสนุนให้บุคลากร หรือพระสงฆ์ในวัดได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลก และทางธรรม เพื่อนำความรู้มาพัฒนาวัดให้เป็นระเบียบ มีแบบแผน และเป็นตัวอย่างที่ดีน่าเลื่อมใส เพื่อให้ญาติโยมเกิดความศรัทธา

(๔) ควรมีการวางแผน ในการจัดผังรอบบริเวณวัด และ ศาสนวัตถุต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยลงตัว เป็นที่เป็นทาง มองดูแล้วสวยงาม ทำให้สภาพพื้นที่วัดที่มีน้อย ใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก

๒) ความต้องการเห็น การมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณูปการ

ปัญหาและอุปสรรค

(๑) เห็นความสำคัญดี และการประสานงานร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ระหว่างวัดและชุมชน ในการพัฒนาวัดในด้านต่าง ๆ จึงทำให้วัดเสียโอกาสในการพัฒนา

(๒) เห็นความสะอาด และความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกัน รักษาความสะอาดในบริเวณวัด และ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ของทางวัด

(๓) ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในงานของคณะสงฆ์ ที่เกี่ยวกับงานสาธารณูปการวัด

(๔) อยากให้สิ่งปลูกสร้างถาวรวัตถุภายในวัด ที่ได้จัดสร้างขึ้น จัดอยู่อย่างเป็นระเบียบ เป็นแถวเป็นแนว เป็นเขต เป็นสัดส่วน

ข้อเสนอแนะ

(๑) วัดควรจัดกิจกรรมวันอื่น ๆ ด้วย นอกเหนือ จากการ ทำบุญในวันพระ ที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการออกความคิดเห็น และร่วมทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจและรู้แนวทางของการพัฒนา ของทางวัดในด้านงานสาธารณูปการในทิศทางเดียวกัน จะได้เกิดความสามัคคี ร่วมกันสร้างสาธารณูปการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของทางวัด

(๒) ปลูกจิตสำนึกและรณรงค์ให้ประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ ภายในวัด ช่วยกันรักษาความสะอาด เพื่อบรรยากาศที่ดี เป็นระเบียบ และสร้าง ความรู้สึกสบายใจ แก่ผู้ที่มาพบเห็น เข้ามาปฏิบัติศาสนกิจ ภายในวัด

(๓) วัดควรจัดการอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการวัดให้ประชาชนทั่วไปได้รู้และเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญของงานสาธารณูปการ

(๔) ทางวัดควรดำเนินการจัดการ ปรับปรุงซ่อมแซม บูรณะวัด วางแผนผัง เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ให้เป็นสัดส่วน ชัดเจนเพื่อความสะอาดสวยงาม และ เกิดความสวยงาม เป็นศรีสง่าแก่วัด สำหรับผู้ที่มาพบเห็นและมาทำบุญในวัด

๓) การพัฒนาในงานด้านสาธารณูปการ

ปัญหาและอุปสรรค

(๑) สถานที่และต้นไม้ ที่ให้ความร่มเย็น ที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอ วัดควรปลูกต้นไม้เพิ่มและจัดให้เป็นสัดส่วน เป็นแถวเป็นแนว ซึ่งจะช่วยให้วัดดูเป็นระเบียบ น่าที่จะเข้ามาพักผ่อนหย่อนใจและเข้ามาร่วมทำบุญ

(๒) ห้องสุขา ที่ทางวัดมีอยู่ ยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการ ขาดคนดูแลและรักษาความสะอาด

(๓) ห้องสมุด ประชาชน ที่ให้บริการภายในวัดยังไม่มี ทางวัดควรจัดสร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ของประชาชน และพุทธศาสนิกชนจะได้เพิ่มความรู้ และได้เข้ามาศึกษาเพิ่มเติมภายในวัดได้

(๔) สถานที่ปฏิบัติธรรม ของทางวัดที่มีอยู่ยังไม่ค่อยเรียบร้อย ควรจัดให้มีสัดส่วน ที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

(๑) วัดควรจัดให้มีการ จัดกิจกรรมระหว่างวัดกับชุมชนและ หน่วยงานราชการ ต่าง ๆ ในการร่วมมือร่วมใจ เรื่องการปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มเย็น ซึ่งจะทำให้วัดดูเป็นระเบียบ อีกทั้งทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ร่วมรักษาดูแลต้นไม้ ที่ตนเองได้ปลูกอีกด้วย

(๒) วัดควรจัดสร้างห้องสุขาเพิ่มเติม ให้เพียงพอต่อการให้บริการประชาชน ที่มาร่วมกันทำบุญภายในวัด และจ้างคนมาดูแลรักษาความสะอาด ประกาศให้ทุกท่านที่มาใช้บริการห้องสุขาร่วมกันรักษาความสะอาด

(๓) จัดทำห้องสมุดประชาชนขึ้นภายในวัด และจัดหาหนังสือเกี่ยวกับธรรมะและหนังสือที่ให้ความรู้ต่าง ๆ มาให้บริการแก่ประชาชน เพื่อการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนา

(๔) จัดสร้างสถานที่ปฏิบัติธรรม ให้เป็นสัดส่วนน่าอยู่และ เหมาะแก่การรองรับประชาชน ที่เข้ามาเข้าร่วมปฏิบัติธรรมภายในวัด และหาบุคลากร (พระสงฆ์) ภายในวัด และนอกวัดที่ มีความรู้ ในด้านสอนวิปัสณา มาบรรยายเทศนาอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิด ศรัทธาในการปฏิบัติธรรม

๕.๒ อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมเข้าร่วมสร้างสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ แสดงให้เห็นว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสาเหตุอาจเกิดมาจากการที่พระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษาทำนุบำรุง ศาสนวัตถุศาสนสถานได้ให้ความสำคัญแก่งานด้านสาธารณูปการนี้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะเป็น งานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานที่ละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระ ศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานทางด้าน อื่น ๆ แต่มักเป็นเหตุก่อให้เกิดปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน จนถึงลูกกลมใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการ เป็นเหตุ เพราะฉะนั้นเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะ พระสังฆาธิการควรให้ความรู้และการชี้แจงในงานด้านสาธารณูปการให้แก่ประชาชนได้รับรู้และ เข้าใจ ร่วมแรงร่วมใจกันในการพัฒนา เพื่อให้เรื่องความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้าน ลดน้อยลง ตามลำดับและความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้น เป็นเหตุให้การณ์คณะ สงฆ์และการพระศาสนาทางด้านสาธารณูปการ ดำเนินไปด้วยความเจริญรุ่งเรืองเรียบร้อยดีงาม การ ควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น อีกทั้ง การสาธารณูปการยังคงเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมไทย ที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติไทย ประชาชนจึงให้ความสำคัญงานด้านสาธารณูปการของวัดด้วย รวมทั้งมีความเชื่อความเลื่อมใส ศรัทธา ในพระพุทธศาสนา จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมกันสร้างงานสาธารณูปการ เป็นจำนวนมากดังกล่าว จึงทำให้มีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษา วัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑) ด้านสภาพแวดล้อม

จากผลการศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระ อินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการด้าน สภาพแวดล้อม พบว่าประชาชนต้องการเห็นวัด เป็นสถานที่ ที่มีความสะอาด ความสงบมีต้นไม้ ร่มรื่น เหมาะกับการรักษาศิลปปฏิบัติธรรม ทั้งยังต้องการสถานที่อันเงียบสงบปราศจากมลภาวะ ทางเสียงที่มารบกวนเวลาประกอบ ศาสนพิธีภายในวัด และมีศาสนสถาน ลานจอดรถ เพียงพอ ต่อการรองรับประชาชน ที่มาประกอบศาสนพิธีภายในวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

พระมหาธีรพล ธีรบุญ^๑ ที่ว่าวัดควรมีการบริหารการจัดการในเรื่องต่างๆ ศาสนสถาน ควรปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มรื่น, ควรปรับปรุงเป็นสนามกีฬา, ควรจัดทำลานจอดรถ ศาสนวัตถุ ควรจัดสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์,ควรมีพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บของเก่าโบราณ มีการจัดสัดส่วนภายในวัดได้เหมาะสมและลงตัว เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ส่วนกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะภรณ์ วรประโยชน์^๒ วัดควรเพิ่มความร่มรื่นโดยการปลูกต้นไม้ให้แก่พื้นที่ โดยนำไม้ยืนต้นและไม้ดอกไม้ประดับปลูกไว้ตามแนวทางเดิน ตัดแต่งกิ่งไม้ที่มีอยู่ในพื้นที่ให้โปร่งโล่งและเป็นระเบียบมากขึ้น บริเวณร้านค้าขายของบูชา/ขายของที่ระลึก ควรมีการจัดร้านค้าให้สะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น ซึ่งเป็นแรงจูงใจทำให้พุทธศาสนิกชนต้องการมาร่วมสร้างงานสาธารณูปการ

๒) ด้านรูปแบบพิธีการ

จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ต้องการมีพระสงฆ์ที่นำเคารพศรัทธาน่าเลื่อมใสมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมชาย กิจจาทรโร^๓ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ของ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์^๔ และยังต้องการเห็นประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นแบบอย่างที่ดีงาม จากนั้นยังต้องการให้ทางวัด มีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีโฆษก, มัคทายก ที่มีความสามารถด้านประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังต้องการเห็นภายในวัดและบริเวณรอบวัดสะอาด มีห้องสุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อการให้บริการ

๓) ด้านความเชื่อ

จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างงานสาธารณูปการมีความเชื่อที่ว่าการร่วมสร้างงานสาธารณูปการกับศาสนาจะทำให้ครอบครัวอยู่ดีมีความสุข จากนั้นยังมีความเชื่ออีกว่าถ้าร่วม

^๑ พระมหาธีรพล ธีรบุญ (สุขแสง), "การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน", วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๑), หน้า ๒๗.

^๒ ปิยะภรณ์ วรประโยชน์, "มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่", วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙-๘๐.

^๓ พระมหาสมชาย กิจจาทรโร (เจริญกิจ), "วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์: ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยปัจจุบัน", วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๐.

^๔ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, การกระทำของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. ๒๕๒๓), หน้า ๖๓.

สร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี การร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วผลบุญจะส่งทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากอุปสรรคปัญหาในชีวิต มีหน้าที่การงานที่มั่นคง และยังจะทำให้ มีโชคลาภและร่ำรวย

๔) ด้านความต้องการ

จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในการสร้างสาธารณูปการ ความต้องการที่จะทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วเสียเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ทั้งยังต้องการทำตามประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ และต้องการสร้างสาธารณูปการที่จะทำเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ตระกูล เกียรติยศและชื่อเสียงทางสังคมและเพื่อต้องการไปอนุโมทนาบัตรใบใช้ในการทำธุรกรรมต่างๆ ได้

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสภาพบุคคล

จากการศึกษา การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสภาพบุคคล ๕ ด้าน คือ เพศ สถานภาพ อายุ วุฒิทางการศึกษา สายสามัญ รายได้ ของประชาชน มีประเด็นจะนำมาอภิปราย ดังนี้

จากการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๙๑ ส่วนเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐๙

สถานภาพ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรสแล้ว มีจำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๖๕ รองลงมาคือสถานภาพโสด มีจำนวน ๑๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๖๒ และสถานภาพหย่าร้าง มีจำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๖ ส่วนที่มีสถานภาพม่าย มีเพียง ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๗

อายุ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๒๐ – ๓๐ ปี มีจำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔๕ รองลงมาคือมีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีจำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๗ และอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มีจำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๔ ส่วนที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ขึ้นไป มีเพียง ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๘๕

การศึกษา จากการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาดำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน ๒๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙๖ รองลงมาคือมีการศึกษาปริญญาตรี มีจำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๗ ส่วนที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีเพียง ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๖๗

รายได้ จากการศึกษ พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้ ๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ / เดือน มีจำนวน ๑๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ รองลงมาคือมีรายได้ ๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ / เดือน มีจำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๑๓ ส่วนที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ / เดือน มีจำนวน ๘๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖๙ ส่วนที่มีรายได้มากกว่า ๑๕,๐๐๐ / เดือน มีเพียง ๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๘๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

(๑) คณะสงฆ์ควรจัดการอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ด้านสาธารณูปการวัด ให้ประชาชนทั่วไป ได้รู้และเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของงานสาธารณูปการ

(๒) คณะสงฆ์ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร หรือพระสงฆ์ในวัดได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลก และทางธรรม เพื่อนำความรู้มาพัฒนาวัดให้เป็นระเบียบ มีแบบแผน และเป็นตัวอย่างที่ดีน่าเลื่อมใส เพื่อให้ญาติโยมเกิดความศรัทธา

(๓) คณะสงฆ์มีการจัดอบรม ความรู้ ให้แก่พระสงฆ์ในทิศทางเดียวกัน ในการพัฒนา วางแผน จัดผัง ครอบบริเวณวัด และ ศาสนวัตถุ ต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยลงตัว เป็นที่เป็นทาง มองดูแล้วสวยงาม ทำให้สภาพพื้นที่วัดที่มีน้อย ใช้ประโยชน์ได้อย่างมาก

(๔) คณะสงฆ์ส่งเสริมจัดหางบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ เช่นจากประชาชนในเขตวัด พื้นที่ใกล้เคียงและหน่วยงานราชการ เทศบาลตำบลพระอินทราชา ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบโดยตรง มาสนับสนุนและทางวัดควรรายงานแจ้งความก้าวหน้าทางด้านสาธารณูปการที่วัดได้ดำเนินการสร้าง เป็นระยะ เพื่อความถูกต้องในด้านข้อมูล ให้ประชาชนได้ทราบ

(๕) คณะสงฆ์ควรจัดกิจกรรมวันอื่น ๆ ด้วย นอกเหนือ จากการ ทำบุญในวันพระ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อจะได้เกิดความเข้าใจและรู้แนวทางของการพัฒนา ของทางวัดในด้านงานสาธารณูปการในทิศทางเดียวกัน จะได้เกิดความสามัคคี ร่วมกันสร้างสาธารณูปการให้สำเร็จจุล่งตามวัตถุประสงค์

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเปลี่ยนจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ มาเป็นความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานสาธารณูปการวัด เพื่อคณะสงฆ์จะได้รู้แนวทางในการพัฒนาและความต้องการของประชาชน ในสังคมยุคปัจจุบัน จะได้นำผลการวิจัยไปพัฒนางานด้านสาธารณูปการของคณะสงฆ์ ให้มีประสิทธิภาพ และตรงเป้าหมายร่วมกันระหว่าง บ้านกับวัดเพิ่มมากยิ่งขึ้น

(๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนประชากรจากประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลประตูน้ำพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาเป็นประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นการสำรวจว่าประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานสาธารณูปการวัดอยู่ในระดับใด

(๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียด ด้วยการสัมภาษณ์ (Inter-View) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น ประชาชนทั่วไป หรือเจ้าหน้าที่ กรมศิลปากร ที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านสาธารณูปการวัด เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

การศาสนา, กรม. หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : เอเชียกราฟิคดีไซน์, ๒๕๓๙.

การศาสนา, กรม. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

คล้าย หอมกลิ่น. ประวัติวัดธรรมนาวา. พระนครศรีอยุธยา: อักษรไทยการพิมพ์, ๒๕๔๖.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. การกระทำของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. , ๒๕๒๓.

เนตรนภิศ นาควัชระ. วัดในกรุงเทพฯ. การเปลี่ยนแปลงในรอบ ๒๐๐ ปี (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๕๒๕) ในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการศึกษาทางพุทธกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธการพิมพ์, ๒๕๔๒.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระพุทธวรญาณ (กิตติ กิตติทินมหาเถระ). ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธวรญาณ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระมหาสมทรง สิรินุโร (สุขสบาย). บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๕.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล).การบริหารวัด. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, ๒๕๓๙.
- พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ).การจัดการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีกรวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘
- ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, พ.ศ. ๒๕๔๖.
- ศิลปากร, กรม. บันทึกgrayวันของ เซอร์ จอห์น เบาริ่ง, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วรรณกรรมและประวัติศาสตร์, ๒๕๓๓.
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง กรมสามัญศึกษา, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๔๓.
- สมคิด จิระทัศนกุล. วัด : พุทธศาสนสถาปัตยกรรมไทย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๔๔.
- สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนธิ เขมจารี). ชีวิต. กรุงเทพมหานคร : ที่ระลึกในงานศพคุณแม่ไสวพุทธรักษา, ๒๕๒๘.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรบุญโญ). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,๒๕๔๐.
- สุรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี,๒๕๔๖
- อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. พุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๑๒.
- อริยะ จันทรประเสริฐ. การมีส่วนร่วมของประชาชน. ในงานพระราชทานเพลิงศพนางสมศรี จันทรประเสริฐ. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กรกนก รัตนวารภรณ์. “จักรวาลคติในการวางผังวัดหลวงล้านนา : สัญลักษณ์สะท้อนอำนาจรัฐในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

เจนยุทธ ล้อใจ. “แนวแกนที่ไม่สามารถมองเห็นได้ในงานสถาปัตยกรรม”. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

จิตติพร สะสม. “ศึกษาระบบและการจัดการวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดพระธาตุแช่แห้งอำเภอกู่เวียง จังหวัดน่าน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ธีระยุทธ สุดเสมอใจ, ว่าที่ร้อยตรี. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.

นิติภูมิ แสงประดับ. “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสนามชัย”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

นิตยาพร วัฒนศัพท์. “วัดกับการดำรงอยู่ของงานหัตถกรรมพื้นเมือง”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

ปกรณัม ต้นสกุล. “การศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในวัดพัฒนาตัวอย่าง”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาครูศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๔๖.

ปิยะภรณ์ วรประโยชน์. “มลพิษทางทัศนียภาพของวัดจากการบดบังของสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ในเทศบาลเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑.

พระเจียน กัณฑ์บุตร (ติคุชปญฺโณ). “สังฆิกเสนาสนะ : ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับหมู่บ้าน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระชนดล นาคสุวรรณโณ (นาคพิพัฒน์). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ ตนุติธโร (สินทวิวรรกุล). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระมหาคุณ จีรวฑูโณ (จินดาพันธ์). “การศึกษาสภาพการบริหารงานการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการระดับอำเภอและระดับตำบลในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๗.
- พระมหาธีรพล ธีรบุญ (สุขแสง). “การบริหารจัดการองค์ประกอบของวัดไทยในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล , ๒๕๔๑.
- พระมหาไพฑูริย์ วิบุโล (เลิศฤทธิ์ธนะกุล). “การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเสนาสนะในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑
- พระมหาศักดิ์ ฐานสิทฺโธ (ชัยดี). “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิบดี (วีระภทฺทจารี)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาสมชาย กิจจาทโร (เจริญกิจ). “วัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์: ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะและกิจกรรมของวัดในพระพุทธศาสนาที่พึงประสงค์กับสภาพความเป็นจริงของวัดในสังคมไทยปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.
- ไพฑูริย์ ผิวผาง. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลเป็้อยน้อย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.
- ไพศาล แสงจันทร์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมพิธีกรรมและการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ไพสิทธ์ สัตยาวุธ. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทศึกษาศาสนาพระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.
- รุ่งโรจน์ คำแน่น. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๗.
- เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์. “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.
- เรื่องยศ พัวพันธ์. “ดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานวัดในพระพุทธศาสนา : วัดประชาคมวนาราม (วัดป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.
- วงเดือน ทองเจียว. “ความเชื่อเรื่องบุญและพิธีกรรมเกี่ยวกับอุโบสถของชาวพุทธในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๕.
- วันดี ยงชยุต. “ การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดและมัสยิด”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.
- สมคิด เฟิงอุดม. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.
- สันทนา ภิรมย์เกียรติ. “การวางผังบริเวณพุทธสถานสมัยสุโขทัยบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕.
- สุภาพ สุปัญญาพันธ์. “โครงการเมอร์ปลดอดมลพิษ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.
- อำพล ลีมคำ. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำคลองยัน”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อุทิศ จิตเจิน. “แนวความคิดการสร้างพลังชุมชนในพุทธปรัชญา”. วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตร์
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.

(๓) บทความ/วารสาร :

ทัศนีย์ เจนวิถีสุข. “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม : กรณีศึกษาสังคมไทย”, บัณฑิตศึกษา
ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๑.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พระสังฆาธิการที่พึงประสงค์. เอกสารโครงการอบรม
บุคลากรคณะสงฆ์ ภาค ๒ รุ่นที่ ๒, ๒๕๔๖. (อัคราเสนา)

สุชาดา จักรพิสุทธิ์. “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”, วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๔ มิถุนายน – สิงหาคม ๒๕๔๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการเสวนา เรื่องบทบาทที่พึงประสงค์
ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย, พ.ศ. ๒๕๔๓. (อัคราเสนา)

สีบพงศ์ จรรย์สีบศรี. “สถาปัตยกรรมไทย : วัด” เอกสารประกอบการสอน สถาปัตยกรรมไทย,
๒๕๕๒, (อัคราเสนา).

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

เทศบาลตำบลพระอินทราชา. ข้อมูลพื้นฐาน. เข้าถึงได้จากสืบค้น ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๔
<http://pra-intaracha.go.th/default.php?modules=news&data=detail&id=1>.

วัดบางโฉลงใน. ฝ่ายสาธารณูปการ. เข้าถึงได้จากสืบค้น ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔
<http://watbangchalongnai.com/index.php?mo=3&art=244005>.

๒ ภาษาอังกฤษ

Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. **Rural Development Participation : Concept and
Measures for Project Design Implementation and Evaluation.** Rural
Development Committee Center for International Studies , Cornell University ,
1981.

Earwin, William. **Participation Management : Concept Theory and Implementation.**
Atlanta G : Georgia state University, 1976

บรรณานุกรม (ต่อ)

Reeder, Willam W. **Some Aspects of the Informal Social Participation of Families in New York State.** Ph. D. Dissertation, Cornell University, 1974.

White, Alastair T. **Why Community Participation? : a Discussion of the Argument** **Go,Community Participation : Current Issue and Lesson Learned.** United Nations Children' s Fund, 1982

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ภาคผนวก ข
ผลหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (IOC)

ภาคผนวก ค
ผลหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (ALPHA)

ภาคผนวก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

บันทึกข้อความ

๑๔๗

ส่วนงาน ภาควิชาปรัชญาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๗๐

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.โกนิญ์ ศรีทอง

ด้วย พระสมุห์เอก ฉายา ชินวิไล รัทสประจำตวัณิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๗๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผศ.ดร.โกนิญ์ ศรีทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิญ์ ศรีทอง
๒๖/๒/๕๕

บันทึกข้อความ

๑๔๘

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๓๐

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย พระสมุห์เอก ฉายา ชินวิไล รัทสประจำตวัณิสิต ๕๒๐๑๔๐๕๗๗๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(นอ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น)

๒๑ ก.พ. ๒๕๕๕

บันทึกข้อความ

๑๔๙

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๔๓๔ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๗๐

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต

ด้วย พระสมุห์เอก ฉายา ชินวีโส รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๗๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ดร.พิเชฐ ทั้งโต)

บันทึกข้อความ

๑๕๐

ส่วนงาน ภาควิชาวัสดุศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๓๐

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระสมุห์เอก ฉายา ชินวิไล รัทสประจำตวันนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๗๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจเสร็จแล้ว
๑๒ - ๕.๑ - ๕๕

บันทึกข้อความ

๑๕๑

ส่วนงาน ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๒๕๓๕ - ๒๑๒๓ (ภายใน ๒๑๓๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒ / ๐๗๐

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ทิวาทิพย์ เทียมชัยภูมิ

ด้วย พระสมุห์เอก ฉายา ชินวีโส รัทสประจำตวันนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๗๕ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้ตรวจเรียบร้อยแล้ว

(ดร.ทิวาทิพย์ เทียมชัยภูมิ)

๙ ส.ค.๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th ๑๖๑

๙ เมษายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เรียน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุห์เอก ฉายา ชินวีโส รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๗๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง
สาธารณูปการ : กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรและประชาชนที่มาใช้บริการ
ในหน่วยงานของท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

อนุสรณ์ในอันเชิญ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๑๒๐.๕๔

๑๙๑๒๐.๕๔

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๔-๒๑๒๓ ภายใน ๒๑๓๐

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนวัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์ ๑๖๒
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๓๔๒-๑๒๓

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๓๓

๘ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายกเทศมนตรีตำบล พระอินทราชา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระสมุห์เอก ชินวิไล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๐๑๔๐๔๗๗๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
สร้างสาธารณูปการ :กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากประชาชนในเขตเทศบาล
ตำบลพระอินทราชาของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้
นิตินดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อนุเคราะห์

ว่าที่ ร.ต.

(พลโท มงคลเชื้อทอง)

นายกเทศมนตรีตำบลพระอินทราชา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐๒ ๔๓๔๒ ๑๒๓ ต่อ ๒๑๓๐

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ
: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านสภาพแวดล้อม								
๑.๑	มีพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีน่าเลื่อมใส เป็นแรงจูงใจทำให้พุทธศาสนิกชน มาร่วมสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๒	มีสถานที่สะดวกสบายและมีต้นไม้ร่มรื่น เหมาะกับการรักษา ศิลปฏิบัติธรรม	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑.๓	มีสถานที่อันเงียบสงบปราศจากมลภาวะทางเสียงมารบกวน เวลาประกอบศาสนพิธีในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๔	มีบริเวณพื้นที่ ภายในวัดและบริเวณรอบวัดที่สะอาดและถูกสุขลักษณะ	๑	๐	๑	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑.๕	มีห้องสุขา สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อการให้บริการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๖	มีสื่อโฆษณาป้าย-วิทยุ-สิ่งพิมพ์ ที่เผยแพร่งานด้านสาธารณูปการ ให้ประชาชนได้ทราบ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.๗	มีการคมนาคมที่สะดวกและป้ายบอกทางเข้าวัดที่ชัดเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ								
๒.๑	การมีพระสงฆ์ที่นำเคารพศรัทธาน่าเลื่อมใสมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.๒	การมีพิธีกรรมที่ดึน่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งใหญ่ดูขลังเป็นปัจจัยในการร่วมสร้างสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘	ใช้ได้

๒.๓	มีการวางแผนในการจัดการด้านพิธีกรรมที่ทันสมัยและเรียบง่ายมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ								
๒.๔	ถาวรวัตถุที่มีสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยหรือคงเอกลักษณ์ทางพุทธศาสนามีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.๕	การมีผลตอบแทนที่ถูกต้อง เช่น เครื่องรางของขลัง หรือเกียรติบัตร มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.๖	มีโฆษณา,มัลติมายก ที่มีความสามารถด้านประชาสัมพันธ์ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.๗	มีประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เป็นแบบอย่างที่ดีงาม มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านความเชื่อ								
๓.๑	ความเชื่อว่าการร่วมสร้างสาธารณูปการจะทำให้ครอบครัวอยู่ดีมีความสุข มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๒	ความเชื่อว่าการร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ได้ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๓	ความเชื่อว่าการร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ปราศจากอุปสรรคปัญหาในชีวิต มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๔	ความเชื่อว่าการร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ มีโชค ลาภและร่ำรวย มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๕	ความเชื่อว่าการร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้มีหน้าที่การงานที่มั่นคง มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.๖	มีความเชื่อว่าการร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๓.๗	ความเชื่อว่าการมีส่วนร่วมสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
ที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๔.ความต้องการ									
๔.๑	ความต้องการทำตามประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.๒	ความต้องการที่จะทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.๓	ความต้องการเกียรติยศและชื่อเสียงทางสังคมในการทำบุญสร้างงานสาธารณูปการต่าง ๆ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.๔	ความต้องการสร้างสาธารณูปการที่จะทำเพื่อเป็นอนุสรณ์ของตระกูลมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๔.๕	ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อต้องการไปอนุโมทนาบัตร มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๖	ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อเชิดชูวัดให้เป็นที่รู้จัก มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.๗	ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการ เพื่อเป็นพุทธบูชา มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 28

Alpha = .8957

X1	X2	X3	X4	X5	Y1.1	Y1.2	Y1.3	Y1.4	Y1.5	Y1.6	Y1.7	Y2.1	Y2.2	Y2.3	Y2.4	Y2.5
1	1	1	1	1	4	4	4	3	4	4	3	4	5	4	4	4
2	1	1	2	2	5	4	5	4	4	3	3	5	5	4	5	5
1	1	1	1	2	4	3	3	4	3	5	5	5	5	4	4	4
1	1	1	1	1	4	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4
1	1	1	1	1	5	3	4	4	5	2	3	4	3	4	3	4
1	2	1	1	2	4	5	4	3	5	4	3	4	4	4	5	3
2	2	1	2	2	4	3	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5
1	1	1	1	1	4	4	4	3	3	4	3	3	3	4	3	3
1	2	1	1	2	4	5	5	5	5	4	5	3	4	4	4	3
1	2	4	1	1	5	3	3	3	4	3	4	4	4	3	3	5
2	1	1	2	4	5	3	3	3	4	3	4	4	4	3	3	5
1	2	2	2	2	3	2	3	3	3	2	4	3	3	3	3	3
1	2	2	1	2	5	3	3	3	4	3	3	4	4	3	3	4
2	2	4	1	1	4	3	3	3	4	3	4	4	4	3	4	5
1	1	2	1	1	4	4	3	4	5	5	5	4	5	5	5	5
1	2	4	1	1	5	3	3	3	2	3	5	5	3	3	4	4
2	1	1	2	1	5	4	4	4	3	4	4	5	4	3	5	3
2	2	4	1	1	4	3	3	3	4	3	4	4	4	3	4	4
2	2	4	1	2	4	4	5	4	4	3	4	4	3	4	4	2
1	1	1	1	3	4	4	4	4	4	4	3	4	4	5	5	4
1	1	1	1	1	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	4	4
2	1	1	1	1	3	4	3	3	4	4	4	3	3	3	4	3
1	1	1	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	4
1	2	2	1	3	4	3	4	3	4	3	2	5	4	4	5	3
1	1	1	1	1	5	5	5	5	4	3	3	5	5	4	5	4
1	1	1	1	1	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5
2	2	1	1	1	4	4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	4
1	1	2	1	2	3	4	4	3	4	4	5	4	5	4	5	5
1	2	2	1	3	5	5	5	5	5	4	5	5	4	4	5	3
2	1	1	2	2	5	3	3	4	3	4	3	4	4	3	3	3

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ
: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารงานด้านสาธารณูปการวัด ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคุอุปสรรค และพัฒนาระบบการบริหารงานด้านสาธารณูปการวัดต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่าน แต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

- ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ
- ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชาในการมีส่วนร่วมสร้างสาธารณูปการ

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระสมุห์เอก ชินวโส (เจษฎ์ประทุม)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสาธารณูปการ
: กรณีศึกษาวัดในเขตเทศบาลตำบลพระอินทราชา อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง
เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

ชาย

หญิง

๒. สถานภาพ

โสด

สมรส

หย่าร้าง

ม่าย

๓. อายุ

๒๐ - ๓๐ ปี

๓๑ - ๔๐ ปี

๔๑ - ๕๐ ปี

มากกว่า ๕๐ ขึ้นไป

๔. วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

๕. รายได้ของครอบครัว/เดือน

๔,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท

๗,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท

๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท

มากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท

ตอนที่ ๒	แบบสอบถามเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง สาธารณูปการวัด ในพระพุทธศาสนา ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านรูปแบบ,พิธีการ ด้านความเชื่อ ด้านความต้องการ
คำชี้แจง	โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง สาธารณูปการวัด ซึ่งมีระดับปัญหาดังนี้
มากที่สุด	หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมใน การสร้างสาธารณูปการวัดอยู่ในระดับมากที่สุด
มาก	หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมใน การสร้างสาธารณูปการวัดอยู่ในระดับมาก
ปานกลาง	หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมใน การสร้าง สาธารณูปการวัดอยู่ในระดับปานกลาง
น้อย	หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมใน การสร้างสาธารณูปการวัดอยู่ในระดับน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมใน การสร้างสาธารณูปการวัดอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง สาธารณูปการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๑. ด้านสภาพแวดล้อม						
๑.๑	มีพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีนำเลื่อมใส เป็นแรงจูงใจทำให้ พุทธศาสนิกชน มาร่วมสร้างงานสาธารณูปการ					
๑.๒	มีสถานที่สะดวกสบายและมีต้นไม้ร่มรื่น เหมาะกับ การรักษาศิลปปฏิบัติธรรม					
๑.๓	มีสถานที่อันเงียบสงบปราศจากมลภาวะทางเสียง มารบกวน เวลามาประกอบศาสนพิธีในวัด					
๑.๔	มีบริเวณพื้นที่ ภายในวัดและบริเวณรอบวัดที่ สะอาดและถูกสุขลักษณะ					
๑.๕	มีห้องสุขา สะอาดถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อ การ ให้บริการ					
๑.๖	มีสื่อโฆษณาป้าย-วิทยุ-สิ่งพิมพ์ ที่เผยแพร่ด้าน สาธารณูปการ ให้ประชาชนได้ทราบ					
๑.๗	มีการคมนาคมที่สะดวกและป้ายบอกทางเข้าวัดที่ ชัดเจน					
๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ						
๒.๑	การมีพระสงฆ์ที่นำเคารพศรัทธาเลื่อมใสมีผลต่อ การสร้างงานสาธารณูปการ					
๒.๒	การมีพิธีกรรมที่ดีนำเลื่อมใสศรัทธายิ่งใหญ่ดูขลัง เป็นปัจจัยในการร่วมสร้างสาธารณูปการ					
๒.๓	มีการวางแผนในการจัดการด้านพิธีกรรมที่ทันสมัย และเรียบง่ายมีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					
๒.๔	ถาวรวัตถุที่มีสถาปัตยกรรมที่ทันสมัยหรือคง เอกลักษณ์ทางพุทธศาสนามีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ					
๒.๕	การมีผลตอบแทนที่ถูกต้อง เช่น เครื่องรางของขลัง หรือ เกียรติบัตร มีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ					

ข้อที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง สาธารณูปการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒. ด้านรูปแบบ,พิธีการ						
๒.๖	มีโฆษณา, มัคทายก ที่มีความสามารถด้าน ประชาสัมพันธ์ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					
๒.๗	มีประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เป็นแบบอย่าง ที่ดีงาม มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					
๓. ด้านความเชื่อ						
๓.๑	ความเชื่อที่ว่าความร่วมมือสร้างสาธารณูปการจะทำให้ ครอบครัวอยู่ดีมีความสุข มีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ					
๓.๒	ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ สุขภาพร่างกายแข็งแรง ได้ มีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ					
๓.๓	ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ ปราศจากอุปสรรคปัญหาในชีวิต มีผลต่อการ สร้างงานสาธารณูปการ					
๓.๔	ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ มีโชคลาภและร่ำรวย มีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ					
๓.๕	ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ มีหน้าที่การงานที่มั่นคง มีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ					
๓.๖	มีความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ ไปเกิดในภพภูมิที่ดี มีผลต่อการสร้างงาน สาธารณูปการ					
๓.๗	ความเชื่อที่ว่าถ้าร่วมมือสร้างสาธารณูปการแล้วจะทำให้ สามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ มีผลต่อการสร้าง งานสาธารณูปการ					

ข้อที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้าง สาธารณูปการ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๔. ด้านความต้องการ					
๔.๑	ความต้องการทำตามประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					
๔.๒	ความต้องการที่จะทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					
๔.๓	ความต้องการเกียรติยศและชื่อเสียงทางสังคมในการทำบุญสร้างงานสาธารณูปการต่างๆ มีผลต่อการสร้างสาธารณูปการ					
๔.๔	ความต้องการสร้างสาธารณูปการที่จะทำเพื่อเป็นอนุสรณ์ของตระกูล มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					
๔.๕	ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อต้องการใบอนุโมทนาบัตร มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					
๔.๖	ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการเพื่อเชิดชูวัดให้เป็นที่รู้จัก มีผลต่อการสร้างสาธารณูปการ					
๔.๗	ความต้องการสร้างงานสาธารณูปการ เพื่อเป็นพุทธานุชา มีผลต่อการสร้างงานสาธารณูปการ					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสร้าง
สาธารณูปการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านสาธารณูปการวัด

๑. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคของการสร้างสาธารณูปการในพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๒. ความต้องการของท่านที่ต้องการเห็นการมีส่วนร่วมในงานด้าน การสร้างสาธารณูปการ

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.ท่านต้องการให้มีการพัฒนาในงานด้านสาธารณูปการ อย่างไร

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระสมุห์เอก ชินวโส (เจยประทุม)
- เกิด** : วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐
- สถานที่เกิด** : กรุงเทพมหานคร
- การศึกษา** : ประถมศึกษา - โรงเรียนวัดไผ่ตัน
: มัธยมศึกษาตอนต้น - โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ
: มัธยมศึกษาตอนปลาย - กศน.คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
: พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๕๕ พ.ศ. ๒๕๕๓
: นักรธรรมเอก
- อุปสมบท** : วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒
- สังกัด** : วัดธรรมนาวา เลขที่ ๔๐ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- หน้าที่** : ผู้ช่วยเจ้าอาวาส : วัดธรรมนาวา
: ครูพระสอนศีลธรรม : โรงเรียนวัดธรรมนาวา
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดธรรมนาวา เลขที่ ๔๐ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โทร ๐๘๙-๕๓๓-๓๙๙๒